

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Lenka Vlková

Princip ochrany dobré víry v soukromém právu
The Principle of Good Faith in Private Law

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Občanské právo hmotné

Datum vypracování práce: 12. 12. 2015

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Mgr. Lenka Vlková

Poděkování

Na tomto místě chci velmi poděkovat svému konzultantovi Prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za jeho laskavě vedené konzultace, podnětné připomínky a odbornou nápomoc. Dále děkuji své rodině za podporu při studiu a psaní této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	7
(i) Zdůvodnění výběru oboru tématu práce	7
(ii) Konkrétní důvody výběru tématu práce	9
(iii) Bližší vymezení tématu práce	9
(iv) Cíl práce	10
(v) Definice hypotézy	11
(vi) Použité metody práce	12
(vii) Návrhy na další výzkum	13
(viii) Zhodnocení zdrojů a dosavadního zpracování tématu	13
(ix) Vysvětlení členění práce a stručný přehled obsahu	14
(x) Poznámky k formálnímu zpracování práce	15
KAPITOLA PRVNÍ	18
1. Vymezení základních východisek	18
1.1. Neznámost principu poctivosti v našem právním řádu	18
1.2. Dobrá víra v římském právu	19
1.3. Dobrá víra v následném vývoji	21
1.4. Rozlišování dobré víry v subjektivním a v objektivním smyslu	22
1.5. Všudypřítomnost dobré víry	24
KAPITOLA DRUHÁ	26
2. Dobrá víra v jiných státech	26
2.1. Německo	26
2.2. Francie	28
2.3. Anglie	29
2.4. Jiné státy	36

2.5.	Dílčí závěr	37
3.	Sjednocování smluvního práva v EU	38
3.1.	Historický vývoj od PECL až k CESL	39
3.2.	Ostatní harmonizační tendence	40
3.3.	Význam harmonizačních snah pro účely aplikace o. z.	41
3.4.	PECL.....	42
3.5.	Rozbor příkladů aplikace dobré víry dle PECL	44
3.6.	Principy Acquis	49
3.7.	DCFR.....	50
3.8.	Green paper	53
3.9.	Feasibility study.....	54
3.10.	CESL.....	55
3.11.	Další vývoj a <i>Digital Single Market strategy</i>	58
3.12.	Společný evropský zákoník.....	59
4.	Mezinárodní unifikační dokumenty	60
4.1.	CISG	61
4.2.	Principy UNIDROIT.....	63
5.	Dílčí závěr.....	64
	KAPITOLA TŘETÍ.....	67
6.	Historické kořeny dobré víry v ČR	67
6.1.	Ještě jednou k dobré víře v římském právu.....	68
6.2.	Historické zakotvení dobré víry na našem území.....	72
6.3.	Prozařování dobré víry prostřednictvím implementace směrnic.....	73
7.	Dobrá víra jako (ne)psaný princip?.....	77
7.1.	Právní principy (a zásady) obecně.....	77
7.2.	Ústavněprávní pozadí principů.....	78

7.3.	Role a funkce principů při interpretaci a aplikaci práva	79
7.4.	Dobrá víra v judikatuře	80
7.5.	Závěr ohledně povahy dobré víry jako principu před o. z.	83
7.6.	Nepsané právní principy, kodifikovat či nikoliv?	84
8.	Rekodifikace	85
8.1.	Stručná historie rekodifikace	85
8.2.	Filosofická východiska rekodifikace	86
9.	Zakotvení dobré víry a poctivosti v o. z.	88
9.1.	Rozdíl mezi dobrou vírou v subjektivním a objektivním smyslu	90
9.2.	Poctivost či dobrá víra?	92
9.3.	Vztah k morálce a mravnosti	92
10.	Generální klauzule poctivosti	93
10.1.	Neurčitost právního pojmu poctivosti	93
10.2.	Kogentnost či dispozitivnost?	95
10.3.	Zásada presumpce poctivosti	96
10.4.	Retroaktivita	97
10.5.	Právní následky porušení generální klauzule	97
10.6.	Rozsah aplikace generální klauzule	99
10.7.	Funkce generální klauzule a meze aplikovatelnosti německé doktríny	100
10.8.	Otázka smluvní spravedlnosti a smluvní svobody	101
10.9.	Soudcovské dotváření práva	104
11.	Možnosti aplikace dřívějších institutů	105
11.1.	Dobré mravy a poctivý obchodní styk	106
	Závěr	109
	Seznam použitých zdrojů a pramenů	112
	Resumé	132

Abstrakt	133
Klíčová slova	134

Seznam použitých zkratk

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (rakouský Všeobecný občanský zákoník)
ACQP	The Acquis Principles (tzv. Principy Acquis vytvořené skupinou <i>The Research Group on Existing EC Private Law</i>)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
CC	Code Civil (francouzský občanský zákoník)
CEC	Code européen des Contrats (evropský zákoník o smlouvách)
CESL	Common European Sales Law (návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje)
CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží)
DCFR	Draft Common Frame of Reference (Návrh společného referenčního rámce)
DZ	důvodová zpráva k o. z.
ELSA	Evropské sdružení studentů práva
EP	Evropský parlament
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
EUR-Lex	Databáze práva EU dostupná z eur-lex.europa.eu
Komise	Evropská komise
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
NSS ČR	Nejvyšší správní soud České republiky
o. z.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obč. zák.	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 31. 12. 2013
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 1. 4. 1964
PECL	Principles of European Contract Law (Principy evropského smluvního práva)
Sb.	Sbírka zákonů
Sp. zn.	Spisová značka
UCC	Uniform Commercial Code (americký Jednotný obchodní zákoník)
UNIDROIT	Institut International pour l'Unification du Droit (Mezinárodní ústav pro sjednocování soukromého práva v Římě)
ÚS	Ústavní soud České republiky
ZMO	Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)

Úvod

(i) Zdůvodnění výběru oboru tématu práce

Soukromé právo je dle mého názoru nejvýznamnější právní odvětví. Se zálibou mu proto věnuji zvýšenou pozornost. Ačkoliv se může zdát, že ve srovnání s některými jinými právními odvětvími upravuje možná banální věci, význam soukromého práva nemůže žádný právník podceňovat. Upravuje situace, o kterých nás v každodenním shonu obvykle nenapadne, že se jedná o právní jednání (např. cesta tramvají do práce, věnování květiny přítelkyni, oběd v restauraci, návštěva u lékaře). Právě v tom podle mě spočívá význam soukromého práva. V jeho samozřejmé všudypřítomnosti.

V právním řádu zaujímá skutečně jedinečné postavení. Upravuje základní vztahy ve společnosti. Dotýká se všech lidí od narození (v některých případech i před) až do smrti (v některých případech i po) v nespočtu životních situací. Přímo ovlivňuje postavení a možnosti uplatnění člověka ve společnosti. V jeho historickém vývoji lze sledovat, že se v něm odrážejí aktuální politické a ekonomické poměry ve společnosti.¹ I v těch politicky či ekonomicky nejnepříznivějších podmínkách přitom musí být zachovány alespoň základní prvky soukromého práva. V duchu latinského „*Ubi societas, ibi ius*“ („*kde je společnost, tam je i právo*“) si dovoluji tvrdit, že bez soukromého práva není společnost. Soukromé právo s ohledem na svůj význam vyžaduje neustálé studium. Obzvláště potom vyvstává tato potřeba v době rekodifikace soukromého práva, kterou právě procházíme.

Soukromé právo je vystavěno na určitých principech, které jsou jeho základem a které skrze svoji vzájemnou provázanost umožňují, aby fungovalo jako celek a aby se lidé mohli v rámci svých vztahů s ostatními lidmi podle své vůle svobodně rozvíjet. Principy soukromého práva přitom vycházejí z ústavně garantovaných práv a svobod. Principy obecně se uplatňují jak při tvorbě práva, tak při jeho interpretaci a aplikaci. Zastávají různé funkce. Dalo by se říci, že principy jsou stejně jako soukromé právo všude kolem nás.

Mezi základní principy soukromého práva patří princip autonomie vůle a princip rovnosti. Takto jednoduše pojmenované jsou tyto principy seznatelné každému

¹ Např. v období totality u nás.

z nás a není třeba blíže vysvětlovat jejich přirozenoprávní původ či existenci vůbec. Jedná se o základní principy, které nám jsou vlastní. Stejně tak princip poctivosti. Všichni víme, že každý má jednat poctivě. A přesto se najdou případy lstivých lidí, kteří tohoto příkazu nedbají a jednají v rozporu s ním.

V našich historicky ovlivněných podmínkách, kdy ne vždy byly tyto základní principy bezezbytku uplatňovány, musím přitom vzít do úvahy též současný stav společnosti. Domnívám se, že společnost není ještě dostatečně vyléčena z předchozí éry totality.² Toto se projevuje též na stavu práva v našem státě v tom úplně nejširším slova smyslu. Nechci zabíhat do podrobností, avšak pouze naznačit, že se stále nacházíme v procesu transformace.³ K rekonstrukci soukromého práva, která je legislativně sice v té nejdůležitější části již dokončena, aplikačně však stojí na úplném počátku, je proto třeba přistupovat z tohoto hlediska obezřetně.

Význam principů a zásad nejen soukromého práva je pro mě osobně nepochybný. Uvědomuji si však, že ohledně jejich akceptace, výkladu a zejména aplikace v praxi nemusí být vždy nalezena všeobecná shoda. Nejednotnost v aplikaci může nastat i v rámci rozhodovacích praxí nejvyšších soudních institucí. Zejména pak v závislosti na konkrétní době a aktuálně převažujícímu přirozenoprávnímu či pozitivistickému přístupu jsou právní principy obecně upřednostňovány nebo naopak opomíjeny.⁴

Nový občanský zákoník se výslovně hlásí k přirozenoprávnímu pojetí.⁵ V úvodních ustanoveních vyjmenovává základní zásady soukromého práva. Jejich patřičná znalost je nezbytná pro správné pochopení institutů obsažených ve zvláštních částech zákoníku. Nelze opomenout ani ustanovení § 3 odst. 3 o. z., dle kterého soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.⁶ Tímto ustanovením dal zákonodárce soukromému právu jasný jusnaturalistický směr. Je proto nutné věnovat se studiu zásad a principů obecně, tj. nejen těch v zákoně výslovně zakotvených. Bez jejich znalosti nelze přistoupit k interpretaci a aplikaci zákoníku či ostatních předpisů soukromého práva vůbec.

² Obdobně např. Zajíc (2013), s. 7.

³ Obdobně např. Hurdík in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 145.

⁴ Hurdík, Lavický (2010), s. 9.

⁵ Toto lze mimo jiné dovést z mnoha odkazů na přirozená práva v DZ.

⁶ Výčet zásad v o. z. je tedy pouze taxativní.

Za téma své práce jsem si proto zvolila obor soukromého práva, které budu zkoumat z hlediska jeho principů, konkrétně principu ochrany dobré víry.⁷ Tento princip, jakožto princip poctivosti, je nově výslovně zakotven v ustanovení § 6 o. z., dle kterého „*Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě.*“

(ii) Konkrétní důvody výběru tématu práce

Obávám se, že i přesto, že je v o. z. tento princip nově výslovně zakotven, není mnohým právníkům vůbec znám. Jak píše Melzer, tak trochu se na něj pozapomnělo.⁸ Toto je přitom jeden z hlavních důvodů mé volby tématu práce. Již od prvního seznámení s dobrou vírou v objektivním smyslu si kladu otázku, jak je možné, že se na ni takto pozapomnělo, a jak je možné, že něco pro právníka tak elementárního, jako je pojem dobré víry, může mít ještě druhý (skrytý) smysl, který není všeobecně rozšířen. Pokud není dobrá víra v tomto smyslu všeobecně známá, je nutné toto napravit.

Téma považuji za vysoce aktuální i s ohledem k výše uvedenému, tj. že všichni víme, že bychom měli jednat poctivě. Pokud je právo minimum morálky, měly by z tohoto pohledu být jasně vymezeny hranice poctivého jednání v právním smyslu. Toto vymezení bude samozřejmě záviset na výkladu generální klauzule poctivosti soudní praxí, nicméně již nyní je možné dospět k určitým závěrům. Učinění těchto závěrů je potom velmi praktické, pokud platí, že právní normy, jakožto prostředky regulace chování ve společnosti, mají dávat jasnou informaci o tom, jaké chování je v daný okamžik povolené, a jaké zakázané. Nelze tedy čekat, jak se k tomuto principu soudní praxe postaví. Normě je třeba podrobit své chování již nyní.

(iii) Bližší vymezení tématu práce

Princip ochrany dobré víry je považován za jeden ze základních principů soukromého práva řady evropských států. Otázka ale zní: který princip ochrany dobré víry? Problém totiž tkví v tom, že dobrá víra může být v našem právním řádu chápána ve dvou významech: v objektivním smyslu a v subjektivním smyslu.

⁷ Zde mám na mysli dobrou víru v objektivním smyslu, jak bude vysvětleno dále.

⁸ Melzer (2009), s. 22.

Nepamatuji se přitom, že by v průběhu mých právnických studií byla tomuto rozlišování věnována větší pozornost. Vlastně pochybuji, že by se o něm vůbec někdo na fakultě zmiňoval. A to jak z řad vyučujících, tak z řad kolegů studentů. Dobrá víra nám byla vtoukána do hlavy tak, jak ji známe všichni, tj. v jejím subjektivním smyslu, jakožto nezaviněná nevědomost o skutečném právním stavu (tj. jakožto psychická kategorie nejtypičtěji v souvislosti s vydržením).⁹

Tato práce je věnována dobré víře v objektivním smyslu. V tomto smyslu je dobrá víra obvykle definována jako mravní kategorie a představuje standard chování charakterizovaný zejména čestností a poctivostí. Subjektivní dobrá víra je v práci zmiňována pouze tam, kde je to vhodné a nutné.

(iv) Cíl práce

Výslovným zakotvením principu poctivosti do našeho právního řádu se fakticky otevřely široké možnosti jeho aplikace. Soudy se s ním budou muset řádně vypořádat.¹⁰ Znění generální klauzule je velmi obecné a dopadá tak potencionálně na široké spektrum vztahů a situací. Je proto nutné hned v úvodu uvést, že princip ochrany dobré víry, resp. povinnost poctivého jednání, se v zahraničních právních řádech vztahuje obvykle zejména na oblast závazků, konkrétně smluv.

Otázka budoucí širší aplikace tohoto principu se proto přímo dotýká otázky smluvní svobody a smluvní spravedlnosti. V souvislosti s interpretací a aplikací principu poctivosti je nutné se ptát, do jaké míry je možné zasahovat do ujednání smluvních stran a napravovat je pomocí principu poctivosti, pokud je zde tento princip v přímé kolizi s principem právní jistoty a legitimního očekávání smluvních stran ohledně toho, co si svobodně smluvily? Je nutné se dále ptát, co je v rámci smlouvy spravedlivé: smluvní svoboda a právní jistota nebo poctivost? Co si z vlastní vůle nastaví strany, nebo co jim pod rouškou spravedlnosti nařídí soud?

Zvolené téma generuje řadu takovýchto otázek, které musí mít praktikující právník na paměti. Zejména soudce musí rozumět principu poctivosti v celé jeho šíři,

⁹ Např. Spáčil o dobré víře hovoří jako o „*vnitřním, psychickém stavu držitele*.“ Spáčil (2000), s. 190.

¹⁰ Očekávám, že po přečtení nejnovější komentářové literatury bude nejedna ze soudících se stran navrhopvat uplatnění tohoto principu ve svůj prospěch samozřejmě v co nejširším rozsahu.

aby se neuchýlil k příliš formalistickým a právní řád jako celek nerespektujícím závěrům. Toto pochopení a aplikace v praxi bude o to složitější, pokud princip poctivosti nebyl dosud v našem právním řádu výslovně zakotven a nebyl tak prakticky vůbec znám. Jak však nyní plyne z jeho zařazení do části úvodních ustanovení o. z. věnovaných základním zásadám, jedná se o princip soukromého práva, který je skutečně neopomenutelný a stěžejní.

Cílem práce proto je přiblížit tento princip s ohledem na jeho dosavadní neznámost pokud možno v co nejširších souvislostech. Ráda bych dále nastínila možný rozsah jeho aplikace a upozornila na rizika, pokud by tento byl příliš široký. Rozsah rigorózní práce je omezený, proto si nekladu za cíl odpovědět na konkrétní otázky spojené s aplikací tohoto principu, tj. práce nemůže dát odpověď na to, která možná konkrétní jednání jsou poctivá a která nikoliv. K tomuto by bylo třeba učinit hlubší analýzu a práci koncipovat jinak. Cílem této práce je poskytnout ucelenější náhled na dobrou víru.

(v) Definice hypotézy

Při studiu pramenů jsem dospěla k závěru, že ačkoliv by bylo patrně možné otázku, jaký je obsah pojmu dobré víry v objektivním smyslu a jaké jsou právní následky jednání v rozporu nebo v souladu s ní, zodpovědět za pomoci obdobného užití zejména např. německého práva, ve kterém má dobrá víra v objektivním smyslu klíčové postavení a teorie i praxe se jí věnují ze všech členských států EU zdaleka nejvíce, bylo by dle mého názoru nutné takový závěr řádně zdůvodnit.

Dle mého názoru je totiž zejména nutné důkladně zhodnotit též opačný přístup např. francouzské civilistiky, či zejména anglického práva,¹¹ které nepřikládají dobré víře v objektivním smyslu takový význam. Dále je zejména nutné vycházet z reality našeho právního prostředí, které je ovlivňováno jednak svou historií a jednak též evropským právem.

¹¹ Ačkoliv jsem si plně vědoma, že se nejedná o příbuzný právní systém a aplikovatelnost anglické doktríny na naše právní prostředí proto není paušálně možná. Domnívám se však, že některé závěry, ke kterým dospělo anglické právo, jsou plně aplikovatelné i v našem právní prostředí.

Angličané jsou nejtvrdošjnějšími odpůrci principu ochrany dobré víry v objektivním smyslu. Svůj názor obhajují jednak tím, že jejich přístup, kdy se v minulosti bez dobré víry snadno obešli, byl z hlediska dosahování ekonomického růstu a blahobytu poměrně úspěšný, a dále tím, že i tak mají mnoho institutů, které mají stejnou funkci, jakou má dobrá víra jinde v Evropě.

Toto mě utvrdilo ve volbě i směřování tématu. Dle mého názoru je nutné zjišťovat, zda se princip poctivosti přeci jen neuplatňoval i za doby platnosti obč. zák.¹² Domnívám se, že princip poctivosti se dosud musel skrývat pod jinými instituty či principy, jejichž rozsah aplikace se mohl a i nadále může s ohledem na typickou vágnost principů s principem poctivosti překrývat. Pokud by nám měl být v aplikační praxi princip poctivosti již znám, potom nutně vyvstává otázka, zda by bylo možné tuto praxi přenést též na o.z.

Stanovila jsem si proto následující hypotézu: *„Princip poctivosti lze za platnosti a účinnosti nového občanského zákoníku aplikovat za použití dosavadních institutů dle starého občanského zákoníku reflektujících princip ochrany dobré víry v objektivním smyslu.“*

V souvislosti s ověřováním stanovené hypotézy budu dále zjišťovat, zda princip poctivosti byl doposud nepsaným právním principem. Pokud ano, budu se dále ptát, do jaké míry bylo nutné jej v o. z. výslovně zakotvovat.

(vi) Použité metody práce

Pro účely ověření stanovené hypotézy jsem použila klasické výzkumné metody. Předně metodu komparace, když za účelem poznání obsahu pojmu dobré víry je s ohledem na její dosavadní neznámost v našem právním prostředí nutné zkoumat zejména její zakotvení v jiných právních řádech či evropských a nadnárodních dokumentech. Dále jsem dobrou víru s ohledem na její římskoprávní původ zkoumala

¹² Dle mého názoru není možné, že by se princip poctivosti dříve vůbec neuplatňoval. Nechce se mi věřit, že by se dobrá víra v objektivním smyslu, pomínu-li její proniknutí do našeho právního řádu skrze směrnice na ochranu spotřebitele, objevila až najednou s přijetím o. z., a to zejména pokud se jedná o princip hodný zakotvení hned do jeho úvodních ustanovení. Domnívám se, že problém spočívá v dosavadním lpění na chápání pojmu dobré víry výlučně v jejím subjektivním smyslu a v absenci výslovného zakotvení principu poctivosti.

též z historického hlediska. Konečně metodou analýzy jsem ověřovala stanovenou hypotézu.

(vii) Návrhy na další výzkum

Co se týče návrhů na další výzkum, obecně platí, že právo lze studovat i z mimoprávních hledisek. Kromě tradičních, tj. historického, filosofického či sociologického přístupu ke zkoumání práva, lze též zmínit v poslední době velmi oblíbenou ekonomickou analýzu práva, která by se dle mého názoru mohla velmi hodit na zkoumané téma, a to zejména v otázce smluvní spravedlnosti. Všechny tyto obory mohou být ke zkoumání dobré víry v českém právním prostředí ještě využity. Stejně tak může být provedena důkladná analýza judikatury komparovaných právních řádů a následně mohou být závěry z této analýzy případně využity pro účely našeho právního prostředí. Stejně tak může být provedena důkladná analýza judikatury české, která by se zaměřila např. na sledování vývojových tendencí v aplikaci dobré víry s ohledem na přelom, který představuje o.z.

Bez zajímavosti též nezůstává případné bližší prozkoumání vztahu dobré víry v subjektivním a v objektivním smyslu, jejich společných počátků, společných rysů či zásadních rozdílů. K této otázce se v práci vyjadřuji pouze částečně.

(viii) Zhodnocení zdrojů a dosavadního zpracování tématu

Pro účely sepsání práce jsem se snažila sehnat veškerou dostupnou literaturu, abych si mohla utvořit skutečně komplexní obraz o zakotvení principu dobré víry u nás. Nakonec mě překvapilo, že se mi podařilo sehnat více domácích pramenů, než jsem, s ohledem na své předchozí zkušenosti s tímto tématem, očekávala. I když je pravda, že v poslední době se s ohledem na dokončování prací na rekodifikaci a s ohledem na probíhající evropské harmonizační tendence nebylo možné dobré víře již zcela vyhnout.

Jak však poukazují i ostatní autoři,¹³ dosud u nás neexistuje žádná monografie čistě na téma dobré víry v objektivním smyslu.¹⁴

Co se týče zahraničních pramenů, těch jsem shromáždila nespočet. Zdá se, že debaty na téma dobré víry v objektivním smyslu jsou v zahraničí s ohledem na protichůdné postoje anglického a kontinentálního systému nekonečné. Pro účely této práce jsem proto vycházela pouze z některých z nich, a to těch, které se mi zdály jako nejrelevantnější.

Mile mě konečně překvapilo, že dobrou vírou se v různých ohledech zabývají též některé kvalifikační práce, které v práci cituji.

Po výslovném zakotvení principu poctivosti do o. z. již autorům v jeho zkoumání skutečně nic nebrání, proto lze s napětím očekávat, jaké další práce se budou dobré víře věnovat.

(ix) Vysvětlení členění práce a stručný přehled obsahu

Po formální stránce je práce členěna do třech hlavních kapitol a dále do menších podkapitol a oddílů. Práce tak sestává ze tří úrovní členění.

Co se týče jejího obsahu a logické struktury, ke zkoumání dobré víry přistupuji po definování nezbytných pojmů a východisek nejprve skrze její poznání v zahraničních právních rádech včetně práva EU a jiných nadnárodních dokumentů, a až poté se s tímto poznáním věnuji historii a zakotvení dobré víry v našem právním řádu. Práce se tak tematicky člení na tyto tři hlavní okruhy:

- Základní pojmy a východiska;
- Zakotvení dobré víry v jiných státech, v EU a v mezinárodních dokumentech;
- Dobrá víra v právním řádu ČR.

První kapitola vymezuje základní pojmy a východiska. Hned v úvodu je naznačeno, že dobrá víra je mimo český právní řád skutečně stěžejním principem.

¹³ Např. Zajíc (2013), s. 7.

¹⁴ Jedinou monografií čistě na téma dobré víry v objektivním smyslu u nás je práce Nového (2012b), která se však věnuje dobré víře v mezinárodním obchodu. Tuto monografii hodnotím jako velice zdařilou a velmi vhodnou pro seznámení s tématem.

Má svůj původ v římském právu a i v následném historickém vývoji v Evropě hrála významnou roli. Naproti tomu u nás se jedná o pojem téměř neznámý. Je zde zejména popsán rozdíl mezi dobrou vírou v subjektivním smyslu a v objektivním smyslu.

Ve druhé kapitole popisují zakotvení dobré víry v jiných právních řádech, blíže pak v Německu, Francii a Anglii. Významná je z mého pohledu část zaměřená na evropské právo, jelikož toto má na náš právní řád přímý vliv. Konečně neopomím ani jiné nadnárodní unifikační dokumenty.

Třetí stěžejní kapitola je věnována zakotvení principu poctivosti v ČR. Je v ní zkoumáno, zda měl princip poctivosti před přijetím o. z. povahu principu, a je zde popsána historie tohoto principu v ČR. Tato kapitola se věnuje principu poctivosti z širších hledisek, jsou v ní řešeny otázky spojené s právními principy obecně, též otázka soudcovského dotváření práva nebo vztahu morálky a mravnosti k principu poctivosti. Nově zakotvený princip poctivosti je zkoumán i z hlediska jeho vývoje v rámci rekonstrukce. V kapitole jsou konečně zodpovězeny základní otázky spojené se zakotvením generální klauzule poctivosti do o. z. (její neurčitost, kogentnost, otázka presumpce poctivosti, retroaktivity a právních následků). Na konci této kapitoly jsou učiněny závěry ohledně možnosti aplikace dřívějších institutů, zejména je rozebrána úloha dobrých mravů.

(x) Poznámky k formálnímu zpracování práce

Při psaní práce jsem se nemohla vyhnout dilematu, zda používat pojem dobrá víra, dobrá víra v objektivním smyslu nebo pojem poctivost. Přes veškeré snahy práci pojmově sjednotit a používat pouze pojem jediný jsem dospěla k závěru, že toto není možné, aniž by práce ztratila na kvalitě. Na různých místech bylo nutné dle historického, komparativního či jiného kontextu volit buď pojem dobré víry, dobré víry v objektivním smyslu, nebo pojem poctivosti,¹⁵ což ovšem neznamená, že se jedná o pojmy odlišné. Tyto pojmy je proto nutné v práci chápat zásadně *promiscue* a pokud nevyplývá z konkrétního kontextu jinak, má se na mysli dobrá víra v objektivním smyslu.

¹⁵ V historických pasážích potom římskoprávní pojem *bona fides*. Též jsem se snažila v případech odkazů na jiné autory respektovat jimi zvolené pojmosloví.

Co se týče citací, veškeré zdroje jsou uvedeny dle citační normy ČSN ISO 690 v seznamu použitých pramenů v závěru práce. V rámci samotného textu jsou uvedeny citace pouze zjednodušené či je zdroj jinak za analogického užití harvardského stylu citování zkrácen tak, aby mohl být dle závěrečného seznamu bezpečně identifikován.

Práce je zpracována na základě právního stavu ke dni 12. 12. 2015. Veškeré překlady z cizích jazyků, pokud není výslovně uvedeno jinak, jsem provedla sama. Tam, kde není u citace konkrétního ustanovení § uvedeno jinak, má se na mysli nový občanský zákoník. V souladu s usnesením NS ČR sp. zn. 30 Cdo 596/2014 ze dne 3. 5. 2014 jsou v práci používány zkratky o. z. pro nový občanský zákoník a obč. zák. pak pro starý občanský zákoník.

Motto:

*„Nejdříve vzešel věk zlatý, kdy bez zákonů a soudců člověk od sebe sám si
správně a poctivě vedl.“*

Publius Ovidius Naso, Proměny¹⁶

¹⁶ Ovidius (1998), s. 11.

KAPITOLA PRVNÍ

1. Vymezení základních východisek

1.1. Neznámost principu poctivosti v našem právním řádu

Jak jsem naznačila již v úvodu práce, hlavním problémem principu ochrany dobré víry ve smyslu principu poctivosti u nás je jeho dosavadní neznámost. Sama jsem se s tímto principem poprvé seznámila až v pátém ročníku svých právnických studií v roce 2011, kdy byla vypsána soutěž *ELSA Student Essay Competition* na téma *Princip ochrany dobré víry v českém soukromém právu*, jejímž mottem byl citát z knihy *Good faith in European Contract Law*.¹⁷ „Zatímco ve vývoji některých evropských právních systémů byl princip ochrany dobré víry klíčový, jiné evropské právní systémy tento princip marginalizovaly či dokonce zcela odmítly.“¹⁸ Tehdy jsem se poprvé začala tímto principem blíže zabývat. Překvapení, s jakým jsem zjistila, že se jedná o stěžejní princip soukromého práva hned vedle např. principu autonomie vůle, bylo pro mě opravdu veliké.

Rešerší domácí literatury lze dospět k závěru, že v našem právním řádu není postavení tohoto principu vůbec jednoznačné. V souvislosti s přípravou o. z. a v reakci na sjednocující tendence v právu EU se tomuto principu věnují někteří autoři, avšak zejména až v několika posledních letech. Na to, jaký má mít tento nově výslovně zakotvený princip význam, se mi to zdá žalostně málo.

Literatura u nás se většinou věnuje dobré víře v subjektivním smyslu. V tomto smyslu dobrou víru definují i různé právnické slovníky, aniž by se přitom zmiňovaly o dobré víře v objektivním smyslu. Ptala jsem se též mezi svými kolegy a známými, zda vědí, co znamená dobrá víra v objektivním smyslu nebo princip poctivosti, a na základě jejich odpovědí mohu jen potvrdit, že se nejedná o všeobecně známý pojem mezi právnickou, natož laickou, veřejností. Většina právnické, a koneckonců i laické,

¹⁷ Zimmermann, Whittaker (2000).

¹⁸ Citace ze Zajíc (2011), s. 29.

veřejnosti zná pojem dobré víry v jejím subjektivním smyslu. I důvodová zpráva k o. z. uvádí, že pojem dobré víry je u nás chápán právě v tomto smyslu.¹⁹

1.2. Dobrá víra v římském právu

Princip ochrany dobré víry má své kořeny stejně jako mnoho jiných současných právních institutů v římském právu. Stejně jako dnes však nebyla dobrá víra (*bona fides*) v římském právu přesně definována.²⁰ Pro objasnění jejího významu lze vycházet např. z Cicera, dle kterého „*Základem spravedlnosti je tedy věrnost, to znamená stálost a pravdivost ve slibech a dohodách.*“²¹ V díle „*O povinnostech*“ spojuje Cicero věrnost s pojmy jako je „*poctivost, slušnost, čestnost, rozumnost, přiměřenost, absence zlomyslnosti či zlého úmyslu, schopnost a ochota dostat svým slibům (dodržení daného slova), ale i lidskost, mravnost, prospěšnost či obecné blaho.*“²² Římskoprávní *fides* je nutné chápat „*ve smyslu poctivosti, věrnosti danému slovu, mravní povinnosti splnit závazek, a to všech lidí bez rozdílu příslušnosti k obci.*“²³ Dle Bartoška je *fides* „*poctivost vlastní a důvěra v poctivost cizí, věrnost danému slovu, mravní povinnost [...] splnit vlastní závazek, [...] nosným pilířem všech právních vztahů mezi občany i neobčany [...] jedním ze základních tvůrčích prvků řp. myšlení. Původně byla fides pod ochranou sakrální, [...] přísná vázanost na vlastní prohlášení a vzájemná důvěra smluvních stran, [...] bona fides, se projevovala nejprve v oblasti bezforemných smluv, [...] právní vztahy vázané na fides se promítaly do soud. řízení jako iudicia bonae fidei, v nichž bona fides měla již zcela konkrétní význam, daný skutečným smyslem ujednání stran [tj. v protikladu k ius strictum] se zřetelem k jejich oprávněným zájmům a k stávajícím podmínkám společenské praxe.*“²⁴ V římskoprávním pojmu *bona fides* se tak „*prolínají prvky mravnosti a práva.*“²⁵

¹⁹ S. 37 DZ. Pojem dobré víry ve smyslu principu poctivosti byl před přijetím o. z. výslovně užíván pouze v rámci právní úpravy na ochranu spotřebitele.

²⁰ Blaho in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 13.

²¹ Skřejpek (2006), s. 104.

²² Melzer a kol. (2013), s. 103.

²³ Skřejpek (2006), s. 104. *Fides* byla dokonce bohyní, která měla vlastní chrám na Kapitolu. Skřejpek (2006), s. 105.

²⁴ Bartošek (1994), s. 112.

²⁵ Blaho in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 14.

V římském právu, které bylo původně velmi rigidní (*iudicia stricti iuris*) a neodpovídalo tak měnícím se potřebám společnosti, se postupně vyvinul systém *actiones bonae fidei*.²⁶ Při posuzování těchto žalob měl soudce přihlídnout „k celkovému spravedlivému vyrovnání zájmů stran.“²⁷ Mezi *iudicia bona fidei*, které vyjmenovává Gaius,²⁸ patří např. žaloba ze smlouvy o koupi a prodeji (*emptio venditio*). Dle příkladu k *emptio venditio* v Bartoškově učebnici byla tato smlouva *negotium bona fidei*, tj. „zakládala se na důvěře v poctivost jednání protistrany, takže přímo vylučovala jakékoli jednání nepoctivé a tím spíše jednání podvodné.“²⁹

Bona fides tak byla v římském právu chápána jako podstata smluvních závazků vůbec. Dávala smlouvě její závaznost. Sommer hovoří o kontraktním systému, který byl vytvořen na základě principu *bona fidei*.³⁰ *Actiones bona fidei* postupně převážily a daly vzniknout zásadě *pacta sunt servanda*.³¹

Bona fides byla přitom prostřednictvím námitky *exceptio doli* uplatňována též v *iudiciis stricti iuris*.³² Materiální obsah námitky *exceptio doli* se blížil pojmu nespravedlnosti. Soudce měl na základě této námitky rozhodovat podle toho, co se zdálo spravedlivé a přiměřené.³³ *Exceptio doli* byla nejdůležitější námitkou, jelikož jejím prostřednictvím nepřímo docházelo k nápravě tvrdosti *ius civile*.³⁴

Dobrá víra tak byla v římském právu základním principem smluvního práva, který dával závazkům jejich závaznost a měl funkci spravedlnostního korektivu. Význam dobré víry v římském právu podtrhuje Schermaier, když uvádí, že „bez tohoto neustálého ohledu k poctivosti a spravedlnosti by římské právo nepřežilo v průběhu věků.“³⁵

²⁶ Tyto žaloby zakládaly „nároky na plnění odpovídající spravedlnosti a slušnosti.“ Sommer (1933), s. 45.

²⁷ Bartošek (1994), s. 149. *Iudicia bona fidei* byla protipólem *iudiciis stricti iuris*, ve kterých byl soudce striktně vázán zněním formule. Tamtéž.

²⁸ Gaius (1999), s. 220.

²⁹ Bartošek (1991), s. 32.

³⁰ Sommer (1933), s. 31.

³¹ Kosan (2009), s. 16.

³² Winkel (2010), s. 156 nebo Zimmermann, Whittaker (2000), s. 16 a 86 - 87.

³³ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 16.

³⁴ Bartošek (1994), s. 106.

³⁵ Schermaier in Zimmermann, Whittaker (2000), s. 92.

1.3. Dobrá víra v následném vývoji

Od dob římského práva prošel princip ochrany dobré víry významným vývojem. V období středověku spojovali právníci dobrou víru s ekvitou. Především Baldus de Ubaldis navázal ve svém učení na myšlenky Aristotela a Akvinského a rozvinul teorii, že nikdo nemá být obohacen na úkor druhého.³⁶ Díky tomu odůvodnil platnost závazků a jejich obsah. Každý závazek musel mít kauzu, a to buď směnu nebo rozumné darování. Z přirozených náležitostí smlouvy potom vyplývaly implicitní závazky. Právníci po Baldovi se zabývali otázkou, jaké povinnosti plynou z ekvity a dobré víry.³⁷ Dobrá víra byla ve středověku označována za „*předního hybatele a životní jiskru obchodování, hybnou sílu a představitele plodnosti*.“³⁸

Situace se v 19. stol. změnila a přednost před ekvitou dostala smlouva jako zdroj závazků založený na vůli smluvních stran. Zejména ve Francii potom bylo lpěno na zásadě absolutní nadřazenosti smlouvy.³⁹ Dobrá víra už nedávala základ závazkům založeným na materiální spravedlnosti, kterou by strany musely respektovat. Když následně tvůrci německého BGB vkládali do ustanovení § 242 pojem *Treu und glauben* a měli tím na mysli pouze povinnost dodržet závazek, netušili, že se z něho vyvine interpretační pravidlo, které bude základem mnoha institutů blízcích se svým založením opět ekvitě.⁴⁰

Pojetí dobré víry a míra jejího působení na úpravu vztahů v jednotlivých fázích historického vývoje tak do značné míry závisely na aktuálním stavu společnosti. V dobách dominujícího individualismu, liberalismu a konsensualismu 19. stol. jí byl upírán význam obecné zásady, zatímco na přelomu 19. a 20. stol. s jeho výrazným sociálním akcentem našla své uplatnění.⁴¹

Na historickém vývoji uplatňování principu dobré víry lze vidět, jak je pro právo typické, že striktní a příliš formalistická aplikace práva bývá tradičně vytlačena méně rigidním přístupem. Obdobný způsob evoluce lze pozorovat v římskoprávní aplikaci ekvity a *bona fides*, anglické ekvitě a v aplikaci generální klauzule zakotvené

³⁶ Gordley in Zimmermann, Whittaker (2000), s. 108 - 109.

³⁷ Gordley in Zimmermann, Whittaker (2000), s. 108 a násl.

³⁸ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 134.

³⁹ Gordley in Zimmermann, Whittaker (2000), s. 116.

⁴⁰ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 18.

⁴¹ Hurdík (2007), s. 565.

v ustanovení § 242 BGB.⁴² Lze shrnout, že pojetí a význam dobré víry v právu do značné míry závisí na aktuální společenské situaci.⁴³

1.4. Rozlišování dobré víry v subjektivním a v objektivním smyslu

Základním předpokladem pro zkoumání principu ochrany dobré víry je znalost jejího rozlišování na dobrou víru v subjektivním smyslu a dobrou víru v objektivním smyslu.

Dobrá víra v subjektivním smyslu bývá označována za psychickou kategorii a bývá o ní hovořeno jako o součásti skutkové podstaty různých ustanovení,⁴⁴ ať už starého či nového občanského zákoníku. V těchto ustanoveních je dobrá víra výslovně, ač různým jazykovým způsobem, vyjádřena.⁴⁵ Zákon přitom dobrou víru v subjektivním smyslu nijak nedefinuje. Právní teorie ji vymezuje např. jako „*nevědomost o jistých rozhodných skutečnostech*,“⁴⁶ nebo „*zásadně nezaviněnou nevědomost o právních nedostatcích určitého právního stavu*,“⁴⁷ či jako „*subjektivní duševní stav objektivně zdůvodnitelného vlastního přesvědčení, že mi patří právo nebo že jedním po právu*.“⁴⁸ Lze ji též definovat jako „*psychický stav osoby založený sice na chybném, avšak v konkrétním případě omluvitelném mínění (předpokladu) o existenci nějaké skutečnosti, nějakého práva či právního vztahu*.“⁴⁹ Je to „*nezaviněná nevědomost o vadách vlastního právně relevantního jednání*.“⁵⁰ Dobrá víra v subjektivním smyslu má blízko ke kategorii omylu,⁵¹ když ona nevědomost musí spočívat na omluvitelném omylu.⁵²

⁴² Schermaier in Zimmermann, Whittaker (2000), s. 64.

⁴³ Tento závěr je přitom nutné mít při poznávání obsahu pojmu dobré víry u nás na paměti.

⁴⁴ Tégl (2007a), s. 143, Tégl (2007b), s. 183 a násl., Zajíc (2011), s. 29.

⁴⁵ O. z. stejně jako obč. zák. (např. v ustanovení § 20 odst. 2) užívá kromě výslovného pojmu dobré víry opisy jako např. „*měl a mohl vědět*“ či „*musel vědět*,“ Melzer a kol. (2013), s. 107. Zajíc (2011) na s. 29 vyjmenovává konkrétní ustanovení obč. zák. obsahující dobrou víru v subjektivním smyslu, na která tímto odkazují. K užití pojmu poctivosti pro dobrou víru v subjektivním smyslu blíže kapitola 9.

⁴⁶ Tégl (2007a), s. 143. V článku Tégl (2007b) na s. 183 přitom autor hovoří o „*právně relevantních*“ skutečnostech.

⁴⁷ Hurdík (1998), s. 123.

⁴⁸ Telec (2011), s. 61.

⁴⁹ Tégl (2007b), s. 184.

⁵⁰ Hurdík, Lavický (2010), s. 124.

⁵¹ Tégl (2007b), s. 184.

⁵² Randa, Spáčil (2008), s. 138 – 139. Obdobně Zajíc (2011), s. 29 a Eliáš a kol. (2008a), s. 570.

Dobrou víru v subjektivním smyslu dále definuje judikatura⁵³ a právnické slovníky.⁵⁴ Např. je v nich definována jako „*psychická kategorie [...] v dobré víře není ten, kdo věděl (rozpoznal), nebo se zřetelem k okolnostem případu vědět měl, jaký je právní stav,*“⁵⁵ nebo jako „*vnitřní psychický stav jednajícího subjektu, který sám o sobě nelze přímo dokazovat, nýbrž lze na něj usuzovat jen z okolností, za kterých se tento psychický stav projevuje.*“⁵⁶ Neexistuje přitom jednotný názor na to, zda se v tomto subjektivním smyslu jedná o právní zásadu (resp. princip), či nikoliv. Dle mého převládají spíše názory, že se o právní zásadu nejedná.⁵⁷ Též se však objevují názory opačné.⁵⁸

Naproti tomu o dobré víře v objektivním smyslu se obvykle hovoří jako o „*mrvní či morální kategorii mající často povahu právního principu.*“⁵⁹ Když pomínu nejaktuálnější komentářovou literaturu k o. z., zmiňují ji pouze někteří autoři, a to vždy současně s odkazem na zahraniční právní řády, ve kterých je nazývána pojmy jako *Good Faith, Good Faith and Fair Dealing, Treu und Glauben, bonne foi, buena fe, buona fede* či *redelijkheid eb bilijkheid*.⁶⁰ Mnoho z našich autorů, hlavně dříve, zaměňovalo dobrou víru v objektivním smyslu s dobrými mravy. Chápání dobré víry v objektivním smyslu není v našem právním řádu bohužel zcela původní a tento pojem není ani nijak zvlášť rozpracovaný. Použití výslovného pojmu dobré víry v objektivním smyslu před přijetím o. z. lze nalézt obvykle pouze v rámci právní úpravy na ochranu spotřebitele.

⁵³ Těgl (2007b), s. 185.

⁵⁴ Těgl (2007b), s. 184.

⁵⁵ Citováno z Těgl (2007b), s. 184.

⁵⁶ Dvořák in Madar (1999), s. 303.

⁵⁷ Např. Hurdík (1998), s. 118, Hurdík (2007), s. 569, Těgl (2008), s. 50, nepřímo též Těgl in Pauknerová et al. (2009), s. 101, Zapletal (2006), s. 64 nebo Dvořák in Madar (1999), s. 304.

⁵⁸ Např. Zajíc (2011), s. 31 nebo Melzer (2006), který princip ochrany dobré víry považuje za obecný princip českého občanského práva a podřazuje jej pod princip právního státu a pod princip ochrany právní jistoty, pod který jej koneckonců řadí též Hurdík (1998) na s. 115 a násl. Osobně se kloním k názoru Zajíce a Melzera, jehož argumentace mi přijde logická a obhajitelná a na niž navazuji v kapitole 7.5 vlastní argumentací ohledně povahy dobré víry jakožto principu.

⁵⁹ Těgl (2007a), s. 143.

⁶⁰ Balarin (2011), s. 25. Na tyto pojmy odkazuje též DZ k ustanovení § 6. Vyjmenované pojmy jsou přitom v některých případech používány též pro dobrou víru v subjektivním smyslu (typicky pojem *Good Faith*). Některé zahraniční právní řády však užívají pro dobrou víru v subjektivním smyslu zcela samostatný pojem. Např. v BGB je to pojem *guter Glaube*, Zimmermann, Whittaker (2000), s. 30, v Polsku potom *dobra wiara*, Těgl in Pauknerová et al. (2009), s. 102. Obvyklejší je však přístup prve jmenovaný, tj. kdy je pod pojmem jediným, stejně jako doposud u nás, rozuměna dobrá víra v obou smyslech, Těgl in Pauknerová et al. (2009), s. 101. Např. ve Francii se jedná o pojem *bonne foi*, Nový (2012b), s. 55.

Dobrou víru v subjektivním a v objektivním smyslu rozlišují též PECL⁶¹ a DCFR. V DCFR je definován jednak pojem *Good Faith and Fair Dealing* ve smyslu principu poctivosti a jednak pojem *Good Faith* ve smyslu dobré víry v subjektivním smyslu jako „*subjektivní vnitřní vztah charakterizovaný čestností a absencí znalosti, že zjevná situace není pravdivou situací.*“⁶²

Pro účely zkoumání dobré víry v našem právním řádu je tak nutné rozlišovat její subjektivní a objektivní smysl.⁶³

1.5. Všudypřítomnost dobré víry

Jak bylo uvedeno již výše, princip ochrany dobré víry má své kořeny v římském právu, které bylo na našem území recipováno. Římské právo recipovaly i jiné evropské státy, a tak se tento princip stal po dlouhém historickém vývoji v různých podobách součástí právních řádů řady evropských států. Díky jeho uplatňování v jednotlivých státech EU se logicky tento princip stal též součástí práva EU. Výslovně jej lze nalézt v některých směrnících a je též zakotven na předních místech návrhů společného evropského civilního práva.

Dobrá víra je přitom diskutována celosvětově. Lze ji nalézt v různých právních instrumentech včetně nadnárodních. Zabývají se jí i právníci angloamerického právního systému.

Lze proto hovořit o všudypřítomnosti dobré víry⁶⁴ a z tohoto hlediska je nutné ji s patřičným respektem a za zohlednění těchto širších souvislostí zkoumat.

⁶¹ PECL SK (2009), s. 30.

⁶² Čl. I – 1:108 ve spojení s přílohou DCFR, která definuje v něm užívané pojmy.

⁶³ Při studiu pramenů jsem se setkala i s pojmem „*objektivní dobrá víra*“, když bylo hovořeno o dobré víře v subjektivním smyslu. Švestka a kol. (2009), s. 738. Mělo se tím však na mysli pouze to, že tato musí být hodnocena objektivními hledisky, s čímž nelze než souhlasit. Tento příklad uvádím pouze pro úplnost a pro zdůraznění, že dobrou víru je v každém konkrétním případě nutné zkoumat dle jejího skutečného smyslu, ať už je nazvána jakkoliv.

⁶⁴ Obdobně Beale in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 200.

Motto:

„Věru významně zní právní formule, abych nebyl oklamán a podveden tebou nebo skrze víru v tebe, zlatá jsou slova, jakož se sluší, aby poctivě a bez podvodného úmyslu bylo jednáno mezi lidmi poctivými. Ale kdož jsou „poctiví lidé“ a co znamená „poctivě jednat“, to je velká otázka.“

Markus Tullius Cicero, O povinnostech⁶⁵

⁶⁵ Citováno ze Škeříková (2012), s. 107.

KAPITOLA DRUHÁ

2. Dobrá víra v jiných státech

2.1. Německo

Německá doktrína⁶⁶ patří mezi nejvýznamnější zastánce zakotvení obecného principu ochrany dobré víry. Němci dobrou víru chápou jako „zásadu společnou všem právním systémům, které jsou založeny na hodnotách západní společnosti.“⁶⁷

Německý BGB obsahuje požadavek dobré víry v objektivním smyslu (*Treu und Glauben*)⁶⁸ hned v několika ustanoveních. Stěžejním je přitom ustanovení § 242 BGB, dle kterého „dlužník je povinen poskytnout plnění, ke kterému je zavázán, podle zásad věrnosti a víry (pocitivity), jak je to nezbytné s ohledem na obchodní zvyklosti.“⁶⁹ Jedná se o generální klauzuli principu pocitivity a judikatura⁷⁰ pomocí aplikace tohoto ustanovení dovodila řadu práv a povinností, což je patrné i z objemu komentáře pouze k tomuto ustanovení čítajícího přes 1500 stran.⁷¹ Dle tohoto ustanovení, ač to není výslovně stanoveno, jsou kladeny požadavky nejen na dlužníka, ale též na věřitele.⁷² Jelikož je toto ustanovení zařazeno do části obligací, aplikuje se na obligace jako celek.⁷³ Dále je dobrá víra obsažena např. v ustanovení § 157 BGB, které přikazuje, aby byly smlouvy vykládány v souladu s principem pocitivity.⁷⁴

Objektivní dobrá víra v německém pojetí zakládá standard chování, který zahrnuje pocitivity, čestnost, věrnost a ohleduplnost vůči zájmům druhé strany. Zahrnuje ochranu odůvodněné důvěry druhé strany.⁷⁵ Nejedná se o právní pravidlo s konkrétním

⁶⁶ O zakotvení principu pocitivity v německém právu pojednávají např. Nový (2012b), s. 37 - 52, Melzer a kol. (2013), s. 121 - 123, Zimmermann, Whittaker (2000), s. 18 - 32, Tégl (2008), s. 104 - 107. V podrobnostech viz tyto práce. Dále též viz komentář k čl. III - 1:103 DCFR.

⁶⁷ Schlechtriem (1997), s. 3.

⁶⁸ V překladu „věrnost a víra“. Toto dvojí vyjádření téhož je důsledkem typicky párového užívání německého právního jazyka v raném středověku. Melzer (2009), s. 23. Pojem lze přeložit též jako oddanost či loajalita. Tégl (2008), s. 104.

⁶⁹ Melzer a kol. (2013), s. 121.

⁷⁰ Průlomové rozhodnutí přišlo v roce 1923, kdy v souvislosti s inflací a poklesem nominální hodnoty německé marky bylo rozhodnuto, že její nepředvídatelná devalvace nemohla být v souladu s dobrou vírou dlužníka očekávána. Zimmermann, Whittaker (2000), s. 20 - 22.

⁷¹ Nový (2012b), s. 38.

⁷² Nový (2012b), s. 39, nebo Fauvarque-Cosson, Mazeaud (2008), s. 519.

⁷³ Fauvarque-Cosson, Mazeaud (2008), s. 151.

⁷⁴ Melzer a kol. (2013), s. 121.

⁷⁵ Melzer (2009), s. 23 - 24.

obsahem a lze jej jen stěží definovat, jelikož nabývá konkrétních rozměrů až v jednotlivých případech. Jedná se o tzv. *otevřenou právní normu*.⁷⁶ Nelze tedy určit její konkrétní obsah bez vazby na určitý případ. Na základě rozhodovací praxe proto německá věda vytvořila systém tzv. *Fallgruppen*,⁷⁷ tj. opakovaně se vyskytujících skupin konkrétnějších případů.⁷⁸ Ustanovení § 242 BGB mimo jiné:

- dalo vzniknout doplňkovým smluvním povinnostem;
- omezilo výkon některých smluvních práv (ve smyslu zneužití práva);⁷⁹
- zamezilo zásadním nespravedlnostem (*clausula rebus sic stantibus*).⁸⁰

Takto plnilo ustanovení § 242 BGB funkci korektivu. Nově vzniklé instituty založené na rozhodnutích v jednotlivých skupinách případů byly posléze zakotveny v právních předpisech.⁸¹

Vývoj aplikace ustanovení § 242 BGB je podobný vývoji aplikace dobré víry v římském právu, díky které mohl prétor reagovat na nové potřeby. Historik Wieacker „*přirovnal princip poctivosti k Papinianově definici prétorského práva: „Ius praetorium est quod praetores introduxerunt adiuvandi vel supplendi vel corrigendi iuris civilis gratia propter utilitatem publicam.”*⁸² Úlohu ustanovení § 242 BGB lze proto shrnout tak, že „*úkolem § 242 je pouze připomínat soudům to, co by dělaly tak jako tak: konkretizovaly a upravovaly právo s ohledem na potřeby konkrétní doby.*“⁸³

V souvislosti se širokou aplikací dobré víry zakotvené v ustanovení § 242 BGB je vhodné zmínit, že tato byla využívána nejen v případech zjevných nespravedlností vzniklých v důsledku hospodářské krize,⁸⁴ kdy ji lze v tomto směru hodnotit pozitivně,

⁷⁶ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 31 a Nový (2012b), s. 39.

⁷⁷ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 23.

⁷⁸ Melzer a kol. (2013), s. 114.

⁷⁹ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 24.

⁸⁰ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 25. Nový (2012b) na s. 40 vymezuje tyto funkce: 1. konkretizační, 2. doplňující, 3. limitující, 4. korektivní.

⁸¹ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 23 - 26.

⁸² Melzer a kol. (2013), s. 114. „*Praetorské právo je právem, které ke všeobecnému užítku zavedli praetori, právo civilní podpořit nebo doplnit nebo opravit.*“ Skřejpek (2006), s. 99.

⁸³ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 32.

⁸⁴ Nový (2012b), s. 37.

ale též byla aplikována v negativním směru, na což bylo některými německými autory koneckonců upozorňováno.⁸⁵

Díky zakotvení obecné generální klauzule v ustanovení § 242 BGB a jejímu využití v praxi⁸⁶ lze usuzovat na povahu dobré víry, jakožto právního principu v německém soukromém právu. Německo lze považovat za nejdůležitější zemi ve vývoji dobré víry, přímo za „*předchůdce v zavádění dobré víry jako základního principu*.“⁸⁷ Dnes se však autoři shodují, že ustanovení § 242 BGB nemá být používáno pro tzv. spravedlivou justici, tj. že soudce nemůže nahrazovat zákon a smlouvu tím, co je dle jeho vkusu rozumné a spravedlivé.⁸⁸

2.2. Francie

Francouzské právní prostředí se k dobré víře (*bonne foi*) staví poněkud odlišně. V čl. 1134 odst. 3 CC je stanoven požadavek, že smlouvy mají být plněny v dobré víře. Ve francouzském právním prostředí však dominuje právní princip autonomie vůle a aplikaci dobré víry je tak logicky ponecháno méně prostoru.⁸⁹ Dobrá víra v čl. 1134 odst. 3 CC neznamená nic jiného, než že strany se mají dohody mezi sebou držet a že tato má být vykládána s ohledem na jejich skutečnou vůli, nikoliv zvolená slova. Dobrá víra a ekvita nemají být chápány jako neviditelné součásti dohody, aneb „*co je smluvní, to je spravedlivé*“.⁹⁰

Francouzi se „*dlouho zdráhali nechat proniknout tento princip do francouzského smluvního práva*.“⁹¹ Trend dávat tomuto principu širší rozsah byl zaznamenán až v posledních desetiletích.⁹² Na základě vlivu německé úpravy došlo za použití čl. 1134 odst. 3 CC k uznání obecné teorie zneužití práva, či vývoji informačních povinností (zejména v oblasti spotřebitelského práva).

⁸⁵ Jak uvádí Nový (2012b) na s. 37, dobrá víra se stala nástrojem perzekuce Židů odůvodňujícím např. zrušení nájemních smluv s nimi. Obdobně Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 136.

⁸⁶ Někteří autoři nazývají ustanovení § 242 BGB „*králem*“, např. Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 135, či „*královnou*“ všech právních principů. Melzer a kol. (2013), s. 122.

⁸⁷ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 134.

⁸⁸ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 136. Obdobně Nový (2012b), s. 39.

⁸⁹ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 33 - 34.

⁹⁰ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 34.

⁹¹ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 137.

⁹² Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 137.

Francouzští juristé se i přesto stále neshodnou ohledně významu dobré víry. Někteří považují čl. 1134 odst. 3 CC za pouhé formální ustanovení bez hmotného obsahu, jiní jej zcela respektují.⁹³ Většina se však shoduje, že by její uplatnění nemělo vést k absolutnímu altruismu odporujícímu zájmům jednotlivce.⁹⁴

Povaha dobré víry, jakožto právního principu, tak není ve Francii zcela vyřešena.⁹⁵ Spíše se však blíží anglickému pojetí, které jej jako princip neuznává. Francouzi se až příliš bojí možné soudcovské diskrece, která by mohla aplikací ekviteních principů narušit jejich *l'autonomie de la volonté*.⁹⁶

2.3. Anglie

Angličané tradičně tvrdí, že nevědí, co to dobrá víra je.⁹⁷ Toto však nelze brát doslova. Diskuze na téma dobré víry v objektivním smyslu v Evropě, tj. i v Anglii, probíhají již velmi dlouhou dobu. Angličané proto moc dobře vědí, co to dobrá víra je, pouze ji jako obecný princip odmítají.

Anglické právo nezná obecnou povinnost jednat ani plnit smlouvy v dobré víře tak,⁹⁸ jak ji znají jiné evropské právní řády, zejména ten německý, a to ani na základě často odkazovaného rozhodnutí Lorda Mansfielda ve věci *Carter v. Boehm* z roku 1766. V tomto případě byl předmětem sporu pojistný vztah, ve kterém došlo k neposkytnutí určitých informací, což Lord Mansfield přirovnal k podvodu.⁹⁹ Odkázal přitom na dobrou víru jako na dominující princip „aplikovatelný na všechny smlouvy a jednání.“¹⁰⁰ Dále uvedl, že „dobrá víra nedovoluje, aby strana tím, že zamlčí, co ví, vlákala druhou stranu do smlouvy.“¹⁰¹ Lord Mansfield se tímto rozhodnutím pokusil vnést do anglického práva obecný princip ochrany dobré víry, avšak toto se mu nepodařilo. Tento princip se začal uplatňovat pouze v oblasti pojistného práva, ve

⁹³ Melzer a kol. (2013), s. 124.

⁹⁴ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 38.

⁹⁵ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 39.

⁹⁶ Musy (2000), s. 3.

⁹⁷ Goode (1992), s. 1.

⁹⁸ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 39. Kdysi však byl koncept dobré víry součástí anglického právního prostředí díky uplatňování *lex mercatoria*. Goode (1992), s. 1 nebo Dvorský (2008), s. 25 a tam odkazované prameny.

⁹⁹ Bod 42 Manifest Shipping (2001).

¹⁰⁰ Hondius (2004), s. 372. Dále též Farnsworth (1995), s. 51 nebo Zimmermann, Whittaker (2000), s. 42.

¹⁰¹ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 42.

kterém se vyvinul v povinnost tzv. nejvyšší dobré víry (*utmost Good Faith, uberrimae fidei*).¹⁰²

Typický anglický zdrženlivý postoj odmítající dobrou víru jako zastřešující princip, který zastávají jak akademici, tak soudy i advokáti,¹⁰³ pramení z toho, že Angličané chápou smlouvu jako střet protichůdných zájmů stran.¹⁰⁴ Tento jejich přístup plyne z „anglického obchodního ducha.“¹⁰⁵ Zejména pak z obav z narušení právní jistoty¹⁰⁶ a z anglického „oportunistického přístupu ke smlouvám“.¹⁰⁷ Postavení a chápání dobré víry v anglickém právu reflektuje samotnou podstatu kontraktačního procesu.¹⁰⁸ Anglické právo je právo obchodníků „s ostrými lokty“.¹⁰⁹ Každá strana může vyjednávat a sledovat při tom své zájmy. Pokud neuvádí druhou stranu v omyl, může vykonávat svá práva ze smlouvy z jakéhokoliv, tj. dobrého, špatného či žádného důvodu.¹¹⁰ Smlouva je pro Angličany „posvátná.“¹¹¹ Tak lze dle anglického práva vykonávat právo ze smlouvy, i když skutečným důvodem jeho výkonu může být např. snaha uniknout špatnému obchodu.¹¹²

Odmítnutí dobré víry jako zastřešujícího principu je nejčastěji dokládáno rozhodnutím ve věci *Walford v. Miles* z roku 1992, ve kterém lord Ackner uvedl, že

¹⁰² Lowry (2009), s. 98 nebo též bod 42 Manifest Shipping (2001). Tato povinnost znamená, že strany jsou povinny poskytnout veškeré relevantní informace související s pojišťovaným rizikem. Zimmermann, Whittaker (2000), s. 42.

¹⁰³ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 137. Lando v příspěvku odkazuje na Goodeho a pochybuje, zda tento názor Goode stále zastává. Osobně se však domnívám, že zdrženlivý postoj většiny anglických právníků k dobré víře, jakožto zastřešujícímu principu, i nadále přetrvává. Tak usuzuji z reakcí většiny anglických subjektů na návrhy předcházející CESL, které jsou či byly dostupné na internetových stránkách Komise.

¹⁰⁴ *Walford v. Miles* (1992). Dorfman (2013) na s. 91 uvádí, že první věc, kterou se učí studenti anglického smluvního práva je, že smluvní strany nemají žádnou povinnost poctivosti.

¹⁰⁵ Tégl (2008), s. 111.

¹⁰⁶ Obdobně v Yam Seng (2013) in Stone, Devenney (2014), s. 236.

¹⁰⁷ Dvorský (2008), s. 25.

¹⁰⁸ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 40.

¹⁰⁹ Nový (2012b), s. 63. Doslova „*hard-nosed traders, dealing at arm's length*“, Zimmermann, Whittaker (2000), s. 41, též Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 139.

¹¹⁰ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 40.

¹¹¹ Tégl (2008), s. 112.

¹¹² Srov. zejména rozhodnutí ve věci *Arcos* (1933), ve kterém prodávající dodal kupujícímu materiál, který přesně neodpovídal specifikaci dle smlouvy. Přestože jej bylo možné použít pro účely, pro které byl zakoupen, soud rozhodl, že se jedná o porušení smlouvy. Nebo rozhodnutí ve věci *Re Moore* (1921), ve kterém byly plechovky broskví dodány v balení po 30 namísto sjednaných 24. Kupující v tomto případě úspěšně odmítl přijetí plnění. Halson (2001), s. 292. V souvislosti s těmito příklady lze odkázat na obecné anglické odmítání teorie zneužití práva (*abuse of rights*). Zimmermann, Whittaker (2000), s. 41.

dobrá víra je „nepoužitelná v praxi.“¹¹³ Závěr, že v anglickém smluvním právu neexistuje „obecná doktrína dobré víry“, byl potvrzen rozhodnutím ve věci *James Spencer & Co Ltd v. Tame Valley Padding Co Ltd* z roku 1998¹¹⁴ a lze jej dovodit též z dřívějšího rozhodnutí ve věci *Interfoto Picture Library Ltd v. Stiletto Visual Programmes Ltd.* z roku 1989.¹¹⁵

Většina anglických právníků obvykle vystupuje proti jakémukoliv zakotvení principu dobré víry, ať už v anglickém právu, nebo v právu mezinárodním či evropském, jelikož v něm vidí velkou míru právní nejistoty. Dle jejich názoru „Londýn je město obchodu, právě proto, že disponuje vhodným právním prostředím pro realizaci transakcí a řešení případných sporů z nich pramenících.“¹¹⁶ Angličané jsou na svůj právní systém a přístup k právu velmi hrdí. Lze se setkat i s názory, že „anglické právo je vlastně exportním zbožím“.¹¹⁷

Na tomto místě je však třeba podotknout, že není vyřešena otázka, zda absence dobré víry jakožto neurčitého a tudíž nepředvídatelného institutu sloužícího nápravě nespravedlností (nepoctivosti) může skutečně mít pozitivní vliv na ekonomický vývoj. I když je ekonomická prosperita do značné míry závislá na zisku, tím pádem na maximalizaci zisku ze smlouvy, stejně tak lze tvrdit, že obchod nemůže prosperovat, pokud nebude poctivý.¹¹⁸

Pro ilustraci anglického přístupu uvedu často zmiňovaný případ *Union Eagle Ltd. v. Golden Achievement Ltd* z roku 1997. Šlo v něm o to, že kupující nezaplatil prodávajícímu kupní cenu za byt ve sjednané době. Konkrétně zaplatil namísto sjednaných nejpozději v 17:00 „až“ v 17:10, přičemž měly strany ujednáno, že v případě prodlení bude závazek zrušen a propadne 10% záloha, kterou kupující zaplatil předem. Dodržení termínu bylo sjednáno jako podstatná náležitost smlouvy. Soud žalobě kupujícího na vrácení zálohy nevyhověl s odůvodněním, že „nebude obecně

¹¹³ Tégl (2008), s. 111. Doslova často citované „unworkable in practice.“ Dorfman (2013), s. 94. V tomto případě šlo o porušení závazku nevyjednávat s třetí stranou, přičemž v této souvislosti je nutné zmínit též novější rozhodnutí ve věci *Petromec* (2005), které přiznává možnost zakomponovat do smlouvy povinnost jednat v dobré víře.

¹¹⁴ „Strany mají volnost jednat podle svého přání, pokud svým jednáním neporušují smluvní ujednání.“ Nový (2012b), s. 63.

¹¹⁵ O tomto rozhodnutí bude pojednáno dále.

¹¹⁶ Hrubý (2008), s. 25.

¹¹⁷ Beale in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 200.

¹¹⁸ Zeller in Janssen, Meyer (2009), s. 134. Srov. Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 134 a zde citované tvrzení o dobré víře jakožto hybateli obchodování.

zasahovat do výslovného ujednání mezi stranami, které může hrát v transakcích významnou roli.¹¹⁹ Ačkoliv se může zdát toto rozhodnutí na první pohled pro kupujícího tvrdé, je nutné přihlédnout k faktu, že prodávající po dalších 5 let trvajícím soudním sporu¹²⁰ nemohl s bytem disponovat a tak se ve světle toho, že smlouva byla naprosto jasně ujednána a kupující si proto musel být vědom následků pozdního splnění, jeví spíše jako rozporné s dobrou vírou a nespravedlivé, pokud kupující žalobu vůbec podal. Proto souhlasím s názorem Landa, který k tomu dodává, že pouhá možnost nápravy ze strany soudů „může vést k využívání soudních sporů jako vyjednávacích taktik.“¹²¹

Se závěrem tohoto rozhodnutí se plně ztotožňuji a jsem toho názoru, že nelze zasahovat do smlouvy tam, kde je nějaká podmínka zcela jasně sjednána a kde ji jedna ze stran zcela jasně nesplní a nebude mít pro takové jednání žádnou ospravedlnitelnou omluvu. Též anglické právo samozřejmě rozpracovalo doktrínu omylu či nátlaku. V takových případech se ve skutečnosti vůbec nejedná o svobodnou vůli a nelze se proto domnívat, že by se jednalo o uplatnění principu dobré víry na úkor principu autonomie vůle. Proto pokud je vůle svobodná a je sjednána smlouva o určitém obsahu, uplatněním zdánlivě spravedlivějšího řešení v případech obdobných výše popsanému by v konečném důsledku došlo k narušení právní jistoty a taková „spravedlnost“ by ve skutečnosti byla zjevnou nespravedlností.

Ačkoliv anglické právo odmítá zakotvení dobré víry jakožto obecného principu, lze z dostupné literatury abstrahovat pět dílčích argumentů ve prospěch závěru,¹²² že dobrá víra není anglickému právu vůbec cizí. Má v něm své místo díky:

- požadavku *utmost Good Faith* v pojistném právu;
- stejnému řešení případů, i když za pomoci jiných technik;
- fiduciárním vztahům;
- implementaci evropských směrnic;
- poslednímu vývoji judikatury.

¹¹⁹ Melzer a kol. (2013), s. 126.

¹²⁰ Sims (2004), s. 223.

¹²¹ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 138.

¹²² Tyto argumenty byly inspirovány přístupem v Zimmermann, Whittaker (2000), s. 39 – 48.

V první řadě je na základě výše zmiňovaného rozhodnutí *Carter v. Boehm* v anglickém právu princip ochrany dobré víry uznáván v oblasti pojistného práva, avšak pouze ve zcela specifickém rozsahu daném právě povahou pojistných smluv. Jedná se o smlouvy založené na spekulaci, kdy velmi záleží na informacích, které poskytnou pojištěný.¹²³ Jedná se tak o rozšíření povinnosti¹²⁴ neuvádět druhou stranu v omyl, která je anglickému právu dobře známá.¹²⁵

Za druhé je zřejmě nejdůležitější z hlediska posouzení otázky, zda anglické právo uznává princip ochrany dobré víry či nikoliv, již výše zmiňované rozhodnutí *Interfoto* (1989). Ačkoliv v tomto rozhodnutí Lord Bingham uvedl, že „anglické právo je charakteristické tím, že nepodléhá žádnému všeobjímajícímu principu,“ dodal, že „ale rozvinulo rozdrobená řešení v reakci na zjevné problémy nečestnosti.“¹²⁶ V anglickém právu lze tedy nalézt koncepty, které by v kontinentálním právu byly řešeny zřejmě za pomoci principu ochrany dobré víry.¹²⁷ Tak např. zákaz podvodného uvedení v omyl, *undue influence* či *promissory estoppel*,¹²⁸ nátlak (*duress*)¹²⁹ či doktrína zmaření smlouvy (*doctrine of frustration*) zohledňující nepředvídatelné okolnosti.¹³⁰ Dále též zejména institut rozumného očekávání stran (*reasonable expectations*),¹³¹ který se zdá v anglickém právu jako stěžejní a může dát za vznik výslovně nesjednaným závazkům (*implied terms*).¹³²

Z uvedeného se mi zdá, že otázka zakotvení či nezakotvení obecného principu ochrany dobré víry v anglickém právu je do jisté míry otázkou pouze akademickou. Nevidím z komparativního hlediska jako podstatný fakt, že ke stejným závěrům lze dospět za užití různých technik. Z hlediska práva je dle mého názoru podstatný

¹²³ Jess (2011), s. 68 – 69.

¹²⁴ Lowry (2009), s. 98.

¹²⁵ Srov. např. *Walford v. Miles* (1997). „Každá ze stran je oprávněna prosazovat svůj zájem, pokud druhou stranu nevede v omyl.“ Nový (2012b), s. 69.

¹²⁶ Nový (2012b), s. 64. V anglickém originále byl použit obvykle citovaný termín „*piecemeal solutions*“. Halson (2001), s. 15. Obdobně Goode (1992): „*In many cases we arrive at the same answers [...] but by a different route.*“ („V mnoha případech dospějeme ke stejným odpovědím, ale jinou cestou.“) Toto rozhodnutí vyvolalo v odborné veřejnosti diskuzi, zda se již Anglie blíží přijetí principu dobré víry. Za vyřešení této diskuze lze považovat rozhodnutí *Walford v. Miles*, dle kterého je dobrá víra nepoužitelná v praxi. Hondius (2004), s. 371 – 372.

¹²⁷ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 46.

¹²⁸ Dvorský (2008), s. 26.

¹²⁹ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 47 nebo Dorfman (2013), s. 91.

¹³⁰ Tégl (2008), s. 112.

¹³¹ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 46.

¹³² Stone, Devenney (2014).

výsledek. Proto je třeba doplnit, že typický anglický přístup odmítající dobrou víru, jakožto obecný princip, nutně pramení z povahy anglického práva jako takového. Pokud je anglické právo založeno na precedentech svázaných specifickými okolnostmi konkrétního případu, jen těžko se v něm bude prosazovat obecný předem daný všeobjímající prvek.¹³³ Přesto v konkrétních případech mohou být ve skutečnosti jeho projevy vidět.

Lze citovat Lorda Steyna, dle kterého „není třeba, aby byl v anglickém právu zakotven obecný princip ochrany dobré víry, pokud budou soudy respektovat rozumná očekávání stran v souladu s pragmatickou tradicí anglického práva.“¹³⁴ Angličané tedy prakticky uznávají dobrou víru, ačkoliv ji výslovně při své argumentaci neužívají. Uznávají, že se „nelze opírat o dobrou víru, pokud se tak nechováme.“¹³⁵

Třetím případem, ve kterém se v anglickém právu uplatňuje dobrá víra, jsou určité specifické vztahy, které jsou obvykle souhrnně označovány jako fiduciární.¹³⁶ Aplikace dobré víry v nich plyne z jejich povahy.

Čtvrtým neopomenutelným pramenem dobré víry v anglickém právu jsou evropské směrnice, které musely být do anglického práva implementovány. Jedná se o směrnice na ochranu spotřebitele a o obchodních zástupcích.¹³⁷ V rozhodnutí *Director General of Fair Trading v. First National Bank* z roku 2001 se soud zabýval otázkou dobré víry a stanovil objektivní test pro posouzení, zda spotřebitel nebyl nepoctivě znevýhodněn.¹³⁸ V této souvislosti není přitom bez zajímavosti, že soud dovedl tento test z tradice *common law*, když shledal, že znění zákona resp. směrnice není natolik vágní, aby se na jeho výklad musel ptát ESD. Zde tak vyvstává obvyklý problém spojený s harmonizací právní úpravy prostřednictvím směrnic, kdy státy obvykle přistupují k aplikaci legislativně harmonizovaných oblastí částečně odlišně.¹³⁹ Nutno

¹³³ Srov. Hondius (2004), s. 369, dle kterého *common law* řeší praktické problémy a nikoliv teoretické. Obdobně Steyn (1991), s. 131.

¹³⁴ Anglicky „reasonable expectations“. Zimmermann, Whittaker (2000), s. 47 - 48.

¹³⁵ Beale in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 200. Beale uvádí příklad, kdy nelze považovat za jednání v dobré víře, pokud strana záměrně nebere telefon minutu před půlnocí, jejímž uplynutím končí lhůta pro prodloužení smlouvy. V takovém případě byla dle anglického práva nabídka považována za včasnou a smlouva mohla být prodloužena.

¹³⁶ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 46. Obdobně Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 138 nebo Goode (1992), s. 2.

¹³⁷ Zajíc (2013), s. 51 nebo Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 138.

¹³⁸ Dorfman (2013), s. 95.

¹³⁹ Cafaggi, Watt (2008), s. 272.

dodat, že na základě typicky odmítavého postoje anglického práva byla dobrá víra v souvislosti s jejím pronikáním do anglického práva prostřednictvím evropských směrnic označena za „iritující prvek v právním řádu“.¹⁴⁰

Konečně je nutné zkoumat též nedávný judikatorní vývoj, přičemž za zmínku stojí zejména dvě rozhodnutí. Prvním z nich je rozhodnutí ve věci *Petromec Inc. v. Petroleo Brasileiro Petrobras* z roku 2005, ve kterém byla řešena otázka možnosti zahrnout povinnost jednat v dobré víře do smlouvy. Logicky vyvstává otázka, pokud anglické právo obecně dobrou víru nezná, jak by potom měl anglický soudce vykládat dobrou víru, kterou si strany do smlouvy samy vtělily? Soud zcela v souladu s anglickým přístupem rozhodl, že i tak je nutné dát přednost smlouvě a dobrou víru aplikovat, jelikož nelze prohlásit nevykonatelným smluvní ujednání záměrně vložené do profesionální obchodní smlouvy, když by to „zmařilo rozumná očekávání počestných lidí.“¹⁴¹ Dobrá víra takto vtělená do smlouvy tudíž představuje jakési „nejlepší úsilí“ (*best efforts*),¹⁴² kdy se díky ní mohou strany snažit předem reagovat na možné neočekávané změny a „zavázat smluvního partnera k zohlednění zájmů druhé strany v budoucnu.“¹⁴³

Na základě rozhodnutí z poslední doby tak lze pozorovat, že tradiční odmítání dobré víry již není tak striktní.¹⁴⁴ Druhým rozhodnutím, které stojí za zmínku, je rozhodnutí ve věci *Yam Seng Pte Ltd v. International Trade Corporation Ltd* z roku 2013, které se poměrně dlouze a ze široka věnuje dobré víře,¹⁴⁵ přičemž naznačuje, že dobrá víra by nemusela být tak striktně odmítána.¹⁴⁶ Po tomto rozhodnutí se potom objevila rozhodnutí jak odmítající tento názor, tak krácející v jeho šlépějích.¹⁴⁷ Lze

¹⁴⁰ „*Legal Irritant*“. Nový (2012b), s. 64 cituje Teubnera.

¹⁴¹ Nový (2012b), s. 69. Obdobně rozhodnutí *Cable & Wireless* (2002).

¹⁴² Nový (2012b), s. 68. Pojem *best efforts* je zdaleka nejčastěji užívaným pojmem pro tento význam dobré víry ve smlouvách. Dále jsou užívány pojmy jako *commercially reasonable efforts*, *reasonable best efforts*, *reasonable efforts*, méně častěji potom *good-faith efforts*. Adams (2004), s. 12.

¹⁴³ Nový (2012b), s. 68.

¹⁴⁴ K dalším vyjmenovaným rozhodnutím viz Dorfman (2013), s. 94.

¹⁴⁵ Viz Stone, Devenney (2014), s. 235 – 241.

¹⁴⁶ Bod 153: „*In the light of these points, I respectfully suggest that the traditional English hostility towards a doctrine of good faith in the performance of contracts, to the extent that it still persists, is misplaced.*“ („Ve světle těchto bodů, uctivě navrhuji, aby tradiční anglický nepřátelský přístup vůči doktríně dobré víry v plnění smluv, do té míry, ve které stále přetrvává, byl opuštěn.“)

¹⁴⁷ Michael (2015).

shrnout, že v poslední době se objevují i názory, zda by přeci jen neměla být dobrá víra jako obecný princip v anglickém právu zakotvena.¹⁴⁸

Z kapitoly o anglickém právu vyplývají pro účely zkoumání otázky zakotvení principu ochrany dobré víry v našem právním řádu tyto tři stěžejní závěry:

- není důležitý způsob, jakým je dosaženo určitého řešení;
- neurčité kategorii dobré víry se podobá kategorie rozumného očekávání (obecně rozumnosti);
- až okolnosti konkrétního případu jsou rozhodné pro to, zda bude uplatněna neurčitá kategorie či nikoliv.

2.4. Jiné státy

Co se týče ostatních právních systémů *common law*, v USA došlo k proniknutí dobré víry díky autorovi amerického Jednotného obchodního zákoníku (UCC), který pocházel z Německa a byl tak velmi dobře obeznámen s principem *Treu und Glauben*.¹⁴⁹ Princip dobré víry je zde zakotven jak v tomto zákoníku, tak v tzv. *Restatements of law*, což je zvláštní instrument (jakýsi soubor) amerického práva, ve kterém jsou shromažďována relevantní rozhodnutí. V americkém právu je dobrá víra zakotvena jako „základní princip prostupující celý tento projekt.“¹⁵⁰ a je obsažena též v jeho zvláštních ustanoveních.¹⁵¹ V USA má proto dobrá víra povahu zastřešujícího principu.¹⁵² Blackův právní slovník překládá *bona fides* jako „v dobré víře; s přesvědčením, že jde o správnou věc: opak mala fides a dolus malus.“ Přestože u hesla *bonae fidei* tuto spojuje s kontinentálním právem,¹⁵³ *bona fide* definuje jako „v dobré víře, čestně, upřímně, bez úmyslu oklamat“ a odkazuje na některá americká rozhodnutí.¹⁵⁴

¹⁴⁸ Nový (2012b) na s. 65 odkazuje na Brownsworda.

¹⁴⁹ Farnsworth (1993).

¹⁵⁰ Myšleno UCC. Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 136.

¹⁵¹ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 136.

¹⁵² Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 136.

¹⁵³ Black (1993), s. 173.

¹⁵⁴ Black (1993), s. 173.

Též v Austrálii nalézá dobrá víra své uplatnění¹⁵⁵ a je používána i v Kanadě.¹⁵⁶

Ve Švýcarsku¹⁵⁷ je situace obdobná jako v Německu.¹⁵⁸ Dále je dobrá víra ve formě generální klauzule zakotvena v Itálii,¹⁵⁹ Španělsku (čl. 7 Código Civil),¹⁶⁰ Portugalsku,¹⁶¹ Řecku,¹⁶² Belgii (čl. 1134 odst. 3 Code Civil),¹⁶³ dále též např. v Maďarsku.¹⁶⁴

Zajímavý je příklad Holandska, kde zvolili poměrně široké pojetí principu dobré víry, když se vztahuje též na věcná práva.¹⁶⁵

Konečně pro úplnost lze zmínit přístup v Polsku, kde namísto pojmu dobré víry (plněního funkci principu poctivosti) zvolili pojem dobrých obyčejů. To mimo jiné z důvodu, že tamější právní řád pracuje s dobrou vírou obdobně jako je tomu u nás, a to v jejím subjektivním smyslu.¹⁶⁶

2.5. Dílčí závěr

Ačkoliv lze obecně tvrdit, že zásada dobré víry je „jednou z klíčových zásad, na kterých stojí prakticky všechny smluvní úpravy členských států Evropské unie,“¹⁶⁷ čehož si byli moc dobře vědomi i tvůrci o. z.,¹⁶⁸ pojem dobré víry není v Evropě přijímán ve stejné míře. Dostupné studie svědčí o „mnohovýznamovosti dobré víry.“¹⁶⁹ Jak podotýká Hurdík, „zdá se, že jde o pojem významově téměř nepolapitelný.“¹⁷⁰ Tento závěr je přitom velmi důležitý pro účely zkoumání obsahu a právních následků principu ochrany dobré víry u nás, jelikož je evidentní, že je možné zaujmout různý, odlišný

¹⁵⁵ K tomu blíže Zeller (2000).

¹⁵⁶ Dorfman (2013), s. 112 nebo Brazier, Towriss (2014).

¹⁵⁷ Čl. 2 švýcarského zákoníku přitom posloužil jako hlavní inspirační zdroj pro o. z., Melzer a kol. (2013), s. 109.

¹⁵⁸ Tégl (2008), s. 107.

¹⁵⁹ Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 137 nebo Nový (2012a), s. 12.

¹⁶⁰ Nový (2012a), s. 12 nebo Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 137.

¹⁶¹ Lando (2007), s. 846 - 847.

¹⁶² Lando (2007), s. 846.

¹⁶³ Nový (2012a), s. 12. Lando uvádí, že Belgičané byli připraveni dát stejnému ustanovení, které platí ve Francii, širší rozsah. Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 137.

¹⁶⁴ K tomu blíže Zajíc (2013), s. 56 - 58.

¹⁶⁵ Melzer a kol. (2013), s. 109. K tomu blíže Tégl (2008), s. 101 - 104.

¹⁶⁶ Tégl (2008), s. 99 - 101.

¹⁶⁷ Čech in Pauknerová et al. (2009), s. 55.

¹⁶⁸ S. 37 DZ.

¹⁶⁹ Hurdík (2007), s. 565.

¹⁷⁰ Hurdík (2007), s. 565.

a svébytný přístup. Tradičně velmi široký dopad má tento princip v Německu, Švýcarsku či Québecu.¹⁷¹ Naopak jej dlouhodobě odmítají v Anglii.

Dle Stormeho, který se podílel na přípravě DCFR, někteří autoři vyvinuli teorii, že dobrá víra nemá žádný skutečný význam a že zde není žádná souvislost mezi tzv. pravidly dobré víry a pravidly, která na základě ní mohou být vytvořena. Dobrá víra tak může být pouhým souhrnem všech soudcovských korektivů, stejně jako ekvita v anglickém právu či *ius honorarium* v římském právu. Dále Storme uvádí klasickou definici dobré víry, jakožto „*ohleduplnosti vůči oprávněným zájmům druhé strany*.“¹⁷² V této definici je zjevně zohledněn princip ekvity, které dobrá víra (jak v historickém vývoji, tak dnes) v různých právních řádech vesměs slouží.

Díky svému zakotvení v právních řádech různých států se obecný princip ochrany dobré víry objevuje též v nejednom unifikačním dokumentu a zejména potom v rámci harmonizačních tendencí v právu EU.¹⁷³ S ohledem na naše členství v EU a případný dopad, který by mělo přijetí společného soukromého práva v EU, je tak nutné studovat též tyto dokumenty, čemuž je věnována následující kapitola.

3. Sjednocování smluvního práva v EU

Evropská unie je založena na zásadě volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu v rámci jednotného vnitřního trhu. Postupně jsou proto odstraňovány jakékoliv překážky volného obchodu. Různé úpravy smluvního práva v jednotlivých členských státech jsou přitom dle Komise jednou z překážek přeshraničního obchodu.¹⁷⁴

¹⁷¹ Tégl (2008), s. 118.

¹⁷² Storme (2003), s. 2 - 3.

¹⁷³ V komentáři k čl. III – 1:103 DCFR je přiznáno, že obecná povinnost jednat v souladu s dobrou vírou není rozlišována v právu všech členských států. Dále je zde však též uvedeno, že ty státy, které princip dobré víry výslovně neuznávají, často mají specifická pravidla, díky nimž dojdou k velmi obdobným výsledkům, což je důvod pro zakotvení dobré víry v dokumentech jako je PECL, DCFR či CESL.

¹⁷⁴ Viz internetová stránka Komise k CESL „*Common European Sales Law*“ dostupná z http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/index_en.htm [cit. 14.7.2015]. Obdobně Lando již v roce 1993 uvedl, že jednotný evropský zákoník obligací by podpořil obchod a ostatní vztahy ve Společenství. Lando (1993), s. 161. Tento závěr však není zcela jednoznačný a odpůrci CESL namítají, že tato skutečnost nebyla dostatečně prokázána studii dopadu a že EU poměrně úspěšně funguje i přes tyto tvrzené překážky již řadu let.

Již delší dobu se proto objevují snahy o společné evropské smluvní právo či snad dokonce občanský zákoník.¹⁷⁵

3.1. Historický vývoj od PECL až k CESL

V roce 1982 začala tzv. *Landova komise* (*The Commission on European Contract Law* neboli *Komise pro evropské smluvní právo*) pracovat na přípravě PECL.¹⁷⁶ V roce 1989 zazněl poprvé oficiální podnět ze strany evropských institucí, konkrétně EP, na vytvoření společného *Evropského zákoníku soukromého práva* (*European Code of Private Law*).¹⁷⁷ Jednotlivé díly PECL, jakožto prvního ucelenějšího výstupu snah o společné evropské soukromé právo, byly publikovány postupně v letech 1995, 2000 a 2002.¹⁷⁸ Cílem jejich autorů bylo, aby sloužily jako prvotní základ pro evropský občanský zákoník nebo jako modelové právo, na které by národní legislativci odkazovali s cílem modernizovat své právo.¹⁷⁹ Na činnost Landovy komise navázala v roce 1999 *Studijní skupina pro Evropský občanský zákoník* (*Study Group on a European Civil Code*) pod vedením prof. Bara.¹⁸⁰ Ta si vytyčila za cíl propracovat vytvořené PECL.¹⁸¹

Na institucionální výzvu EP poprvé¹⁸² navázala Komise v roce 2001, kdy vydala *Sdělení o evropském smluvním právu*.¹⁸³ Po vydání tohoto sdělení již lze sledovat rozsáhlejší veřejnou debatu a snahy EU o skutečně platné společné evropské smluvní právo.¹⁸⁴ Na konci roku 2008 byl experty dopracován projekt DCFR, který vychází z revidované verze PECL. K DCFR se spíše rezervovaně postavila Rada EU, zatímco EP tuto myšlenku podpořil.¹⁸⁵

¹⁷⁵ Souběžně s pracemi na společném smluvním evropském právu probíhají též práce na společném deliktním právu (PETL), rodinném právu (PEFL) a právu pojištění (PEICL).

¹⁷⁶ Lando, Bar (2002), s. 190 nebo Knappová (2005), s. 107.

¹⁷⁷ Dokument č. 51989IP0157 dostupný v databázi EUR-Lex, s. 414 - 415 oficiálního Věstníku ES (C 158, Volume 32, 26. června 1989).

¹⁷⁸ Lando, Bar (2002), s. 190.

¹⁷⁹ Antonioli, Fiorentini (2011), s. 4.

¹⁸⁰ Lando, Bar (2002), s. 191 - 192 nebo Večeřa, Machalová (2010), s. 106.

¹⁸¹ Skalická (2012), s. 73.

¹⁸² Antonioli, Fiorentini (2011), s. 7.

¹⁸³ Dokument č. 52001DC0398 dostupný v databázi EUR-Lex.

¹⁸⁴ Viz dokument nazvaný „Background“ dostupný z http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/background/index_en.htm [cit. 14.7.2015].

¹⁸⁵ Skalická (2012), s. 76.

Na základě této téměř třicetileté snahy předložila Komise konečně v roce 2011 *Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje* (CESL), který je v současné době zatím posledním krokem učiněným na cestě ke společnému evropskému smluvnímu právu a jedná se o první instrument, který měl mít, na rozdíl od předchozích dvou, tj. PECL a DCFR, které patří do kategorie tzv. *soft law*, skutečnou právní závaznost.

3.2. Ostatní harmonizační tendence

Vedle výše popsané hlavní vývojové linie vedoucí až k návrhu nařízení CESL vznikaly též další pracovní skupiny pro oblast evropského soukromého práva. Mezi nimi lze zmínit zejména tzv. *Gandolfiho skupinu* při *Akademii evropských právníků soukromého práva*,¹⁸⁶ která působila od počátku 90. let v Itálii a která v roce 2001 publikovala návrh *Zákoníku evropského smluvního práva* (CEC).¹⁸⁷ Dále je nutné zmínit též tzv. *Acquis Group* (*European Research Group on Existing EC Private Law*), která byla založena v roce 2002 a která zpracovala *Zásady existujícího komunitárního smluvního práva* a podílela se též na DCFR.¹⁸⁸ Nelze opomenout ani *The Common Core of European Private Law* (tzv. *Trento skupina*), *The Society of European Contract Law* (tzv. *SECOLA*) či *Ius Commune Casebooks for the Common Law of Europe*,¹⁸⁹ přičemž prvně a posledně zmiňované jsou zajímavé tím, že se věnují řešení fiktivních případů v jednotlivých právních řádech.¹⁹⁰

Cesta ke společnému evropskému soukromému právu vede i přes aplikaci implementovaných směrnic. Tyto již v současné době ovlivňují soukromé právo jednotlivých členských států. Již nyní tak díky povinnosti eurokonformního výkladu prozařuje nejen do našeho právního řádu princip ochrany dobré víry, který je obsažen zejména ve směrnici na ochranu spotřebitele.

¹⁸⁶ Viz <http://www.accademiagiurprivatistieuropei.it/>.

¹⁸⁷ Dostupný v angličtině z <http://www.accademiagiurprivatistieuropei.it/> pod záložkou *European Contract Code*.

¹⁸⁸ Viz <http://www.acquis-group.jura.uni-osnabrueeck.de/>.

¹⁸⁹ Antonioli, Fiorentini (2011), s. 6.

¹⁹⁰ Vystavělová (2010), s. 22 - 23.

3.3. Význam harmonizačních snah pro účely aplikace o. z.

Jak je vidět, snah o vytvoření společného evropského soukromého práva je více a ať už jsou motivovány politicky či akademicky, nelze jim upřít, že mají význam pro účely studia soukromého práva národních právních řádů, včetně toho našeho. Na jejich přípravě se podíleli přední odborníci soukromého práva, profesori z mnoha univerzit v Evropě, a jejich význam je tak nesporný. K těmto snahám se výslovně hlásí též o. z., když v DZ výslovně odkazuje na PECL,¹⁹¹ DCFR¹⁹² či na zákoník z pera tzv. *Gandolfiho komise* (CEC).¹⁹³ Proto je nutné tyto dokumenty při aplikaci o. z. pečlivě studovat.

Společným rysem výše uvedených snah je skutečnost, že ve všech se objevuje v různé formě zakotvený princip ochrany dobré víry, jakožto základní princip soukromého práva. Dobrá víra je velmi dobrým příkladem institutu, na kterém lze demonstrovat rozdílnost jednotlivých právních řádů, jak bylo ostatně popsáno již výše. Tento fakt je přitom nutně zohledňován při tvorbě společného evropského soukromého práva, ať už je toto obsaženo ve směrnících upravujících dílčí oblasti, které jsou již dnes platné a účinné, nebo v návrzích společného práva všech členských států, o což se EU snaží již téměř 30 let. Tvorba společného evropského soukromého práva je tak hledáním jakéhosi mostu mezi kontinentálními právními řády a systémem *common law*¹⁹⁴ a znění návrhů zakotvujících dobrou víru se přirozeně v průběhu času vyvíjelo.

Pro účely zkoumání dobré víry v našem právním řádu považuji za vhodné věnovat se zejména poslednímu vývoji CESL, jelikož se jedná o již regulérní návrh závazné formy evropského práva, a to dokonce přímo použitelného nařízení. Práce na CESL byly sice v současné době pozastaveny, nicméně tento návrh byl již v evropském legislativním procesu, tudíž je nutné mu věnovat zvýšenou pozornost, přestože se nyní zdá jeho budoucnost nejistá. Dokumenty, které mu předcházely, potom slouží jako vhodný materiál pro poznání dobré víry z komparačního a vývojového hlediska.

¹⁹¹ S. 18 DZ.

¹⁹² S. 18, 106, 111, 138, 144, 152, 157, 444, 526, 528, 549, 569, 581 a 585 DZ.

¹⁹³ S. 18, 430 a 444 DZ.

¹⁹⁴ Kühn (2011), s. 219.

3.4. PECL

K PECL je předně nutné uvést, že tyto principy nevycházejí pouze z národního práva členských států, ale jak výslovně přiznávají jejich autoři též z prostředí mimo EU, tj. např. z výše zmiňovaných amerických tzv. *Restatements of law* nebo z CISG. Některé principy, resp. pravidla, nejsou dokonce zakotvena v žádném právním řádu.¹⁹⁵

Dobrá víra je v PECL zakotvena na mnoha místech. Pro účely srovnání s generální klauzulí poctivosti zakotvenou v ustanovení § 6 o. z. se přitom zaměřím zejména na čl. 1:201 PECL (*Good faith and fair dealing*), dle kterého „Každá strana musí jednat v souladu s dobrou vírou a poctivým jednáním.“¹⁹⁶ Ustanovení je zařazeno hned do úvodní kapitoly obecných ustanovení, části 2 (obecných povinností).¹⁹⁷ Z tohoto zařazení lze dovodit opravdu široký rozsah uplatnění tohoto principu.¹⁹⁸ Skutečnost, že autoři PECL v tomto ustanovení chtěli propůjčit principu dobré víry a poctivého jednání opravdu široký význam, plyne též z komentáře a uvedených příkladů, které PECL obsahuje.¹⁹⁹

V komentáři k tomuto ustanovení je uvedeno, že se jedná o základní pravidlo, které se prolíná celým PECL. Dobrou víru a poctivé jednání je třeba dodržovat jak při uzavírání smluv, tak při jejich plnění, vymáhání plnění i uplatňování práv ze smluv.²⁰⁰ Toto základní pravidlo se potom projevuje v jednotlivých konkrétnějších pravidlech PECL (např. povinnost nejednat o smlouvě, pokud není skutečná vůle ji uzavřít, neprozrazovat důvěrné informace získané v průběhu vyjednávání o smlouvě, nezneužívat závislost druhé strany, její hospodářskou tíseň či jinou slabou stránku).²⁰¹ Komentář k tomuto ustanovení dále výslovně uvádí, že dobrá víra a poctivé jednání jsou důležitým faktorem při určování implicitních podmínek smlouvy. Dobrá víra a poctivé jednání přiznává dlužníkovi právo na nápravu vadného plnění před splatností a právo odmítnout plnění, pokud by způsobilo dlužníkovi nepřiměřené úsilí a náklady.²⁰²

¹⁹⁵ Lando, Bar (2002), s. 223.

¹⁹⁶ „Each party must act in accordance with good faith and fair dealing.“

¹⁹⁷ Druhou obecnou povinností je povinnost spolupracovat (*duty to co-operate*).

¹⁹⁸ Obdobně Tégl (2008), s. 118.

¹⁹⁹ Lze vycházet jak z originálního anglického znění, které je u nás dostupné, avšak se mi jej bohužel nepodařilo sehnat, tak ze slovenského překladu PECL SK (2009).

²⁰⁰ PECL SK (2009), s. 27.

²⁰¹ PECL SK (2009), s. 27.

²⁰² PECL SK (2009), s. 27.

Lando podrobně rozebírá a obhajuje²⁰³ tuto podobu zakotvení dobré víry v PECL a označuje ji za „zastřešující princip“,²⁰⁴ který „může soud aplikovat, aby vynutil komunitární standard slušnosti, poctivosti a přiměřenosti,²⁰⁵ i když zde není žádné speciální ustanovení PECL, na které by se mohl odvolat.“²⁰⁶

Dosah principu poctivosti je dokonce tak daleký, že může mít přednost před některým z ustanovení PECL, pokud by jeho striktní dodržování vedlo ke zřejmě nespravedlivému výsledku. Strana proto nemůže zrušit smlouvu pro nepatrné porušení závazku, i kdyby jeho nesplnění bylo podstatné dle čl. 8:103.²⁰⁷ Na dalších místech jsou však PECL v otázce upřednostnění spravedlnosti již opatrnější.²⁰⁸ Posouzení spravedlivosti by v konkrétním případě záviselo na tom, do jaké míry by bylo upřednostnění spravedlivosti v rozporu s předvídatelností a právní jistotou.²⁰⁹

Dle druhého odstavce rozebíraného článku nemohou strany povinnost jednat v souladu s dobrou vírou omezit nebo vyloučit. Pravidlo tak má kogentní charakter.²¹⁰ I přesto však bude záviset na konkrétním ujednání stran, které se mohou dohodnout, že i formální porušení smlouvy zakládá nárok na zadržení plnění (pokud lze určit formální porušení smlouvy, nikoliv však jeho případnou nepatrnost).²¹¹ Strana by neměla mít právo využít některé ustanovení smlouvy tak, že by to bylo nepřijatelné.²¹² Ačkoliv to není výslovně v PECL uvedeno, dobrá víra a poctivé jednání se dle komentáře presumuje.²¹³

²⁰³ Naproti tomu proti generální klauzuli dobré víry se staví zejména anglický prof. Beale, který nevidí, nebo spíše s ohledem na svůj anglický původ nechce vidět, v čl. 1:201 PECL žádný zastřešující princip. Argumentuje tím, že pokud by mělo mít toto ustanovení takový dosah, nebyla by v PECL na dalších místech dobrá víra zmiňována. Lando (2007), s. 852.

²⁰⁴ V doslovném anglickém znění „*over-arching principle*“. Lando (2007), s. 853. Lando zde dobrou víru označuje též za penicilin, který „*prostupuje všechny části systému a zabíjí všechny zhoubné bakterie*.“

²⁰⁵ Doslovně „*community standards of decency, fairness and reasonableness*“.

²⁰⁶ Hesselink (2008), s. 50.

²⁰⁷ PECL SK (2009), s. 27. Zde se nabízí srovnání s případem *Union Eagle Ltd. v. Golden Achievement Ltd* rozebraným výše, ve kterém byla obdobná situace (plnění o 10 minut později) řešena dle anglického práva opačně. Nejsem si však úplně jistá, co je tímto v komentáři k PECL přesně myšleno. Dle mého názoru by bylo vhodnější, aby fiktivní případy v komentářové literatuře byly uváděny včetně veškerých okolností případu, jelikož ty jsou při aplikaci dobré víry zcela zásadní.

²⁰⁸ Veneziano, Antonioli (2005), s. 49.

²⁰⁹ PECL SK (2009), s. 30.

²¹⁰ Kogentnost pravidla přetrvávala ve všech následných dokumentech směřujících k CESL, ač v různých variantách znění, a to včetně konečného návrhu CESL.

²¹¹ PECL SK (2009), s. 30. Opět by se hodilo, kdyby komentář k PECL uvedl konkrétnější okolnosti, aby bylo možné pochopit, co tím bylo myšleno.

²¹² PECL SK (2009), s. 30.

²¹³ PECL SK (2009), s. 30.

Požadavek dobré víry a poctivého jednání je dále zmíněn v čl. 1:102 odst. 1 upravujícím v části rozsahu aplikace PECL smluvní svobodu, dle kterého „*strany mohou volně uzavírat smlouvy a určovat jejich obsah s výhradou požadavku dobré víry a poctivého jednání a mandatorních pravidel stanovených těmito Principy.*“ Tímto ustanovením je jasně vymezován vztah dobré víry, jakožto omezujícího principu vůči smluvní svobodě, jak bude blíže ukázáno na rozebraných příkladech.

Konečně je obecný požadavek dobré víry obsažen v čl. 1:106 odst. 1, které upravuje výklad PECL.

3.5. Rozbor příkladů aplikace dobré víry dle PECL

Z výše citovaných obecných závěrů ohledně aplikace dobré víry v komentáři k PECL nelze dle mého názoru učinit relevantní závěry, jak by měla být generální klauzule dobré víry zakotvená v PECL skutečně aplikována v praxi. Naznačuje pouze, že se má jednat o široký dosah, což lze demonstrovat i na pěti příkladech k tomuto ustanovení uvedených v komentáři. Aby mohly být PECL nápomocné k hledání obsahu pojmu dobré víry u nás, rozeberu níže jednotlivé příklady.

První příklad jako nepoctivé kvalifikuje jednání, kdy strana trvá na znění nabídky, ve které uvedla, že se přijetí nabídky stává účinné jejím doručením na centrálu ve lhůtě osmi dnů. Přijetí nabídky bylo však omylem zasláno na pobočku, která ji ihned přeposlala na centrálu, na kterou však dorazilo až 4 dny po uplynutí lhůty. Strana se v takovém případě nemůže dle komentáře k PECL dovolávat neplatnosti smlouvy.²¹⁴

Druhý příklad popisuje situaci, kdy mají strany ve smlouvě sjednáno, že nárok z vad plnění je třeba uplatnit u soudu do dvou let od posledního plnění. Poškozená strana před uplynutím této lhůty oznámí druhé straně záměr ji žalovat, přičemž tato ji ujistí, že vady přezkoumá, avšak že toto bude muset být velmi pečlivé a bude to tak trvat určitý čas. Po uplynutí dvouleté lhůty poškozená strana žaluje druhou stranu, která však namítá marné uplynutí lhůty pro podání žaloby. V tomto případě je dle PECL

²¹⁴ PECL SK (2009), s. 27.

v rozporu s dobrou vírou jednání žalované strany a nemůže se tak dovolávat marného uplynutí lhůty.²¹⁵

PECL výslovně odkazují na to, že dobrá víra má zvláštní význam u smluv, které jsou trvalejšího charakteru (např. nájem, pojistná smlouva, dohoda o zastoupení a distribuci, zaměstnanecké vztahy). V této souvislosti uvádí třetí příklad, dle kterého je v rozporu s principem poctivého jednání, pokud by byla smlouva (o výhradní distribuci automobilů) vypovězena v jednoměsíční smlouvené lhůtě, pokud by taková smlouva byla po 51 let vždy v souladu s možností danou ve smlouvě každý rok obnovována. Porušení poctivého jednání v tomto případě dle PECL zakládá nárok na náhradu škody.²¹⁶

Čtvrtý příklad se týká spolehnutí se na prohlášení druhé strany (zákaz protichůdného chování). Banka tvrdila, že již došlo k zaplacení cenného papíru a vyplatila tak straně hodnotu cenného papíru. Následně však zjistila, že cenný papír nebyl zaplacen. Mezitím druhá strana nevratně převedla sumu jinému obchodnímu partnerovi. Banka není oprávněna požadovat platbu zpět.²¹⁷

Pátý příklad reflektuje požadavek vzájemného ohledu, který lze chápat jako součást povinnosti dodržovat přiměřený standard poctivého jednání. Týká se nepředvídatelných skutečností. Stavitel je v jednoměsíčním prodlení se stavbou obchodu s lihovinami, jelikož mu onemocněli všichni zaměstnanci. Nepředvídané skutečnosti se však objevily i na straně vlastníka budovy, kdy tento nebyl schopen získat oprávnění k provozování obchodu s lihovinami z důvodu stávkových zaměstnanců státní správy. Dobrá víra zde dle PECL vyžaduje, aby vlastník budovy oznámil staviteli, že nebude nutné, aby budovu dokončil včas.

S navrženým řešením příkladů si dovolím v některých ohledech polemizovat.

V prvním příkladě je dle mého názoru nutné zejména zkoumat, zda strana, která činila nabídku, jejíž součástí učinila podmínku, aby její přijetí bylo do 8 dnů doručeno na centrálu, neměla rozumný důvod k tomu, aby si takovouto podmínku v nabídce vymínila. Dle mého názoru pravděpodobně ano, jinak by si ji zřejmě nevymínila. Takovým důvodem mohl být např. nějaký interně nastavený systém, kdy by zaměstnanci potřebovali informaci o tom, zda je nabídka přijata, vědět do určitého

²¹⁵ PECL SK (2009), s. 28.

²¹⁶ PECL SK (2009), s. 28.

²¹⁷ PECL SK (2009), s. 29.

konkrétního data. Záleželo by potom samozřejmě na okolnostech daného případu, zda oferent skutečně přesně znal konec lhůty (měl např. doručenku vypovídající o počátku běhu lhůty nebo komunikace probíhala elektronicky, tudíž by též mohl být zřejmý počátek běhu lhůty) a zda tak pro něj tato podmínka vůbec mohla být relevantní a využitelná (např. aby mohl posléze nabídku učinit jiným osobám, pokud by nebyla druhou stranou přijata).²¹⁸ Dle mého názoru by v takovém případě smlouva vůbec nevznikla a strana, která nabídku doručila pozdě, by se nemohla domáhat plnění ze smlouvy ani náhrady škody způsobené jednáním oferenta. Dle mého názoru je nutné zohlednit, že oferent učinil vše potřebné pro to, aby dal najevo, že je pro něj doručení přijetí nabídky na centrálu v určité lhůtě podstatné. Učinil to podmínkou účinného přijetí nabídky. Bylo tak na akceptující straně, aby učinila vše pro to, aby přijetí nabídky řádně dle podmínek stanovených v ofertě doručila. Pokud jednala např. nedbale a nepřečetla si řádně nabídku, kam má přijetí odeslat, nebo z jakýchkoliv jiných důvodů řádně neodeslala přijetí nabídky, a pro oferenta bylo významné právě její doručení ve lhůtě, nelze toto dle mého názoru přičítat k tíži oferenta, pokud na pozdním doručení neměl žádný podíl viny.²¹⁹ Akceptující strana nesplnila předem jasně stanovenou podmínku, která byla pro druhou stranu stěžejní, a proto si ji vymínila, přičemž v souladu s principem autonomie vůle si ji vymínit samozřejmě mohla.

Otázkou je, jak by byl řešen tento případ, pokud by stanovená lhůta byla pro oferenta prakticky irelevantní a byla by vymíněna z neznámých důvodů. Zde se potom nabízí řešení předvídané autory PECL, avšak opět je dle mého názoru nutné podrobně zkoumat konkrétní okolnosti případu, aby nedošlo k nedůvodným rozdílům

²¹⁸ Pokud budu např. potřebovat do určité doby prodat svého Aston Martina a budu jej nejprve chtít nabídnout za dobrou cenu některému z mých přátel, přičemž jej budu chtít nabídnout nejprve svým lepším přátelům, můžu v nabídce stanovit, aby mi přijetí nabídky bylo doručeno v určité lhůtě tak, abych mohla postupně každému z přátel dát stejný čas na rozmyšlenou. První přítel přitom omylem doručí přijetí nabídky na moji pobočku tak, že na centrálu bude doručeno až po uvedené lhůtě, avšak já mezitím (po uplynutí stanovené lhůty, kdy považuji nabídku za nepřijatou a obsolentní) auto prodám druhému příteli, který si pro něj samozřejmě hned přijede. Nedomnívám se, že by v takovém případě mělo být opožděné přijetí nabídky účinné.

²¹⁹ Pokud zde samozřejmě nebyly jiné okolnosti, které by mohly zakládat ospravedlnitelný důvod, proč by mělo být přijetí nabídky i přes její opožděné doručení účinné. V tuto chvíli si však žádné takové okolnosti, kromě např. předchozí opačné praxe smluvních stran nebo zlého úmyslu oferenta, který by nějakým způsobem doručení nabídky zmařil, nedovedu představit. Mohla bych snad po loterijní společnosti vymáhat výhru s vyplněným a ještě před slosováním předloženým, avšak nevsazeným, tiketem, pokud by mi ke včasnému vsazení cokoliv, co by nebylo zaviněno jednáním loterijní společnosti, zabránilo?

oproti řešení výše nastíněného případu.²²⁰ Zejména se tak dle mého názoru nabízí řešení navržené v PECL v případě, kdy by strana, která nabídku přijala, již vynaložila určité náklady v očekávání splnění smlouvy. Tato strana by byla v dobré víře, že v návaznosti na odeslání přijetí nabídky dojde k uzavření smlouvy. Takové řešení se jeví v daném případě jako spravedlivé, kdy by případná nevědomá nedbalost smluvní strany nezasáhla významným (resp. žádným) způsobem do práva druhé strany a bylo by tak možné ji v daném případě omluvit. Z hlediska postavení oferenta je pak nutné brát v úvahu následující. Pokud by byla stanovená lhůta pro oferenta zcela irelevantní, potom by mu zjevně nemohlo doručení přijetí nabídky po lhůtě způsobit jakoukoliv újmu. Oferent by na tom v případě irelevantnosti stanovené lhůty byl stejně, jakoby nebyla lhůta v nabídce vůbec vymíněna.²²¹ Proto po něm v tomto případě lze dle mého názoru spravedlivě požadovat, aby považoval vymíněnou lhůtu, jako by nebyla stanovena, resp. v tomto konkrétním případě, aby byla nabídka účinně přijata i po uplynutí lhůty. Pokud by skutečně byla lhůta pro přijetí nabídky pro oferenta irelevantní, pak by bylo možné jen stěží pochopit, proč by (najednou) trval na neúčinnosti přijetí nabídky. Takový výkon jeho práva by nemohl sledovat žádný prospěch a jednalo by se v podstatě o jeho zneužití (případně až o šikanózní výkon práva). Takový výkon práva by byl nepřipustný a v rozporu s principem ochrany dobré víry a poctivého jednání.²²²

S navrženým řešením druhého příkladu dle PECL souhlasím, a i v našem právním řádu je již obdobné řešení uznáváno.²²³ Řešení navržené PECL považuji za spravedlivé, i když s sebou přináší další otázky. Tak zejména by muselo být řešeno, jaké intenzity či formy by muselo být poskytnuté ujištění s ohledem k tomu, že lhůta pro

²²⁰ Rovnost je základní zásadou soukromého práva. V rovině procesního práva se projevuje jako zásada, dle které má být ve stejných případech rozhodováno stejně. Pokud má být zdánlivě stejný případ řešen jinak, platí, že zde musí být okolnosti, které jej odlišují, aby mohlo být rozhodnuto jinak. Toto připomínám proto, že českým soudům bývá někdy vytýkáno, že nadměrně aplikují předchozí judikaturu i tam, kde se jedná o jiné případy.

²²¹ V návaznosti na stanovenou lhůtu a její případné splnění či nesplnění by nečinil žádné kroky.

²²² Pouze pro doplnění, podle mého názoru by bylo irelevantní, pokud by oferent zneužil svého práva v jednotlivém případě, nebo pokud by tak činil např. systematicky (zde by se již mohlo jednat u úmyslné poškozování, nekalé obchodní praktiky atp.).

²²³ Srov. např. rozhodnutí NS sp. zn. 23 Cdo 123/2011 ze dne 29. 2. 2012, dle kterého „Uplatnění námítky promlčení by se přičilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marně uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil.“ Citováno díky Vrajík (2014), s. 36.

podání žaloby je stanovena naprosto jasně pro obě strany. Nedovedu si představit, že by bylo možné žalovat po lhůtě na základě spolehnutí se na pouze mezi řeči učiněné prohlášení druhé strany, že věc bude napravena.

Řešení třetího příkladu lze v našem právním prostředí opřít o dosavadní i stávající právní úpravu. Dle ustanovení § 266 odst. 3 ObchZ²²⁴ má být při výkladu smlouvy zohledňována též zavedená praxe smluvních stran. Pokud každý rok se mnou smluvní partner bude obnovovat smlouvu po dobu 50 let, budu zřejmě legitimně očekávat, že se tak stane i padesátý první rok. Na druhou stranu lze uvést argument, že pokud spolu měly strany tak dobré vztahy, že bylo možné očekávat obnovení smlouvy, proč jednak tedy nakonec smlouvu neobnovily a jednak proč si v průběhu tak dlouhé doby nesjednaly pro případ vzniku rozporů výpovědní lhůtu delší? Obě strany přeci věděly, že smlouvu mohou vypovědět v jednoměsíční výpovědní lhůtě a obě strany s tím tak musely počítat. Tuto šanci mohla využít každá ze stran. Otázkou je, do jaké míry je možné spolehnout se na dosavadní jednání druhé smluvní strany (tj. kontinuální prodlužování) u smlouvy, ve které je po celou dobu stanovena jednoměsíční výpovědní doba. Jinými slovy, i přes opakované prodlužování smlouvy existovala po celou dobu její existence možnost ji v jednoměsíční lhůtě vypovědět.

Opět je dle mého názoru proto nutné velmi pečlivě zkoumat konkrétní okolnosti daného případu, tj. jaké vztahy mezi sebou strany konkrétně měly a jak k prodlužování smlouvy obvykle docházelo.²²⁵ Je nutné dále zkoumat, zda mohla mít poškozená strana důvodné podezření, že druhá strana smlouvu neprodlouží, nebo zda to pro ni bylo zcela nepředvídatelné. Až v případě, že by se jednalo o skutečně nepředvídatelné jednání, jak ostatně komentář obecně naznačuje,²²⁶ by jednání mohlo být kvalifikováno jako porušující princip poctivosti.

K pátému příkladu si dovoluji uvést pouze to, že navržené řešení by dle mého názoru mělo platit za podmínky, že by vlastník neměl s budovou jiné plány. Nelze nutit vlastníka, pokud by chtěl uspořádat své poměry v případě nepředvídatelně nastalých

²²⁴ V o. z. srov. ustanovení § 556 odst. 2, dle kterého „Při výkladu projevu vůle se přihlédne k praxi zavedené mezi stranami v právním styku, k tomu, co právnímu jednání předcházelo, i k tomu, jak strany následně daly najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přikládají.“

²²⁵ Např. zda se jednalo o čistou formalitu, nebo o prodloužení byla obvykle vedena dlouhá jednání.

²²⁶ K tomu viz výše uvedené, že „Posouzení spravedlivosti bude v konkrétním případě záviset na tom, do jaké míry by bylo upřednostnění spravedlivosti v rozporu s předvídatelností a právní jistotou.“ PECL SK (2009), s. 30.

okolností tak, aby minimalizoval rizika a ztráty ze vzniklé situace, ke zohlednění zájmů strany, která porušuje smlouvu. Nabízí se paralela s prvním příkladem. Pokud by opožděnost plnění byla pro stranu zcela irelevantní, není zde důvod, proč by tato strana nemohla zohlednit zájmy druhé strany tak, aby byl naplněn účel smlouvy a aby na obou stranách mohla být minimalizována rizika vzájemnou spoluprací. Na to naráží koneckonců i komentář k PECL, když odkazuje na povinnost strany minimalizovat újmu jí vzniklou z důvodu porušení povinnosti druhou stranou.²²⁷ Toto však je možné v našem právním prostředí dovést již z obecného principu generální prevenční povinnosti.

3.6. Principy Acquis

Jelikož PECL nedostatečně zohledňovaly dosavadní principy komunitárního práva, což se jevílo jako problematické, byla vytvořena skupina tzv. *Acquis Group*, která měla toto napravit.²²⁸ Tato skupina tak vytvořila ACQP,²²⁹ které společně s PECL slouží jako základ pro DCFR.

V těchto principech²³⁰ je dobrá víra²³¹ výslovně zmíněna hned na několika místech. Vyjmenuji přitom všechny, jelikož jich jednak není mnoho a jednak zejména proto, že zakotvení principu dobré víry v komunitárním právu je s ohledem na jeho přímý vliv na naše právní prostředí pro účely studia dobré víry u nás obzvlášť důležité.

Dobrá víra je výslovně uvedena v následujících čl. ACQP:

- 2:101, dle kterého mají strany v předmluvních jednáních povinnost jednat v souladu s dobrou vírou;
- 2:103, které upravuje jednání před uzavřením smlouvy v rozporu s dobrou vírou,²³²

²²⁷ PECL SK (2009), s. 29.

²²⁸ Schulte-Nölke (2008), s. 28.

²²⁹ Jejich draft je dostupný na <http://www.acquis-group.jura.uni-osnabrueck.de/>. Uceleně s komentářem potom v publikaci Schulze (2009).

²³⁰ Ve zveřejněném neoficiálním draftu.

²³¹ Zajímavé je, že v ACQP je používán pouze pojem dobrá víra, a nikoliv dobrá víra a poctivé jednání, který je oproti tomu používán v PECL i v DCFR, na což naráží též Schulze (2009), s. 102.

²³² Dle tohoto článku je strana jednáající v rozporu s dobrou vírou odpovědná za škodu způsobenou druhé straně, přičemž se výslovně stanoví, že takovým jednáním je zejména jednání, kdy strana nemá reálný úmysl smlouvu uzavřít.

- 6:301, které upravuje nepoctivé podmínky;²³³
- 7:101, dle kterého je dlužník povinen plnit svůj závazek v souladu s dobrou vírou;
- 7:102, dle kterého je věřitel povinen vykonávat své právo na plnění a náhrady za neplnění v souladu s dobrou vírou.

Jak je vidět, skupina Acquis dospěla k závěru, že v rámci komunitárního práva má princip poctivosti v zásadě tři podoby. Jednak jakožto povinnost jednat v souladu s dobrou vírou v předsmělném stádiu, ve druhém případě vystupuje dobrá víra jakožto korektiv nekalých obchodních podmínek, a konečně v rámci obecně stanovených povinností při plnění závazků jsou jak dlužník, tak věřitel vázáni principem poctivosti. Pokud jsou tyto podoby dobré víry součástí komunitárního soukromého práva,²³⁴ nevyhnutelně na ně dle mého názoru musí být brán zřetel v rámci našeho právního řádu při výkladu dobré víry prozařující prostřednictvím implementovaných směrnic. Důležitá je přitom zejména posledně jmenovaná podoba principu ochrany dobré víry, kterou lze chápat jako generální klauzuli obdobnou generální klauzuli v ustanovení § 6 o. z. Uplatňování této komunitární klauzule jakožto principu může přitom v souladu s obecnou teorií funkcí principů plnit tyto funkce:

- interpretační (*secundum legem*);
- doplňující (*praeter legem*);
- korigující (*contra legem*).²³⁵

3.7. DCFR

Dalším z navazujících dokumentů na PECL je DCFR. Na DCFR je přitom již na první pohled zvláštní jeho název. Co je to referenční rámec? Někteří autoři poukazují na to, že se za názvem skrývá snaha EU a skutečný záměr v nejbližší době již závazně

²³³ Za nepoctivou (naší terminologií spotřebitelského práva nekalou) se považuje taková podmínka, která nebyla jednotlivě sjednána, jestliže znevýhodňuje druhou stranu v rozporu s požadavkem dobré víry tím, že vytváří významnou nerovnost v právech a povinnostech smluvních stran.

²³⁴ Ačkoliv zde zakotvené pouze v podobě tzv. *soft law*, nicméně jejich působnost lze dovodit i z jejich nepsané povahy. Srov. ustanovení § 3 odst. 3 o. z.

²³⁵ Feria, Vogenauer (2011), s. 237 – 238.

kodifikovat evropské smluvní právo. Např. komise pro EU britského parlamentu jej v reakci na jeho vydání označila za trojského koně.²³⁶

Dobrá víra je v DCFR zakotvena opět stejně jako v PECL hned na několika místech, přičemž se zaměřím obdobně jako v PECL zejména na její generální klauzuli. Ta doznala oproti PECL jistých změn. Tak se zejména nově objevuje definice dobré víry a poctivého jednání, dle níž se jedná o „*standard chování charakterizovaný čestností, otevřeností a ohledem na zájmy druhé smluvní strany nebo vztahu*“²³⁷ V rámci této definice²³⁸ je přitom odkazováno na ustanovení čl. I – 1:103, v jehož druhém odstavci je obecně vymezeno, jaké jednání má být považované za rozporné s dobrou vírou. Za takové jednání se považuje zejména nekonzistentní jednání s předchozím prohlášením nebo jednáním, pokud se na něj druhá strana důvodně spoléhala a takové jednání je k újmě této druhé strany.²³⁹ Projevy tohoto výslovného příkladu jednání v rozporu s dobrou vírou lze nalézt v dalších ustanoveních DCFR.²⁴⁰

Dle převodových tabulek k PECL, které jsou obsaženy v DCFR, je princip poctivosti dříve obsažený v čl. 1:201 PECL nově zakotven v čl. II – 3:301 odst. 2 a v čl. III – 1:103 DCFR. Prvně zmiňovaný čl. II – 3:301 odst. 2 DCFR upravuje povinnost jednat v předmluvní fázi v souladu s dobrou vírou, zatímco druhý zmiňovaný čl. III – 1:103 DCFR lze považovat za pravou náhradu předchozího čl. 1:201 PECL a za generální klauzuli, včetně stanovení nemožnosti tuto klauzuli smlouvou vyloučit či omezit (odst. 2 obou ustanovení). Níže uvádím srovnání jejich znění:

čl. 1:201 odst. 1 PECL	čl. III – 1:103 odst. 1 DCFR
<u>Each party must</u> act in accordance with good faith and fair dealing.	<u>A person has a duty to</u> act in accordance with good faith and fair dealing <u>in performing an obligation, in exercising a right to performance, in pursuing or defending a remedy for non-performance,</u>

²³⁶ Viz <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200405/ldselect/lducom/95/9506.htm> [cit. 12.12.2015]. Obdobně Břicháček (2010). Analýzám DCFR se věnuje řada autorů a lze odkázat na databázi článků k němu dostupnou z <http://www.elsi.uni-osnabrueck.de/research.html> [cit. 14.7.2015].

²³⁷ „*Good faith and fair dealing*” is a standard of conduct characterised by honesty, openness and consideration for the interests of the other party to the transaction or relationship in question.“

²³⁸ Viz čl. I – 1:108 ve spojení s přílohou DCFR, která vyjmenovává definice pojmů.

²³⁹ „*It is, in particular, contrary to good faith and fair dealing for a party to act inconsistently with that party’s prior statements or conduct when the other party has reasonably relied on them to that other party’s detriment.*“

²⁴⁰ Viz komentář v rámci DCFR k čl. I – 1:103.

	<u>or in exercising a right to terminate an obligation or contractual relationship.</u>
<u>Každá strana musí</u> jednat v souladu s dobrou vírou a poctivým jednáním.	<u>Každý má povinnost</u> jednat v souladu s dobrou vírou a poctivým jednáním <u>při plnění závazku, při výkonu práva na plnění, při prosazování nebo obhajování nároku na nápravu za neplnění nebo při výkonu práva na ukončení závazku nebo smluvního vztahu.</u>

Jak je vidět, text doznal na první pohled značných změn, nicméně s ohledem k výkladu uvedenému v komentáři a ke třem uvedeným příkladům, které jsou totožné s příklady uváděnými v PECL, se domnívám, že se jedná pouze o kosmetické upřesnění textace, které nemá na obsah stanovené povinnosti žádný vliv. Z komentáře k DCFR, který říká víceméně totéž, co komentář k PECL, lze vyzdvihnout, že dobrá víra je standardem chování, který se vyznačuje čestností ve svém normálním významu, tj. jednání v rozporu s dobrou vírou je jednání nečestné. Otevřenost má znamenat transparentnost jednání. Ohled na zájem druhé strany nemá znamenat, že by tento byl upřednostněn. Má se jednat pouze o základní úroveň takového ohledu. Dobrou vírou by mělo být vyloučeno jednání z čisté zlomyslnosti, tj. výkon práva pouze za účelem poškození druhé strany. Dobrá víra zde má povahu obecného pravidla a její role by měla být odlišována od té, kterou hraje v jiných ustanoveních. Zejména by měla být rozlišována i její historická role, díky níž již byla včleněna do speciálních ustanovení vycházejících z tohoto vývoje, které jsou zde vyjmenovány. Lze uzavřít, že role dobré víry v DCFR má spočívat v přímém a obecném vodítku pro strany, jejímž prostřednictvím se do smluv, obdobně jako v PECL, dostanou komunitární standardy slušnosti a poctivosti.²⁴¹

Oproti PECL zavedl DCFR ještě třetí, velmi důležitý, odstavec, ve kterém jsou stanoveny následky porušení povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou a poctivým jednáním, a to následovně: „*Porušení povinnosti nedává za vznik přímo nároku na nápravu za neplnění závazku, avšak může porušující osobě zabránit ve výkonu nebo*

²⁴¹ Komentář v rámci DCFR k čl. III – 1:103.

*spolehnutí se na právo, nápravu či obranu, kterou by taková osoba jinak měla.*²⁴² Ke stanovení těchto následků se v komentáři k DCFR podává, že zabránění může být i částečné a že funkcí soudu při aplikaci této povinnosti je zaplnit mezery tam, kde je to nutné. Soudce nemá upravovat či vylepšovat smlouvu tím, že by ji dělal spravedlivější než strany zamýšlely. Mohlo by tak být zaměněno právo s morálkou. Nesplnění povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou by nemělo vést k možnosti odepřít plnění s odůvodněním, že „*nebudu plnit poctivě, dokud ty nebudeš plnit poctivě*“. Co se týče možných přímých nároků na nápravu z důvodu porušení povinnosti jednat v dobré víře, tyto by bylo možné dovodit pouze v případě, že by jednání v dobré víře dávalo základ implicitním ujednáním ve smlouvě, tzn. byly by uplatnitelné pouze nepřímo. V takovém případě by se jednalo o nárok jako z porušení jakékoliv jiné povinnosti, pokud chápu autory komentáře správně. Ve stanovení těchto následků a výslovném odmítnutí možnosti jakýchkoliv přímých nároků pouze z porušení generální klauzule je nutné vidět též důvod pro zvolení pojmu *duty*, namísto *obligation*, jak vysvětluje komentář.²⁴³

S ohledem na výše uvedené ohledně zakotvení dobré víry v DCFR se hodí dodat, že po jeho přijetí se k němu poměrně rezervovaně vyjádřila Rada EU.²⁴⁴ Dle jejího závěru je příliš brzy na to rozhodnout, jakou formu by společný referenční rámec měl mít. Rada EU tímto v podstatě smetla jakýkoliv závazný návrh ze stolu²⁴⁵ a požadovala bližší rozpracování základních principů.²⁴⁶

3.8. Green paper

V červenci 2010 zveřejnila Komise tzv. *Zelenou knihu „o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky.“*²⁴⁷ Cílem této knihy bylo rozpoutat veřejnou debatu ohledně možností regulace evropského smluvního práva. Na tuto výzvu obdržela Komise 320 příspěvků. Mezi jinými též od

²⁴² „*Breach of the duty does not give rise directly to the remedies for nonperformance of an obligation but may preclude the person in breach from exercising or relying on a right, remedy or defence which that person would otherwise have.*”

²⁴³ Komentář v rámci DCFR k čl. III – 1:103.

²⁴⁴ K tomu blíže viz Gutman (2014), s. 239 - 240 nebo Vystavělová (2010), s. 22. Jen pro zajímavost, v té době předsedala Radě EU ČR.

²⁴⁵ Gutman (2014), s. 240.

²⁴⁶ K tomu blíže viz tisková zpráva dostupná z http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-09-164_en.htm?locale=en [cit. 12.12.2015].

²⁴⁷ Dokument COM (2010) 348 final, 1.7.2010.

Ministerstva spravedlnosti ČR, dle kterého by těžiště soukromého práva mělo zůstat na úrovni členských států, které jsou lépe schopné jej regulovat. Ministerstvo spravedlnosti vyjádřilo obdobně jako ostatní subjekty pochybnost též o právním základu případné regulace.²⁴⁸

3.9. Feasibility study

V dubnu 2011 představila Komise tzv. *Studii proveditelnosti*. K této studii se mohly od května do července 2011 vyjadřovat dotčené subjekty.²⁴⁹

Dobrá víra je zde opět obsažena hned na několika místech. Co se týče definice dobré víry a poctivého jednání, došlo zde k jediné změně, kdy namísto termínu otevřenosti (*openness*) je užit pojem loajality (*loyalty*).²⁵⁰ V generální klauzuli se potom studie navrácí ke stručnějším textu užitému v PECL s rozdílem v užití pojmu *duty* (*each party has a duty*) oproti předchozímu *must*.²⁵¹ Zcela tak vypadlo rozšíření, které je patrné ze srovnávací tabulky uvedené výše. Jak jsem již uvedla, toto rozšíření dle mého názoru nemělo žádný vliv na obsah dobré víry a tudíž zřejmě i z tohoto důvodu se autoři rozhodli jej vypustit.

Rozdílné je dále znění dosavadního třetího odstavce DCFR, které vyjmenovává následky porušení generální klauzule:

čl. III – 1:103 odst. 3 DCFR	čl. 8 odst. 2 Studie proveditelnosti
Breach of the duty <u>does not give rise directly to the remedies for nonperformance of an obligation but may preclude the person in breach from exercising or relying on a right, remedy or</u>	Breach of the duty may preclude the party in breach from exercising or relying on a right, remedy or defence which that party would otherwise have, <u>or may make the party liable for any loss thereby caused to</u>

²⁴⁸ Pochybnosti o dostatečném právním základu popisuje včetně odkazů na jiné autory též Wrška (2015), s. 190. Otázka právního základu jakéhokoliv instrumentu práva EU je zásadní a točí se na ní mnoho debat v rámci procesu evropské integrace v tom nejširším slova smyslu. Nelze ji proto též podceňovat a bylo by jistě zajímavé se jí blíže věnovat.

²⁴⁹ Jejich reakce byly dostupné na http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm [cit. 14.7.2015], což přispívá k transparentnosti a kvalitě veřejné debaty ohledně zakotvení principu dobré víry v instrumentech práva EU, pokud se k němu vyjadřují i subjekty zejména z praxe.

²⁵⁰ K tomuto jsem přitom nenalezla žádné vysvětlení. S ohledem na to, že v CESL se opět objevuje pojem *openness*, nepovažuji bližší zkoumání tohoto mezikroku za nutné. Pouze to dokládá, jak je pojem dobré víry vágní a lze pod něj podřadit různé situace a užší pojmy.

²⁵¹ Toto znění je přitom pro účely CESL již konečné.

defence which that <u>person</u> would otherwise have.	<u>the other party.</u>
Porušení povinnosti <u>nedává za vnik přímo nároku na nápravu za neplnění závazku.</u> <u>avšak</u> může porušující <u>osobě</u> zabránit ve výkonu nebo spolehnutí se na právo, nápravu či obranu, kterou by taková <u>osoba</u> jinak měla.	Porušení povinnosti může porušující <u>straně</u> zabránit ve výkonu nebo spolehnutí se na právo, nápravu či obranu, kterou by taková <u>strana</u> jinak měla, <u>nebo může učinit takovou stranu odpovědnou za jakoukoliv ztrátu tímto způsobenou druhé straně.</u>

Tato změna je velmi významná, jelikož naznačuje, že by mělo být jednak možné uplatnit přímo nárok na nápravu z důvodu pouhého porušení samostatně stojící povinnosti jednat v dobré víře²⁵² a jednak stanoví též možnost nároku na náhradu škody.²⁵³ Lando k tomuto ustanovení vznáší otázku, zda může strana ukončit smlouvu, pokud je vystavena zásadnímu porušení povinnosti jednat v dobré víře druhou stranou.²⁵⁴

3.10. CESL

Na podzim roku 2011 představila Komise návrh nařízení CESL.²⁵⁵ Cílem tohoto návrhu je dle publikovaného shrnutí „*zlepšit vytvoření a fungování vnitřního trhu usnadněním expanze přeshraničního obchodu pro podnikání a přeshraničních nákupů pro spotřebitele.*“²⁵⁶ Návrh spočívá na principu tzv. *opt-in*, tzn. ponechává na smluvních stranách, zda režim nařízení na svůj smluvní vztah vztáhnou či nikoliv. Je tak vytvářen jakýsi druhý,²⁵⁷ dobrovolný,²⁵⁸ režim smluvního práva. Co je však podstatné, jedná se o první návrh skutečně závazného právního aktu, a proto zaslouží bližší pozornost.

²⁵² Toto znění se do poslední verze CESL později dostalo prostřednictvím pozměňovacího návrhu v EP, jak bude popsáno dále.

²⁵³ Zde je nutné poznamenat, že v návrhu CESL, který následoval, došlo pouze ke zcela triviální změně z „*the*“ na „*this*“ *duty*.

²⁵⁴ Lando (2011), s. 3.

²⁵⁵ Dokument č. 52011PC0635 dostupný z databáze EUR-Lex.

²⁵⁶ Viz <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1169480&t=e&l=en> [cit. 12.12.2015].

²⁵⁷ V odborných kruzích se strhla debata, zda se jedná o druhý, první či osmadvacátý právní režim. K tomu viz např. Ruhl (2012) nebo Wrška (2015), s. 190, nebo Dannemann, Vogenauer (2013), s. 24 - 25.

²⁵⁸ K tomu blíže v dokumentu nazvaném „*An optional Common European Sales Law: Frequently asked questions*“ dostupném z http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-680_en.htm?locale=en [cit. 12.12.2015].

Návrh nařízení má dvě části, přičemž vlastní společná evropská právní úprava prodeje je obsažena v příloze I nařízení, tj. v druhé části.

Dobrou víru lze však nalézt hned v první části nařízení, a to v jeho preambuli, jejíž bod 31 zní: *„Zásady dobré víry a poctivého jednání by měly představovat vzor, jak mají smluvní strany spolupracovat. Vzhledem k tomu, že některá pravidla představují specifické projevy obecné zásady dobré víry a poctivého jednání, měla by mít přednost před obecnou zásadou. Obecná zásada by proto neměla být používána jako nástroj pro změnu práv a povinností smluvních stran, které vyplývají ze specifických pravidel. Požadavky vyplývající ze zásady dobré víry a poctivého jednání by měly mimo jiné záviset na relativní úrovni odbornosti smluvních stran, a proto by měly být stanoveny jinak v transakcích mezi podnikatelem a spotřebitelem a jinak v transakcích mezi podnikateli navzájem. V transakcích mezi obchodníky by měl být v této souvislosti relevantním faktorem i poctivý obchodní styk v daném odvětví.“* Přestože preambule nemá normativní význam, je nutné v souladu s ní právní akty EU vykládat.²⁵⁹

Definice dobré víry a poctivého jednání je totožného znění jako v DCFR.²⁶⁰ Co se týče generální klauzule, tato je totožná s jejím zněním v předcházející Studii proveditelnosti, stejně tak odstavec, který vyjmenovává následky jejího porušení. Oficiální český překlad celého článku zní následovně: *„Článek 2 (Dobrá víra a poctivé jednání) 1. Smluvní strany mají povinnost postupovat v souladu se zásadami dobré víry a poctivého jednání. 2. Pokud jedna strana tuto povinnost poruší, může to pro ni znamenat nemožnost uplatňovat práva, nároky nebo obrany, které by jinak měla k dispozici, nebo vznik odpovědnosti za škodu, která tím byla způsobena druhé straně. 3. Strany nemohou vyloučit použití tohoto článku, odchýlit se od něj nebo pozměnit jeho účinky.“*

K návrhu vydal své stanovisko *European Law Institute*,²⁶¹ na jehož přípravě se podíleli prof. Storme a Lando. Stanovisko zejména kritizovalo možnost vzniku přímého nároku na nápravu z důvodu porušení povinnosti jednat v dobré víře. Takto samostatně stojící nárok na náhradu škody je dle stanoviska excesivní a potencionálně by mohl

²⁵⁹ K tomu blíže např. Klimas, Vaičiukaitė (2008).

²⁶⁰ Pro pořádek lze uvést pouze oficiální český překlad definice, který zní: *„norma chování charakterizovaná poctivostí, otevřeností a zohledněním zájmů druhé strany příslušné transakce nebo vztahu.“*

²⁶¹ ELI (2012).

ohrozit jednotnost CESL. Ve stanovisku je proto navrženo navrátit se k původnímu znění z DCFR, které výslovně uvádělo, že porušení povinnosti nedává za vznik přímo nároku na nápravu za neplnění závazku.

Návrh CESL v únoru 2014 prošel prvním čtením v EP, přičemž byly přijaty pozměňovací návrhy,²⁶² které se významně dotkly též právě následků spojených s porušením generální klauzule. Kromě toho, že bylo navrženo přeuspořádat definice, tj. definice dobré víry z ustanovení čl. 2 písm. b) se přesunula do čl. 2 písm. fe), byly provedeny následující změny:

Znění navržené Komisí	Pozměňovací návrh EP
Pozměňovací návrh č. 17 dotýkající se bodu 31 preambule	
(31) Zásady dobré víry a poctivého jednání by měly [...] Požadavky vyplývající <u>ze</u> zásady dobré víry a poctivého jednání by měly [...]	(31) <u>Obecné</u> zásady dobré víry a poctivého jednání by měly [...] Požadavky vyplývající <u>z obecné</u> zásady dobré víry a poctivého jednání by měly [...] <u>Obecná zásada dobré víry a poctivého jednání by měla být normou chování zajišťující poctivý, transparentní a spravedlivý vztah. Ačkoli tyto zásady brání smluvní straně v uplatňování práv, opravných opatření nebo obranných prostředků, jež by jinak měla, a znemožňuje jí na ně spoléhat, neměly by jako takové vést ku vznášení obecného nároku na náhradu škody. Pravidla společné evropské právní úpravy prodeje představují zvláštní projev obecné zásady dobré víry a poctivého jednání, jako je zabránění podvodu nebo nesplnění povinnosti uložené obsaženým ustanovením, a tudíž mohou zakládat právo na náhradu škody, avšak pouze ve velmi specifických případech.</u>
Pozměňovací návrh č. 37 dotýkající se čl. 2 písm. b)	
b) „dobrou vírou a poctivým jednáním“ norma chování charakterizovaná poctivostí, otevřeností a zohledněním zájmů druhé strany příslušné transakce	fe) „dobrou vírou a poctivým jednáním“ norma chování charakterizovaná poctivostí, otevřeností a <u>případně rozumným</u> zohledněním zájmů druhé

²⁶² Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2014-0159&language=CS&ring=A7-2013-0301>, [cit. 12.12.2015].

nebo vztahu;	strany příslušné transakce nebo vztahu;
Pozměňovací návrh č. 83 dotýkající se čl. 2 odst. 2 v Příloze I	
Pokud jedna strana tuto povinnost poruší, může to pro ni znamenat nemožnost uplatňovat práva, nároky nebo obrany, které by jinak měla k dispozici, <u>nebo vznik odpovědnosti za škodu, která tím byla způsobena druhé straně.</u>	Pokud jedna strana tuto povinnost poruší, může to pro ni znamenat nemožnost uplatňovat práva, nároky nebo obrany, které by jinak měla k dispozici, <u>avšak nezakládá to přímé nároky z důvodu neplnění povinnosti.</u>

Ve vysvětlujícím prohlášení k těmto pozměňovacím návrhům zpravodajové výboru pro právní záležitosti sice na jednu stranu potvrdili roli dobré víry, jakožto „*důležitého nástroje pro nalezení spravedlivého řešení pro každý jednotlivý případ*“,²⁶³ avšak zároveň nad ním vyjádřili obavy z hlediska systému *common law*. Ke změně v definici uvedli, že „*původně navržená definice byla chápána v tom smyslu, že brání smluvním stranám tvrdě prosazovat svůj zájem, což vzbuzovalo znepokojení zejména u smluv mezi podniky*“.²⁶⁴ Do definice tak byla navíc prosazena kategorie rozumnosti, která je dobře známá anglickému právu. V prohlášení se dále uvádí, že navržené změny by měly zmírnit obavy ohledně narušení možnosti smluvních stran sledovat při vyjednávání vlastní zájmy. Role dobré víry by měla být omezena na pasivní funkci, tj. k „*zabránění tomu, aby porušující smluvní strana mohla uplatňovat práva, nároky či obrany nebo se jich dovolávat, zatímco funkce aktivní, tj. právo na náhradu škody, by měla být vypuštěna*“.²⁶⁵ K pozměňovacímu návrhu č. 83 ohledně následků spojených s porušením generální klauzule dále uvedli, že je jím vyjasněn vztah k nařízení Řím I. Dle mého názoru se v posledně zmiňovaném nejedná o vyjasňování vztahu, co se týče pravidel pro výběr rozhodného práva, a toto odůvodnění mi proto přijde zmatečné.

3.11. Další vývoj a *Digital Single Market strategy*

Dle pracovního plánu Komise na rok 2015²⁶⁶ byl návrh CESL stažen z projednávání a bylo zvažováno předložení pozměněného návrhu zaměřeného

²⁶³ Viz <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2013-0301&language=CS#title1>, [cit. 12.12.2015].

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ Dokument COM(2014) 910 final ze dne 16.12.2014.

na dosažení jednotného digitálního trhu.²⁶⁷ V květnu 2015 Komise skutečně představila²⁶⁸ návrh *Strategie jednotného digitálního trhu*, který by měl přinést 415 mld. do evropské ekonomiky.²⁶⁹ Součástí plnění této strategie je přitom přijetí jednoduchých a efektivních přeshraničních smluvních pravidel pro spotřebitele a obchodníky.²⁷⁰ V nedávné době byla přitom ukončena veřejná konzultace ohledně smluvních pravidel pro online koupi digitálního obsahu a hmotných statků.²⁷¹ Lze tak předpokládat, že nový návrh bude omezen na smlouvy uzavírané přes internet či email nebo telefon.²⁷² Dne 9. 12. 2015 Komise skutečně představila návrh směrnice o některých aspektech týkajících se smluv na dodávky s digitálním obsahem,²⁷³ ve kterém se však požadavek dobré víry již neobjevuje.

Ačkoliv to nyní již vypadá, že Komisí předložený CESL nebude zřejmě již přijat,²⁷⁴ nelze výše popsany vývoj jakkoliv opomíjet. Lze předpokládat, že s ohledem na více než třicetileté snahy předních evropských akademiků bude CESL ještě oprášen. Koneckonců i pokud by se tak nestalo, modelová pravidla obsažená v PECL či DCFR nepochybně zůstávají i nadále inspirativním zdrojem.²⁷⁵

3.12. Společný evropský zákoník

Pokud máme hovořit o společném evropském zákoníku, z výše naznačeného vývoje od PECL k CESL a současného zaměření na tvorbu pravidel v rámci strategie *Digital Single Market* plyne, že jeho přijetí „není na pořadu dne.“²⁷⁶ Jeho přijetí je dle mého názoru ještě běh na velmi dlouhou trať, pokud vůbec bude někdy přijat.²⁷⁷ Osobně nejsem zastáncem jeho přijetí za současného stavu evropské integrace, jelikož v něm

²⁶⁷ Dokument nazvaný „*Proposal for a Common European Sales Law withdrawn*“ dostupný z <http://www.epln.law.ed.ac.uk/> [cit. 12.12.2015].

²⁶⁸ Zdroj http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_en.htm [cit. 12.12.2015].

²⁶⁹ Zdroj http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/index_en.htm [cit. 12.12.2015].

²⁷⁰ Roadmap (2015)

²⁷¹ Zdroj http://ec.europa.eu/justice/newsroom/contract/opinion/150609_en.htm [cit. 12.12.2015].

²⁷² Beale (2015), s. 253 – 254.

²⁷³ Dokument COM/2015/0634 final - 2015/0287 (COD) ze dne 9. 12. 2015 dostupný z EUR-Lex.

²⁷⁴ Ani v pracovním plánu Komise na rok 2016 se CESL již neobjevuje.

²⁷⁵ Srov. Dvořák a kol. (2013), s. 46.

²⁷⁶ Srov. Dvořák a kol. (2013), s. 46. Pouze pro pořádek je na tomto místě nutné připomenout, pokud je v rámci DZ odkazováno na evropský zákoník (CEC), má se tím na mysli Evropský zákoník o smlouvách tzv. *Gandolfigho komise*. Srov. s. 430, 432 a 434 – 435, 439, 457 - 458 DZ.

²⁷⁷ „*Harmonie musí být dosažena, nemůže být vynucena.*“ Paschke in Pauknerová et al. (2009), s. 24. Dle názoru Landa „*dříve nebo později*“ bude unifikace dosaženo. Lando (1993), s. 161.

vidím větší riziko nejednotné aplikace, než k jaké dochází za roztříštěnosti právních úprav dnes. Nedomnívám se, že by chybějící společný zákoník byl jakoukoliv překážkou volného obchodu. Právní úpravy jednotlivých států mají svou tradici a jednotlivé právní koncepty jsou v rámci nich již dobře známé. Jejich smísením by v konečném důsledku mohlo dojít k nepochopení či překroucení v důsledku aplikace neznámých institutů. Za vyhovující tak v současné době považuji stav, kdy jsou vyvíjeny snahy k poznání společného jádra (tzv. *common core*) právních úprav, avšak právní úprava není právně závazně ještě unifikována. Nepopírám nevyhnutelný proces europeizace soukromého práva. Je přirozené, že dochází ke vzájemnému ovlivňování jednotlivých úprav, nicméně pro společný evropský zákoník ještě nenastal dle mého názoru ten pravý čas.

Kladně hodnotím snahu o řešení konkrétního problému jednotného digitálního trhu. Pokud bude návrh zaměřený na tuto oblast vhodně zacílený na úpravu internetového obchodu, mohl by volnému obchodu napomoci,²⁷⁸ aniž by zasahoval do obecného soukromého práva. S ohledem k tomu, že Komise již představila tento návrh v podobě návrhu směrnice o některých aspektech týkajících se smluv na dodávky s digitálním obsahem, je možné jej již nyní studovat.²⁷⁹

4. Mezinárodní unifikační dokumenty

Ačkoliv právní řády jednotlivých států je nutné chápat jako svébytné systémy, není v dnešní době již možné při hledání odpovědí na různé právní otázky odhlédnout od různých unifikačních snah. Dochází k obousměrnému ovlivňování, kdy jednak jsou právní řády ovlivňovány skrze tyto unifikační dokumenty a jednak tyto dokumenty jsou tvořeny na základě vnitrostátních právních řádů.²⁸⁰ Právo se díky celkovému

²⁷⁸ I když, jak poznamenává Beale, mohl by u obchodníků využívajících jak internet, tak obyčejnou poštu, vzniknout problém dvojího režimu. Beale (2015), s. 254.

²⁷⁹ S ohledem na krátký časový interval od zveřejnění tohoto návrhu, pouhé tři dny před uzavěrkou této práce, však nebude tento rozbor proveden v této práci.

²⁸⁰ Tichý in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a) na s. 130 hovoří dokonce o „*quasi aplikovaných předpisech*“,“ kdy instrumenty jako CISG nebo Principy UNIDROIT „*mají vliv i při výkladu národních právních režimů*.“ Tamtéž.

hospodářskému sblížení světové společnosti stává „*mezinárodním podnikem, alespoň ve smyslu přejímání vzorů a osvědčených metod.*“²⁸¹

Dobrá víra se přitom objevuje téměř všude. Kromě níže rozebraných instrumentů ji lze nalézt též v Chartě OSN²⁸² nebo ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu. Dobrá víra se uplatňuje též v právu mezinárodních investic, kde se tento princip s ohledem na dlouhodobou rizikovost regulovaných vztahů uplatňuje obzvláště.²⁸³

4.1. CISG

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží neboli CISG (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*) byla přijata v roce 1980²⁸⁴ ve Vídni a bývá proto obvykle označována jako Vídeňská úmluva.²⁸⁵ Vztahuje se na přeshraniční kupní smlouvy mezi obchodníky²⁸⁶ a je poměrně hojně aplikována v praxi.²⁸⁷

Možná i proto, že se jedná o jeden z prvních nadnárodních unifikčních dokumentů, nenalezla v něm dobrá víra takové uplatnění, jaké se jí dostalo např. v dále rozebraných principech UNIDROIT či v jiných právních řádech a unifikčních tendencích v EU, ačkoliv zde byly snahy o její širší zakotvení.²⁸⁸

Dobrá víra je v CISG výslovně zakotvena pouze v ustanovení čl. 7 odst. 1, dle kterého „*Při výkladu této Úmluvy se přihlédne k její mezinárodní povaze a k potřebě*

²⁸¹ Tichý in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 129.

²⁸² Dle čl. 2 odst. 2 „*Všichni členové plní poctivě závazky, které převzali podle této Charty, aby si tak všichni společně zajistili práva a výhody z členství plynoucí.*“ V originálním znění je přitom užito termínu „*Good faith*“. V roce 1974 se v rámci sporu Austrálie a Francie ohledně nukleárních testů v Pacifiku Mezinárodní soudní dvůr zabýval otázkou dobré víry a uvedl, že jednostranné prohlášení zavazuje stát na základě principu dobré víry, který je základem mezinárodní spolupráce. K tomu blíže Aksar (2011), s. 36. Srov. též nález sp. zn. I. ÚS 601/04 ze dne 21. 2. 2007.

²⁸³ Aksar (2011), s. 36.

²⁸⁴ Platností nabyla dne 1. 1. 1988. Nový (2012b), s. 85.

²⁸⁵ Stejným přívlastkem je však nazývána Vídeňská úmluva o smluvním právu sjednaná v roce 1969, která upravuje uzavírání mezinárodních smluv. I v této úmluvě je přitom zakotvena dobrá víra, a to jako výkladové pravidlo. K tomu blíže Nový (2012b), s. 87.

²⁸⁶ Nový (2012b), s. 86.

²⁸⁷ Nový (2012b), s. 85. Rozhodnutí aplikující CISG lze vyhledávat na portále vytvořeném Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) dostupném z <http://www.uncitral.org/clout/index.jspx> [cit. 12.12.2015].

²⁸⁸ Tégl (2008), s. 115, Nový (2012b), s. 86 a 89, Hýblová (2008), s. 293, Schlechtriem (1997), s. 3, odkazují na to, že současné znění čl. 7 odst. 1 je výsledkem kompromisu mezi státy kontinentálního typu a systému *common law*. Země kontinentálního typu navrhovaly její širší zakotvení.

podporovat jednotnost při jejím použití a dodržování dobré víry v mezinárodním obchodu.“ Dobrá víra tak v CISG zdánlivě hraje pouze roli interpretační. Její role jakožto standardu chování smluvních stran s přímým vlivem na plnění jejich práv a povinností však vyplývá z teorie i aplikační praxe.²⁸⁹ Hýblová poměrně trefně cituje Konera, dle kterého „*dobrá víra nemůže existovat ve vakuu a nemůže jako pravidlo fungovat v praxi, pokud není vyžadováno, aby se samotní herci zapojili.*“²⁹⁰ Interpretační funkci dobré víry nelze podceňovat, jelikož „*unifikace mezinárodního práva je zajišťována především jednotným výkladem právních norem.*“²⁹¹ Citované ustanovení výslovně požaduje přihlídnutí k mezinárodní povaze CISG. Při hledání obsahu zde užitého pojmu dobré víry proto nelze vycházet z pojetí dobré víry v národních právních řádech.²⁹²

Dále je nutné zmínit ustanovení čl. 7 odst. 2, dle kterého „*Otázky spadající do předmětu úpravy této Úmluvy, které v ní nejsou výslovně řešeny, se řeší podle obecných zásad, na nichž Úmluva spočívá, nebo, jestliže takové zásady chybějí, podle ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého.*“ Toto ustanovení řeší otázku vyplňování vnitřních mezer CISG²⁹³ a upravuje, že přednost před aplikací právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého má aplikace obecných zásad CISG.²⁹⁴ Zásada dobré víry je v CISG přitom výslovně vyjádřena ve zmiňovaném ustanovení čl. 7 odst. 1, tudíž ji lze považovat za její obecnou zásadu.²⁹⁵ Tímto způsobem tak dobrá víra přímo proniká do předmětu úpravy CISG. Co se týče možnosti vyloučit aplikaci zásady dobré víry dohodou stran, Nový dochází k závěru, že CISG není v tomto směru kogentní.²⁹⁶ Opět je však nutné zmínit, že

²⁸⁹ K tomu dochází po velmi přesvědčivé analýze Nový (2012b), s. 85 – 111 nebo Hýblová (2008). Obdobně Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 140. Též však existují názory, dle kterých nemá mít dobrá víra přímý vliv na práva a povinnosti smluvních stran, na které poukazují zmiňovaní autoři.

²⁹⁰ Hýblová (2008), s. 294. Dále zde autorka odkazuje na obdobný závěr v Zeller (2000).

²⁹¹ Pavlová (2007), s. 2.

²⁹² Nový (2012b), s. 88 - 90. Tak potvrdil i mexický soud v případě citovaném v Zeller (2000) na s. 1, nebo v Nový (2012b), s. 90. „*Princip dobré víry musí být vykládán mezinárodně, bez odkazu k mexickému právu.*“ Tamtéž.

²⁹³ Nový (2012b), s. 97, Hýblová (2008), s. 297.

²⁹⁴ Turoňová (2008), s. 3.

²⁹⁵ Obdobně Pavlová (2007), s. 2. Ke stejnému závěru dospívá i Hýblová (2008), s. 293, i když jej zde neodůvodňuje s odkazem na to, že neexistuje jednoznačná odpověď. Obdobně též Nový (2012b) na s. 97 odkazuje na to, že podle převažujících názorů dobrá víra je obecnou zásadou CISG.

²⁹⁶ Nový (2012b), s. 99 – 101, 177.

existují též opačné názory považující dobrou víru spíše za kogentní a tím pádem nevylučitelné pravidlo.²⁹⁷

Dobrá víra je dále nepřímou vyjádřena v některých specifických ustanoveních CISG, která ji reflektují jako obecný princip.²⁹⁸

V současné době přistoupilo k CISG 83 smluvních států, včetně ČR²⁹⁹ a některých *common law* států (USA, Austrálie, Kanada³⁰⁰). Dlouhodobě přistoupení k Úmluvě odmítá Velká Británie,³⁰¹ přičemž obzvláště jsou toho zřejmě důvodem obavy právě z ustanovení čl. 7 zakotvujícího dobrou víru.³⁰²

4.2. Principy UNIDROIT

Principy mezinárodních obchodních smluv jsou nezávazným právním pramenem, které byly vytvořeny *Mezinárodním ústavem pro sjednocení mezinárodního práva soukromého* (UNIDROIT). Závažnosti se jim může dostat pouze výslovným odkazem v zákoně nebo ve smlouvě.³⁰³ Dle výslovně uvedeného účelu v preambuli mohou též sloužit jako vzor pro národní a mezinárodní zákonodárce.³⁰⁴ V současné době je dostupné již třetí vydání těchto Principů, a to vydání z roku 2010.³⁰⁵ Jak již samotný jejich název napovídá a jak je uvedeno též v jejich Preambuli, stanovují obecná pravidla pro mezinárodní obchodní smlouvy.³⁰⁶ Obdobně jako PECL obsahují též pravidla, která neobsahuje žádný právní řád.³⁰⁷

Generální klauzule dobré víry je v nich zakotvena v ustanovení čl. 1.7 (*Good faith and fair dealing*), dle kterého „Každá strana musí jednat v souladu s dobrou vírou

²⁹⁷ K tomu srov. Hýblová (2008), s. 301.

²⁹⁸ Tato ustanovení jsou vyjmenována v komentáři k CISG, na který odkazují Nový (2012b), s. 97 - 98, a Hýblová (2008), s. 299.

²⁹⁹ Zdroj <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html> [cit. 12.12.2015].

³⁰⁰ Nový (2012b), s. 86 a <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html> [cit. 12.12.2015].

³⁰¹ K postoji Velké Británie viz odkazy na články na <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html> [cit. 12.12.2015].

³⁰² Srov. Nikolova (2012).

³⁰³ Nový (2012b), s. 114.

³⁰⁴ Zdroj <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/418-preamble/862-preamble-purpose-of-the-principles> [cit. 12.12.2015].

³⁰⁵ Zdroj <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010> [cit. 12.12.2015].

³⁰⁶ Zdroj <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/418-preamble/862-preamble-purpose-of-the-principles> [cit. 12.12.2015].

³⁰⁷ Snahou bylo vybrat „nejlepší pravidla pro mezinárodní obchodní smlouvy.“ Nový (2012b), s. 115.

a poctivým jednáním v mezinárodních obchodu.“³⁰⁸ Tento článek přitom patří mezi nejcitovanější v rozhodčích nálezech Mezinárodního rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži.³⁰⁹ Dle odstavce 2 tohoto čl. „*strany nemohou vyloučit nebo omezit tuto povinnost.*“³¹⁰ Dobrá víra tak zde má výslovně kogentní charakter, i když se objevují názory, dle kterých je kogentní charakter instrumentu, jenž nemá sám o sobě závazný charakter, přinejmenším sporný.³¹¹

Principy UNIDROIT obdobně jako PECL nebo DCFR obsahují ke každému článku komentář. Ten k dobré víře uvádí, že se dobrá víra přímo nebo nepřímo projevuje v řadě ustanovení Principů a tyto vyjmenovává. Dobrá víra je jednou z nejzákladnějších idejí Principů.³¹² Smluvní strany musí „*v průběhu života smlouvy, včetně jejího vyjednávání, jednat v souladu s dobrou vírou.*“³¹³ Dobrá víra má přitom obdobně jako v CISG autonomní charakter.³¹⁴

5. Dílčí závěr

Právní komparatistika³¹⁵ má v dnešní době velký význam. ČR je jen malý ostrov v moři právních řádů. S ohledem na nízký počet obyvatel v porovnání s ostatními zeměmi máme omezenou možnost generovat dostatečný počet akademiků, kteří by se materií mohli důkladně zabývat, stejně tak počet soudních případů je logicky omezený. Je proto žádoucí znát zkušenosti z ostatních právních řádů, a to zejména těch, které nám jsou nejbližší. Není potom neobvyklé, pokud jsou tyto zkušenosti v právním řádu

³⁰⁸ „*Each party must act in accordance with good faith and fair dealing in international trade.*“

³⁰⁹ Nový (2012b), s. 118.

³¹⁰ „*The parties may not exclude or limit this duty.*“

³¹¹ Nový (2012b), s. 119. Pokud se jedná o nezávazný dokument, musí dle mého názoru dostat přednost zákonem chráněná smluvní svoboda. Považuji proto vyloučení nebo omezení této povinnosti za možné. Nezávazný instrument dle mého názoru nemůže mít v případě, že je na něj smluvními stranami na základě jejich svobodné vůle odkazováno, takovou sílu, aby přebil onu smluvní svobodu ohledně vyloučení tohoto ustanovení. Obdobný závěr je naznačen též v DCFR v komentáři k ustanovení čl. III – 1:103.

³¹² Lando in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), 141.

³¹³ Zdroj <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/414-chapter-1-general-provisions/869-article-1-7-good-faith-and-fair-dealing> [cit. 12.12.2015].

³¹⁴ Nový (2012b), s. 121.

³¹⁵ Vznik oboru právní komparatistiky se traduje do roku 1869, kdy byl v Paříži založen institut *Société de législation comparée* založený na myšlence *Lex multiplex ius unum* (zákony jsou, různé právo je jediné). Chýle (2011), s. 233.

skutečně využity.³¹⁶ O izolaci právních řádů nelze již v dnešní době hovořit též díky jevu, který bývá nazýván jako *soutěž právních řádů*. Lidé ve větší míře migrují po světě a vidí, jak funguje právo jinde. Ve světovém měřítku musí proto ČR obstát, a to i v oblasti soukromého práva a jím nabízených řešení.

Komparativní hledisko může zejména za situace, kdy je dobrá víra u nás principem téměř neznámým,³¹⁷ napomoci jejímu poznání. Nicméně s ohledem na prokázanou různorodost chápání dobré víry, a to jak v jiných státech, tak v právu EU i nadnárodních unifikačních dokumentech, se jako hlavní poznání v tomto směru jeví, že nelze bez bližší analýzy zejména našeho právního řádu a jeho předchozí historie přijmout jakýkoliv z výše popsaných přístupů.

Jelikož jsme členy EU, nevyhnutelně tak ke zkoumání našeho právního řádu přistupuje též právo EU. Nelze opomíjet fakt, že díky směrnicím, rozhodnutím ESD a též díky PECL a DCFR soukromé právo v jednotlivých zemích EU získává skutečně evropský charakter.³¹⁸

I když právní řády jednotlivých evropských států stojí vesměs na společném historickém základu,³¹⁹ bylo prokázáno, že neexistuje „*standard dobré víry, který by jednotně sdílela většina států.*“³²⁰

³¹⁶ Srov. Melzer a kol. (2013), s. XVI.

³¹⁷ „*Neexistuje vlastní tradice.*“ Tichý in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 129.

³¹⁸ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 8.

³¹⁹ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 9.

³²⁰ Nový (2012b), s. 121.

Motto:

„Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě.“

§ 6 o. z.

KAPITOLA TŘETÍ

6. Historické kořeny dobré víry v ČR

V našem právním řádu není a zejména dříve nebylo postavení dobré víry vůbec jednoznačné. Generální klauzule principu ochrany dobré víry v objektivním smyslu nebyla před přijetím o. z. výslovně v obč. zák. zakotvena. Nebyla zakotvena v podobě, v jaké je v o. z. zakotvena dnes. Jediné výslovné použití pojmu dobré víry, která měla být vykládána v objektivním smyslu, bylo v rámci právní úpravy na ochranu spotřebitele. Ochrana dobré víry ve smyslu poctivosti by přitom s ohledem na provedenou komparaci měla být stěžejním principem soukromého práva.³²¹ Zřejmě z důvodu, že nebyla výslovně v obecné podobě zakotvena, nebyla dobrá víra ve smyslu poctivosti též známa.

Tento závěr plyne z rešerše domácí literatury, která se zabývá dobrou vírou v objektivním smyslu (poctivostí) a které nebylo před přijetím o. z. velmi mnoho. Většina autorů k tomuto principu také tak, tj. jako k principu neznámému, přistupuje³²² a popisuje jej převážně za pomoci zahraničních právních řádů. Tak koneckonců činí i DZ.³²³

Období po revoluci bylo obdobím překotných změn a obč. zák. proto doznal pouze nutných úprav. S ohledem na diskontinuitu právní vědy a právního myšlení u nás v období totality a z toho plynoucího nedostatku moderních zkušeností potřebných pro rychlou tvorbu všeobecného civilního kodexu lze tento fakt pochopit. Nicméně jiné základní instituty soukromého práva, které byly v období totality zcela deformovány či jinak potlačeny, nabyly záhy po revoluci svých tradičních podob.³²⁴ Proto by zde teoreticky neměl být důvod, proč by nemohl být stejně tak obnoven princip poctivosti, pokud by byl předtím českému právnímu řádu znám. Proto je též zejména třeba zkoumat jeho zakotvení před rokem 1948.

³²¹ I čeští autoři před přijetím o. z. umísťovali dobrou víru v objektivním smyslu na přední místa svých pojednání, pokud se o ní již zmiňovali. Např. Melzer (2009), s. 22 a násl. zařazuje princip poctivosti hned za princip autonomii vůle. Hurdík, Lavický (2010) na s. 122 a násl. zařazují princip *Good Faith a Fair Dealing* v evropském právu též hned za zásady svobody a rovnosti.

³²² Např. Melzer (2009), s. 22, Nový (2012a), s. 46.

³²³ S. 37. O. z. obecně čerpá často ze zahraničních právních řádů. K tomu srov. Kindl, Rozehnal (2014), s. 14.

³²⁴ Za všechny lze zmínit např. návrat k jediné podobě vlastnictví.

Dobrá víra byla po revoluci v našem právním prostředí takřka objevována. K postupnému rozšiřování povědomí o dobré víře v objektivním smyslu došlo díky pracím na rekodifikaci soukromého práva, v rámci nichž musely být s ohledem na výše zmiňovaný nedostatek moderních zkušeností nutně studovány též zahraniční právní řády, ve kterých je tento princip zakotven. Lze sledovat vzestupnou tendenci četnosti, kvality i objemu jednotlivých příspěvků o dobré víře v objektivním smyslu. Přesto však nelze hovořit o koncepci či snad doktríně, která by byla dostatečně rozpracovaná, ustálená a všeobecně známá.

V současné době při výslovném zakotvení tohoto principu v o. z. již žádného právníka neomluví, pokud nebude vědět, co to dobrá víra ve smyslu poctivosti je. Dobrá víra je již poměrně detailně popsána i v komentářové literatuře k o. z.

6.1. Ještě jednou k dobré víře v římském právu

Naše právní prostředí vychází z recepce římského práva. Rekodifikované soukromé právo se po dlouhém období právní diskontinuity k mnohým římskoprávním institutům a zásadám navrácí.³²⁵

Jak bylo již popsáno výše, hrála dobrá víra v římském právu významnou roli ve vývoji kontraktního práva. Na jejím základě se vyvinul samostatný systém smluv *bona fidei*. Dobrá víra znamenala platnost závazku jako takového, závaznost daného slova v případech, kdy nebyly naplněny formální podmínky *iudicia stricti iuris*. V rámci *iudiciū stricti iuris* se přitom též uplatňovala, a to v podobě námítky *exceptio doli*. Dobrá víra tak byla stěžejním principem římského kontraktního práva. Pro účely bližšího pochopení tohoto závěru je nutné rozebrat kořeny a prvopočátky římského práva a společnosti vůbec. Jejich znalost umožní lépe porozumět dnešnímu významu dobré víry v našem právním řádu.

Počátky římského práva byly položeny dlouho před založením Říma. Jeho zárodky lze pozorovat v procesu zrodu římské společnosti, tj. v prvotních představách tehdejších lidí o společném soužití. Právní pravidla se vyvíjela postupně

³²⁵ Za všechny lze zmínit např. návrat k zásadě *superficies solo cedit*. Srov. s. 18 DZ. V souvislosti se zakotvením generální klauzule principu poctivosti DZ na s. 37 též konkrétně výslovně zmiňuje římskoprávní zásadu čestného žití (*honeste vivere*).

z náboženských představ, jejichž kořeny spočívaly v magických praktikách, které měly odvrátit nepřízeň nadpřirozených sil. Z těchto představ se postupně vyvinuly obecné obyčeje (*mores maiorum*),³²⁶ jakožto mravy předků.³²⁷

Stejně jako nelze přesně určit počátky římského práva, nelze přesně určit ani počátky dobré víry.³²⁸ Lze však tvrdit, že *bona fides* je starší než právo samo.³²⁹ Její původ je nutné hledat ve výše zmiňovaných *mores maiorum*, které byly úzce provázány s náboženskými představami.³³⁰ Základním a původním pramenem principu dobré víry jsou tak náboženské a etické normy.³³¹

Ucelený a vskutku úchvatný obraz o představách, náboženství a myšlení tehdejší společnosti popisuje Coulanges.³³² Náboženství starověké římské společnosti bylo původně domácím náboženstvím založeným na kultu předků. Z náboženských představ, které byly úzce spjaty s rodinou, se později vyvinulo i (soukromé) právo.³³³ K vytvoření právního vztahu bylo nutné, aby existoval nejprve vztah náboženský.³³⁴ V nejstarších dobách žili Římané ve *familiích*, které byly přísně nábožensky provázané.

³²⁶ Skřejpek (2006), s. 18.

³²⁷ Blíže k *mores maiorum* viz Bartošek (1994), s. 187. Mravy předků byly „dobré, správné a spravedlivé zásady chování, které byly dodržovány od pradávna. Proto se o nich často hovoří jako o bonos mores (dobrých mravech – jak bychom mohli dnes tento obrat přeložit).“ Skřejpek (2006), s. 75.

³²⁸ Zapletal (2006), s. 61, Těgl (2011), s. 35, Blaho in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 14, Skřejpek in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 7.

³²⁹ Těgl (2011), s. 35, Skřejpek in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 7 a 8, Melzer a kol. (2013), s. 103.

³³⁰ K *mores maiorum* a jejich propojení s náboženskými představami blíže v Skřejpek in Skřejpek, Bělovský (2000).

³³¹ Obdobně Zapletal (2006), s. 61.

³³² Coulanges (1998).

³³³ „Nuže – antická víra přikazovala člověku uctívat předky; kult předka shromáždil rodinu kolem oltáře. Odtud pochází první náboženství, první modlitby, první idea úkolu a první morálka, stejně jako zavedené vlastnictví a ustálený nástupnický řád; odtud nakonec pochází i soukromé právo a všechna pravidla organizace domácnosti. Potom víra vzrůstala a s ní i společenství. Když lidé pocítili, že mají společná božstva, spojili se do rozsáhlejších skupin. Stejná pravidla, jež byla vynalezena a uplatněna v rodině, se potom používají i ve frátriích, v kmeni a v obci.“ Coulanges (1998), s. 130. Důležité je si v této souvislosti uvědomit, že tehdejší společnost byla založena na víře. Obecně v prvopočátcích lidské civilizace lidé věřili v různá magická zaklínadla, což je dle mého názoru důsledek toho, že si spoustu věcí neuměli rozumně vysvětlit. Narážím tím na souvislost náboženské víry, obecné víry v cokoli, a konečně vyvinuvší se dobré víry v právním smyslu. Pro dokreslení vztahu víry a práva lze též citovat Coulangese (1998), s. 130: „Společenské zákony byly dílem bohů, ale tito mocní a blahodární bohové nebyli ničím jiným, než lidskými vírami.“

³³⁴ „Právo se nezrodilo z představy spravedlnosti, ale z náboženství [...] Aby se mezi dvěma lidmi vytvořil právní vztah, musel už mezi nimi být vztah náboženský, to znamená kult téhož ohniště a stejných obětí.“ Coulanges (1998), s. 194.

Tyto malé společenské celky byly hospodářsky soběstačné, proto v nejstarších dobách neexistuje kontraktní systém.³³⁵

S postupným zvětšováním společenství a častějším navazováním vzájemných styků vyplynula potřeba institutu smlouvy. Starověké římské právo bylo však vlivem náboženství, ze kterého vzešlo, příliš rigidní a formalistické.³³⁶ V nejstarších dobách proto byla považována za platná pouze přísně formální jednání. Ačkoliv existovala i tzv. bezforemná právní jednání, splnění těchto povinností záviselo právě pouze na poctivosti a věrnosti (*fides*).³³⁷ „Podle obecného mravního přesvědčení kázaly čest a poctivost (*fides*) splnění závazků, i když byly podstoupeny úmluvou bezforemnou.“³³⁸ Tyto závazky byly tedy původně právně nevynutitelné a docházelo tak k nespravedlnostem („*Summum ius, summa iniuria*“³³⁹).

Právo je vždy „o krok zpět“³⁴⁰ a přeměna práva se tak dělá pouze postupně. S rozvojem obchodních styků se vedle rigidního *ius civile* začalo vyvíjet na základě činnosti cizineckého prétora právo honorární (*ius honorarium*³⁴¹). Institut dobré víry začal jako první pravděpodobně užívat právě cizinecký prétor, od kterého tuto praxi převzal městský prétor.³⁴² Činnost prétorů vycházela z klasické zásady o smyslu práva: „Příkazy práva jsou tyto: čestně žít, nikomu neškodit, každému poskytnout to, co mu náleží.“³⁴³ Prétoři, kteří rozhodovali spory na základě skutkového stavu (oproti *ius civile*, kde bylo pro úspěch ve sporu rozhodující dodržení formy), se při rozhodování

³³⁵ Sommer (1933), s. 30.

³³⁶ Důsledky vlivu náboženství na právo, jejich vzájemný vztah a ospravedlnění formalismu trefně popisuje Coulanges: „Když tyto zákony porovnáme s přirozenou spravedlností, shledáme je často v rozporu s ní a zdá se zřejmé, že nevycházejí z představy absolutního práva a z pocitu spravedlnosti. Ale postavme tato práva vedle kultu mrtvých a ohniště, porovnejme je s různými předpisy tohoto původního náboženství a zjistíme, že s ním jsou v dokonalém souladu.“ Coulanges (1998), s. 190.

³³⁷ Heyrovský (1929), s. 190. Lze hovořit přímo o *fides Romana*. Věrnost a vázanost slovu patřila k životním principům starých Římanů. Blaho in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 13.

³³⁸ Heyrovský (1929), s. 549.

³³⁹ Tak lze výstižně popsat tradiční konflikt mezi formalisticky uplatňovaným platným právem a postupně se měnícími společenskými podmínkami citátem Cicera z díla *O povinnostech*. V překladu: „Vrchol práva, vrchol bezpráví.“

³⁴⁰ Skřejpek (2006), s. 97.

³⁴¹ To sloužilo především k nápravě tvrdostí *ius civile*. K tomu blíže Sommer (1933), s. 8 a 27, dále Bartošek (1994), s. 142 nebo Kincl, Urfus, Skřejpek (1995), s. 18.

³⁴² Skřejpek (2006), s. 106. Coulanges (1998) na s. 311 uvádí: „Prétor, který pokračuje v cestě zahájené Dvanácti deskami, zavede vedle starého práva právo úplně nové, které už nebude diktováno náboženstvím a bude se stále více blížit právu přirozenému.“ Dále lze citovat Papiniána ze Skřejpek (2006), s. 99: „Praetorské právo je právem, které ke všeobecnému užitku zavedli praetori, právo civilní podpořit nebo doplnit nebo opravit.“

³⁴³ Skřejpek (2006), s. 99. „*Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.*“ Ulpianus, Dig. 1, 1, 10, 1, citováno ze Zajíc (2013), s. 4.

řídili myšlenkou spravedlnosti (*aequitas*), respektovali skutečnou vůli (*voluntas*) při uzavírání nejrůznějších právních jednání a v široké míře jim byla nástrojem právě *bona fides*.³⁴⁴ Od poloviny 3. stol. tak díky vývoji *ius gentium* byla v právní praxi postupně uznávána též jednotlivá bezforemná právní jednání.³⁴⁵ „*Bonum et aequum a bona fides byly vodítkem, které vyvedlo římské ius civile z formalizmu a přivedlo ho k naprostému non formalizmu.*“³⁴⁶

Působení principu dobré víry přitom nelze omezovat jen na smlouvy a též v římském právu byla dobrá víra uplatňována i v rámci institutu vydržení.³⁴⁷ Pro účely objasnění původu a obsahu pojmu dobré víry považují konečně za důležitý Skřejpkův závěr, že „*představy o tom, zda člověk svým jednáním neškodí druhému, v tom nejširším významu, ať již v právu či obyčejném životě, mají mnoho společného s pozdějším pojetím „dobré víry“ a můžeme zde nalézt jejich prvopočátek.*“³⁴⁸

Na příkladech aplikace dobré víry (*exceptio doli, bona fidei* smlouvy) je vidět, že římské právo postupně začalo zohledňovat spravedlnost.³⁴⁹ Dobrá víra se tak stala jedním ze základních pilířů římského práva (byla pilířem prétorské *aequitas*) a jedním z největších hybatelů ve vývoji římského smluvního práva.³⁵⁰ Skrze ní „*dosáhli římsští právníci toho, že se právo stalo spravedlivější.*“³⁵¹ Blaho o dobré víře v římském právu hovoří jako o všeobecném právním principu.³⁵²

³⁴⁴ Skřejpek (2006), s. 99 a 100.

³⁴⁵ Heyrovský (1929), s. 190.

³⁴⁶ Židlická in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 25. Obdobně Skřejpek (2006), s. 107.

³⁴⁷ Skřejpek (2006), s. 106 nebo Sommer (1933), s. 32. Již na příkladu římského práva lze demonstrovat, že hranice mezi dobrou vírou v objektivním smyslu a subjektivním smyslu nemusí být chápána tak ostře. Vydržitel musel být „*přesvědčen, že nabytím držby, která měla vést k vydržení, nezpůsobí nikomu újmu.*“ Kincl, Urfus, Skřejpek (1995), s. 176 – 177. Obdobně srov. Skřejpek in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 10: „*Pokud budeme „dobrou víru“ chápat jako určitý vnitřní vztah (psychický stav) osoby ke svému jednání, a to v pozitivním smyslu, tedy přesvědčení, že nikomu neškodí, byla právě „bona fides“ v archaické době základem nejen jednání jednotlivců, ale i celé římské civitas.*“

³⁴⁸ Skřejpek in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 9.

³⁴⁹ „*Tradice nic není, je třeba se radit s rozumem,*“ „*zákony jsou spravedlivé jen pokud, pokud jsou v souladu s lidskou přirozeností,*“ či „*Zákon to je rozum.*“ Coulanges (1998), s. 350, cituje Platóna a Aristotela.

³⁵⁰ Zimmermann, Whittaker (2000), s. 17.

³⁵¹ Blaho in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 24.

³⁵² Blaho in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 12.

6.2. Historické zakotvení dobré víry na našem území

Melzer poukazuje na to, že pojem *Treu und Glauben* užitý v německém BGB pro dobrou víru v objektivním smyslu má původ ve starorakouském právu, konkrétně v Tereziánském kodexu, který byl předchůdcem ABGB.³⁵³ Dále odkazuje na Koldínova Práva městských Království českého a Markrabství moravského, ve kterých je obsažena „část o závazku pod ctí a věrau (*de obligatione honoris et fidei*).“³⁵⁴

V ABGB nebyl navzdory předchozímu užití v Tereziánském kodexu pojem dobré víry (německy *guter Glaube* v subjektivním smyslu³⁵⁵ a *Treu und Glauben* v objektivním smyslu) vůbec obsažen.³⁵⁶ Namísto něho ABGB užívá pojem *redlichkeit* (poctivost).³⁵⁷ Na základě třetí dílčí novely se potom do ABGB dostal pojem poctivého obchodu.³⁵⁸ Pod tímto pojmem užitým v ustanovení § 914 ABGB, které upravuje výklad smluv, je přitom nutné rozumět to samé, co pod německým *Treu und Glauben* nebo římskoprávní *bona fides*.³⁵⁹ Melzer poukazuje na to, že novela byla v tomto směru pouze formulačního charakteru a že „*totéž platilo i před třetí dílčí novelou.*“³⁶⁰ Obsahově totožné pravidlo bylo potom na základě té samé novely vloženo též do ustanovení § 863 ABGB.³⁶¹

Dle Melzera je proto v souladu s naší terminologickou tradicí užívat pojem poctivost, přičemž odkazuje též na návrh občanského zákoníku z roku 1937, který užívá pojem poctivý styk.³⁶² Princip poctivosti má dle Melzera u nás dlouhou tradici.³⁶³ Na tomto místě je přitom nutné podotknout, že na jiném místě společně s Téglem přiznává, že pojem poctivosti byl v ABGB užíván částečně v jiném smyslu a že obecným

³⁵³ Melzer (2009), s. 25.

³⁵⁴ Melzer (2009), s. 26. Ke Koldínovým právům blíže Melzer a kol. (2013), s. 104.

³⁵⁵ Až na jedinou výjimku v ustanovení § 1493 ABGB v souvislosti s vydržením. Melzer (2009), s. 26.

³⁵⁶ Melzer (2009), s. 26.

³⁵⁷ Melzer (2009), s. 26. Někdy překládán též jako bezelstnost. Randa, Spáčil (2008), s. 137 - 140.

³⁵⁸ Melzer (2009), s. 27.

³⁵⁹ Melzer (2009), s. 27. Všeobecný slovník právní z roku 1896 zmiňuje u hesla *fides bona* (bezelstnost), kterou definuje jako „*důvodné subjektivní přesvědčení o tom, že jistá skutečnost s právním řádem stávajícím souhlasí,*“ též objektivní rozměr dobré víry v římském právu, jakožto protiklad k *ius strictum*, avšak nijak se dále rozlišením od jejího subjektivního smyslu nezabývá. Spáčil (2009), s. 475 – 476.

³⁶⁰ Melzer (2009), s. 27.

³⁶¹ Melzer a kol. (2013), s. 104.

³⁶² Konečně též v ObchZ je užit pojem poctivého obchodního styku. Melzer (2009), s. 28.

³⁶³ Melzer (2009), s. 28.

hodnotovým principem v ABGB byly dobré mravy.³⁶⁴ Nicméně dále potvrzuje, že pojem poctivosti byl používán jak judikaturou, tak literaturou.³⁶⁵

Období přerušení vývoje českého soukromého práva v letech 1948 - 1989, kdy byla právní věda utlumená a poplatná ideologii,³⁶⁶ nelze považovat za zcela relevantní pramen poznání obsahu pojmu dobré víry. Přesto lze zmínit názor Lubyho, který princip poctivosti spatřoval v zásadách občanskoprávních vztahů, konkrétně v ustanoveních § 35 odst. 2³⁶⁷ a § 43³⁶⁸ OZ 1964 a § 23 ZMO.³⁶⁹

6.3. Prozařování dobré víry prostřednictvím implementace směrnic

V období po sametové revoluci lze nalézt výslovné zakotvení pojmu dobré víry (v objektivním smyslu) v našem právním řádu výlučně pouze díky implementaci evropských směrnic na ochranu spotřebitele do ustanovení § 53 odst. 3 a § 56 odst. 1 obč. zák. V těchto ustanoveních bylo doslovně převzato znění směrnic č. 97/7/ES a 93/13/EHS.³⁷⁰

Selucká poukazuje na nesmyslnost tohoto doslovného převzetí, pokud má (resp. dříve měla, pozn. autora) dobrá víra v českém právním systému jiný význam (subjektivní), než v jiných právních systémech.³⁷¹ Též Hulmák v komentáři k ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. uvádí, že zde nepřesný pojem dobré víry má v českém právním řádu jiný význam.³⁷² Ve výkladu jde však ještě dál a za pomoci českého překladu směrnice a citace z její preambule, kde je užit pojem přiměřenosti a jsou stanovena bližší kritéria posuzování dobré víry, dochází k závěru, že požadavek dobré víry *„je třeba zkoumat jako požadavek přiměřenosti s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu. Omezení výkladu v § 56 odst. 1 pouze na rozpor s dobrými mravy by bylo příliš zužující. Občanský zákoník totiž vychází z toho, že*

³⁶⁴ Melzer a kol. (2013), s. 104.

³⁶⁵ Melzer a kol. (2013), s. 104.

³⁶⁶ Tichý in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 122 – 123.

³⁶⁷ „Projev vůle je třeba vykládat tak, jak to se zřetelem k okolnostem, za kterých byl učiněn, odpovídá pravidlům socialistického soužití.“

³⁶⁸ „Účastníci jsou povinni dbát, aby při úpravě smluvních vztahů bylo odstraněno vše, co by mohlo vést ke vzniku rozporů.“

³⁶⁹ Melzer (2009), s. 28 nebo též Melzer a kol. (2013), s. 108 – 109.

³⁷⁰ Selucká in Eliáš a kol. (2008a), s. 336 a 381.

³⁷¹ Selucká in Eliáš a kol. (2008a), s. 335 a 382.

³⁷² Hulmák in Švestka a kol. (2006), s. 387.

*absolutně neplatné je jakékoliv ujednání v rozporu s dobrými mravy (§ 39). Ustanovení § 56 odst. 1 by bylo proto do značné míry zbytečné.*³⁷³ Jako jeden z mála autorů tak neztotožňuje pojem dobré víry v objektivním smyslu s dobrými mravy³⁷⁴ a blíže rozvádí kritéria hodnocení dobré víry, i když tyto se vesměs kryjí s citovanou preambulí. Tak dle něho *„na hodnocení přiměřenosti smluvních podmínek by měla mít vliv povaha zboží nebo služeb. Při hodnocení přiměřenosti je nutno mít na zřeteli sílu obchodních pozic stran, zda měl spotřebitel nějakou pohnutku k tomu, aby souhlasil s podmínkou, a zda zboží bylo dodáno nebo služby poskytnuty na zvláštní objednávku spotřebitele. Požadavku přiměřenosti může být dodavatelem vyhověno, pokud se chová poctivě ke druhé straně, jejíž legitimní zájmy musí brát v úvahu.*³⁷⁵

Citovaná ustanovení na ochranu spotřebitele byla do obč. zák. implementována novelou č. 367/2000 Sb. a reflektovala výše zmíněné směrnice EU. Ustanovení § 53 odst. 3 obč. zák. při jeho přijetí znělo: *„Při použití prostředků komunikace na dálku musí být obsahem návrhu informace nutné k uzavření smlouvy ve smyslu obecných náležitostí smlouvy upravených v této části a podstatných náležitostí smlouvy stanovených v části osmé zákona. Tyto informace musí být poskytnuty určitým a srozumitelným způsobem s přihlédnutím k zásadám **dobré víry** a k ochraně osob, zejména nezletilých nebo spotřebitelů.*“ Tato úprava vychází ze směrnice č. 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku. Dle čl. 4 odst. 2 českého znění této směrnice: *„Informace uvedené v odstavci 1, jejichž obchodní účel musí být zřejmý, musí být poskytnuty jasně a srozumitelně, způsobem odpovídajícím použitým komunikačním prostředkům na dálku s náležitým ohledem zejména na zásady dobré víry v obchodních jednáních a zásady na ochranu osob podle práva členských států nezpůsobilych udělit svůj souhlas, jako například nezletilých.*“ V anglickém znění směrnice je přitom použit termín *good faith*.

Ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. potom při svém přijetí znělo: *„Spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.*“

³⁷³ Hulmák in Švestka a kol. (2006), s. 387.

³⁷⁴ Tak činí např. Hurdík, Lavický (2010), s. 125 nebo Selucká in Eliáš a kol. (2008a), s. 382 - 383, když jej popisuje jako „nemravnost“. Selucká in Eliáš a kol. (2008a), s. 335, potom dále odkazuje na pojem poctivého obchodního styku, který je sice bližší, nicméně stále ještě dle mého názoru ne zcela totožný s pojmem dobré víry.

³⁷⁵ Hulmák in Švestka a kol. (2006), s. 386.

Tato úprava vychází ze směrnice č. 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Dle čl. 3 odst. 1 českého znění této směrnice: „*Smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem **přiměřenosti** způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.*“ V anglickém znění (a to též v preambuli) je přitom použit termín *good faith*. V českém překladu preambule, kde je popisováno, jaké jednání splňuje požadavek dobré víry,³⁷⁶ je uvedeno, že „*požadavek přiměřenosti může být uspokojen prodávajícím nebo poskytovatelem, jestliže jedná **poctivě a přiměřeně** s druhou stranou, jejíž **oprávněné zájmy** musí vzít v úvahu.*“ Opět je zde užíván termín přiměřenosti a zároveň však též poctivosti.

Z uvedeného je patrné, že ve směrnici o nepřiměřených podmínkách č. 93/13/EHS se evropský zákonodárce v preambuli uchýlil k pokusu³⁷⁷ o definici pojmu *good faith*. Při implementaci směrnice pak nebyl konzistentně dodržován pojem užitý v českém překladu směrnice (přiměřenost, či dokonce poctivost) a do zákona byl vložen překlad anglického termínu dobrá víra (*good faith*).

Na tomto místě přitom hned provedu srovnání předchozího implementovaného znění se současným implementovaným zněním.

Ustanovení § 56 odst. 1 a 2 obč. zák. bylo v novém občanském zákoníku vtěleno do ustanovení § 1813 o. z.³⁷⁸ Toto ustanovení zní:

„*Má se za to, že zakázaná jsou ujednání, která zakládají v rozporu s požadavkem **přiměřenosti** významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele. To neplatí pro ujednání o předmětu plnění nebo ceně, pokud jsou spotřebiteli poskytnuty jasným a srozumitelným způsobem.*“³⁷⁹

Zákonodárce se tak v případě nepřiměřených³⁸⁰ podmínek navrátil k pojmu přiměřenosti užitému v českém překladu směrnice, i když dle mého názoru tento pojem

³⁷⁶ „*The requirement of good faith may be satisfied by the seller or supplier where **he deals fairly and equitably** with the other party whose **legitimate interests** he has to take into account.*“

³⁷⁷ Naproti tomu ve směrnici č. 97/7/ES pojem *good faith* v preambuli vůbec není zmíněn.

³⁷⁸ Srov. Svejkovský (2012), s. 397.

³⁷⁹ DZ se přitom k pojmu dobré víry vyjádřila negativně jako o anglicismu, který již je v českém právním řádu obsažen pro dobrou víru v subjektivním smyslu.

³⁸⁰ Slovy českého překladu názvu směrnice, v angličtině je tento pojem v názvu směrnice „*unfair terms*“.

na tomto místě nasvědčuje jeho významu jako principu poctivosti (takto je totiž dokonce výslovně popsán v preambuli). Pokud nově o. z. zavádí pro objektivní dobrou víru pojem poctivosti, nevidím důvod, proč by i zde nemohl být použit pojem poctivosti, a to i s odkazem na český překlad preambule směrnice a zde výslovně užitý pojem poctivosti.³⁸¹ Dle mého názoru se jedná o výslovný požadavek směrnice na dodržování principu poctivosti (*good faith*) tak, jak jej chápe evropské právo. V souladu s preambulí směrnice by zde mělo být hodnoceno legitimní očekávání (oprávněné zájmy) adresátů (spotřebitelů) a mělo by být v tomto ohledu jednáno se spotřebitelem poctivě a přiměřeně. Domnívám se, že na tomto místě měl být z důvodu zajištění terminologické jednotnosti výslovně uveden pojem poctivosti, pokud již tento pojem o. z. zavádí. Koneckonců i DZ k tomuto ustanovení uvádí nutnost výkladu ve shodě s obecnými ustanoveními³⁸² a výslovně odkazuje na tzv. objektivní dobrou víru (anglické *good faith* a německé *Treu und Glauben*).

V druhém případě užití pojmu dobré víry v rámci informační povinnosti před uzavřením smlouvy (§ 53 odst. 3 obč. zák.) se mi nepodařilo v o. z. dohledat ekvivalent.³⁸³ Na tomto místě je přitom nutné podotknout, že dříve implementované směrnice č. 97/7/ES byla zrušena směrnicí č. 2011/83/EU ke dni 13. 6. 2014. Úprava informační povinnosti před uzavřením smlouvy je nyní upravena v čl. 6 této nové směrnice a poskytování informací je nyní omezeno na „jasný a srozumitelný způsob“. Tento požadavek byl i v dřívějším čl. 4 odst. 2 směrnice č. 97/7/ES, avšak tento byl doplněn o požadavek *good faith* („zásady dobré víry v obchodních jednáních“) a ochranu nezletilých (viz citace výše). Neuvedením pojmu poctivosti na tomto místě tak zákonodárce zřejmě reagoval na popsanou změnu ve směrnici a zároveň zřejmě považoval úpravu i s ohledem na generální klauzuli poctivosti v ustanovení § 6 o. z. za dostatečnou. V tomto druhém případě tak shledávám neuvedení pojmu poctivosti jako přijatelné, správné a pochopitelné.

³⁸¹ Srov. též názor v Pelikánová, Pelikán in Švestka a kol. (2014) na s. 37 upozorňující na nepřesnost definice.

³⁸² Na tomto místě DZ zřejmě nedopatřením nedošlo k pojmovému sjednocení s konečným zněním generální klauzule. Jak popisuje Melzer a Tégl, původně bylo navrhováno znění obsahující spojení „*při poctivém dodržování dobrých mravů*“, přičemž právě toto spojení je zmíněno v DZ k ustanovení § 1813 o. z. DZ se dále odvolává na obecnou zásadu proporcionality.

³⁸³ Ustanovení § 53 odst. 3 obč. zák. bylo vtěleno do ustanovení § 1820 a 1824 o. z. Svejkovský (2012), s. 399 a 401.

7. Dobrá víra jako (ne)psaný princip?

7.1. Právní principy (a zásady) obecně

Právní principy a zásady jsou neoddělitelnou součástí každého právního řádu. Bez nich by nemohl žádný právní řád fungovat. Dávají právnímu řádu určitý smysl. Nejobecněji se dají vyjádřit jako určité vůdčí ideje, na kterých stojí právní řád a v jejichž světle musí být také vykládán. Lze je definovat jako „*všeobecné postuláty na lidské chování, uznávané v civilizovaných zemích a intuitivně vnímané jako zásady právní a to bez zřetele k tomu, zda jsou či nejsou explicitně vyjádřeny v zákoně.*“³⁸⁴ Těž nepsané principy přitom mohou být pramenem práva.³⁸⁵ Dle Kühna je „*právní principy třeba chápat jako pravidla, která tvoří základ určitého právního institutu, zákona, právního odvětví nebo právního řádu jako celku.*“³⁸⁶ Ztotožňují se přitom s názorem Tryzny, dle kterého právní řád lze redukovat na „*přijatelný počet principů*“.³⁸⁷

Co se týče soukromého práva, jednotlivé jeho instituty v sobě obsahují konkrétní podoby (projevy) různých principů, které ovládají právní řád.³⁸⁸ V právních principech a zásadách se skrývají hodnoty a jednotlivé instituty jsou proto „*hodnotově zabarveny*“.³⁸⁹ Důležitost principů právě v soukromém právu vyzdvihuje i DCFR.³⁹⁰

V poslední době lze přitom sledovat obnovený zájem o zásady.³⁹¹ Zažívají přímo „*dramatický vývoj*“³⁹² a zdá se, že v právní teorii převažuje jusnaturalistický postoj,³⁹³ avšak tento ne zcela věrně reflektují soudy.³⁹⁴ Ztotožňují se proto s názorem

³⁸⁴ Havel (2000), s. 39, cituje Knappa.

³⁸⁵ Dvořák a kol. (2013), s. 24 a 47.

³⁸⁶ Kühn in Boguszak (1999), s. 93.

³⁸⁷ Tryzna (2010), s. 109.

³⁸⁸ Hurdík, Hrušáková, Fiala (2002), s. 94.

³⁸⁹ Hurdík, Lavický (2010), s. 12 a 15.

³⁹⁰ „*Private law is one of those fields of law which are, or at least should be, based on and guided by deep-rooted principles.*“ S. 10 DCFR http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf [cit. 12.12.2015].

³⁹¹ Hurdík, Lavický (2010), s. 9 nebo Wintr (2006), s. 81.

³⁹² Hurdík, Lavický (2010), s. 32.

³⁹³ „*Argumentace právními principy, jimiž se vyznačuje účeloslovně-hodnotově orientovaná právní věda, postupně proniká do odůvodňování rozhodnutí, byť někdy jen příležitostně, a pomáhá svou přesvědčivostí nalézat spravedlnost.*“ Telec in Havel, Pihera (2010), s. 338.

³⁹⁴ Srov. Kühn (2002), s. 151.

Havla, dle kterého je nutné, aby praktikující právníci poukazovali na existenci principů a aby se tak pokoušeli o napravení právního a společenského vědomí.³⁹⁵

Domnívám se, že význam principů je nesmírný. Bez jejich znalosti nelze správně aplikovat platné právo. S postupem času se společenský vývoj stává dynamičtější, tudíž jejich význam dle mého názoru přímo úměrně s tímto vývojem stoupá. Dovolím si konečně citovat prof. Telce, dle něhož *„k právnímu řešení rozmanitých lidských a životních situací můžeme dospět i bez litery předpisu. Výuka právní metodologie, členění právních norem na právní pravidla a na právní principy, stejně jako i právnické vzdělávání v poměřování kolidujících práv, svobod a obecných dober patří do základů právnictví. Bez těchto základů se doslova utápíme v literách a jen těžko dohlédneme konce.“*³⁹⁶

7.2. Ústavněprávní pozadí principů

Při aplikaci právních principů nelze odhlížet od hierarchie právních norem a od ústavního pořádku. Telec uvádí, že *„každý právní případ se týká některého z právních principů, které ovládají právní stát.“*³⁹⁷ Vyjmenovává principy odpovědnosti, svobodné vůle, dobré víry, dobrých mravů aj., přičemž se podle něho mnohdy uplatní několik principů najednou.³⁹⁸ Platnost právních principů (i nepsaných) dovozuje z čl. 1 Ústavy.³⁹⁹ Ve prospěch závěru o ústavněprávním základu platnosti právních principů lze uvést též názor, že *„hodnotové založení ústavního pořádku materiálního právního státu přímo vylučuje bezduchý právní pozitivismus [...], v současné dynamicky se vyvíjející společnosti [...] je nemožné upravit detailně každou životní oblast prostřednictvím psaného práva [...], jediným východiskem je přijetí závěru, že součástí platného práva jsou i právní zásady.“*⁴⁰⁰

Při jakýchkoliv úvahách o právu tedy nesmí být zapomínáno na to, že základní rámec veškerého práva je stanoven v Ústavě a v ústavním pořádku obecně.

³⁹⁵ Havel (2000), s. 84.

³⁹⁶ Telec in Bejček, Kožiak (2010), s. 340.

³⁹⁷ Telec (2002), s. 621.

³⁹⁸ Telec (2002), s. 621.

³⁹⁹ Telec (2002), s. 621.

⁴⁰⁰ Hurdík, Lavický (2010), s. 16.

V soukromém právu se projevují základní práva a svobody pouze nepřímo (lze hovořit o „*tzv. prozařování základních práv a svobod lidí do soukromoprávní sféry*“⁴⁰¹). O povinnosti ústavně konformního výkladu⁴⁰² nemůže být pochyb. Zvláštního významu přitom tento výklad nabývá v případě generálních klauzulí.⁴⁰³

7.3. Role a funkce principů při interpretaci a aplikaci práva

Aplikace právních norem spočívá na principu „*všechno nebo nic*“, zatímco u zásad a principů je nutné přistoupit k jejich poměřování.⁴⁰⁴ Míra jejich uplatnění se případ od případu liší.⁴⁰⁵ K roli principů je třeba podotknout, že „*zásady hledají řešení rozporu mezi právem a spravedlností.*“⁴⁰⁶ Co se týče jejich funkcí, jedná se o jeden z argumentů výkladu právních předpisů.⁴⁰⁷ Tradičně se jejich působení člení na *secundum legem* pro účely interpretace, *praeter legem* pro účely doplnění a *contra legem* pro účely napravení. I posledně jmenovaná funkce, kterou je text zákona napravován, může být v některých případech ospravedlnitelná.⁴⁰⁸

Otázka aplikace principů je otázkou metodologickou. Domnívám se, že právo by mělo být natolik uspořádaným systémem, že na základě správného užití výkladových metod by mělo být možné dospět k jediné správné odpovědi o právu v konkrétním případě. Jsem však srozuměna s tím, že se zřejmě jedná o příliš idealistický názor a že „*v právní teorii převažuje názor odmítající Dworkinovu představu o metodologické dosažitelnosti jediného správného řešení právního případu (předpokládající i jedinou správnou interpretaci relevantního práva).*“⁴⁰⁹ Zásadní problém mého názoru tkví v tom, že lze jen těžko posoudit, která výkladová metoda je v konkrétním případě ta správná. Právo svými argumenty totiž mnohdy dokáže přeargumentovat samo sebe.

⁴⁰¹ Dvořák a kol. (2013), s. 26.

⁴⁰² Srov. Telec (2004) s. 164.

⁴⁰³ Dvořák a kol. (2013), s. 26.

⁴⁰⁴ Melzer (2009), s. 30.

⁴⁰⁵ Hurdík, Lavický (2010), s. 15. K rozdílu mezi právními principy a právními normami blíže Kühn (2002), s. 81.

⁴⁰⁶ Hurdík, Lavický (2010), s. 33.

⁴⁰⁷ Kühn (2002), s. 148 – 151. Zajímavý je zde uvedený názor, že soudci principy díky svému právnímu citu mnohdy aplikují, ačkoliv o tom ani nevědí. O důvod víc, proč se principy více zabývat.

⁴⁰⁸ Kühn (2002), s. 175. K funkcím blíže viz Večeřa in Boguszak (1999), s. 61 – 64 a Tryzna (2010), s. 220 – 266.

⁴⁰⁹ Holländer in Švestka, Dvořák, Tichý (2007), s. 139. Srov. Hajn (2006), dle kterého by se při řešení právních případů vždy mělo začínat od toho, co je rozumné a nikoliv „*od paragrafu*“.

Gerloch a Tryzna upozorňují na fakt, že „*vhodnost každé metody je posuzována s ohledem na přijatelnost výsledku, ke kterému vede [...] jejich vhodnou kombinací lze dospět k jakémukoliv žádanému výsledku.*“⁴¹⁰

S ohledem na výše uvedené je však nutné mít na paměti základní zásady právního státu, mezi něž patří zásada právní jistoty a v ní obsažený požadavek předvídatelnosti soudního rozhodování. Proto by měl být princip poctivosti i z těchto spíše právně teoretických hledisek, bez nichž se však praxe neobejde, zkoumán.

7.4. Dobrá víra v judikatuře

Co se týče dosavadní aplikace principu ochrany dobré víry v judikatuře českých soudů, lze dospět k několika závěrům. Jednak lze poukázat na dlouhodobé názorové neshody NS a ÚS v otázce aplikace dobré víry jakožto „*korektivu obecně platného pro občanské právo*“⁴¹¹ při řešení případu nabytí vlastnického práva od nevlastníka. I když ve svých nálezech ÚS naráží spíše na dobrou víru v subjektivním smyslu, lze na nich doložit vůli ÚS respektovat nepsané principy, což se o NS v takové míře tvrdit nedá.

V judikatuře ÚS lze dále vysledovat princip ochrany důvěry v závazkových vztazích. Tak např. v nálezu I. ÚS 342/09 ze dne 15. 6. 2009 ve věci spotřebitelského vztahu ÚS uvedl,⁴¹² že „*uplatňování principu důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti [...] důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života.*“ Tyto závěry ÚS zopakoval a na tento náleznepřímo odkázal ve svém dalším nálezu sp. zn. IV. ÚS 128/06 ze dne 11. 11. 2009.⁴¹³ Konečně ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 již o tomto principu výslovně hovořil jako o principu poctivosti. Cituji z bodu 26 nálezu: „*Princip autonomie vůle a princip rovnosti jsou doplňovány a korigovány principem ekvity či spravedlnosti. Zcela jasně je to patrné na ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku [...] Zde uvedený pojem "dobrá víra" (dále též*

⁴¹⁰ Gerloch, Tryzna in Gerloch, Tomášek (2010), s. 64-65.

⁴¹¹ Viz např. Pl. ÚS 78/06, I. ÚS 143/07. Tégl (2011), s. 42. Srov. též Melzer a kol. (2013), s. 132.

⁴¹² Viz Melzer (2009), s. 132. Obdobně viz náleznepřímo odkázal ve svém dalším nálezu sp. zn. IV. ÚS 128/06 ze dne 11. 11. 2009.⁴¹³ Konečně ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 již o tomto principu výslovně hovořil jako o principu poctivosti. Cituji z bodu 26 nálezu: „*Princip autonomie vůle a princip rovnosti jsou doplňovány a korigovány principem ekvity či spravedlnosti. Zcela jasně je to patrné na ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku [...] Zde uvedený pojem "dobrá víra" (dále též*

⁴¹³ Lavický a kol. (2014), s. 80.

"zásada poctivosti") je nutno vykládat v jeho objektivním slova smyslu, tudíž se blíží pojetí "dobrých mravů", případně pojetí "poctivého obchodního styku" a v pojetí nového občanského zákoníku je tento pojem obsažen v imperativu "každý má povinnost jednat v právním styku poctivě" (srov. § 6 nového občanského zákoníku a důvodovou zprávu k tomuto ustanovení). Výklad pojmu "dobré víry" jako projevu principu ekvity podporuje i článek 3 odst. 1 směrnice Rady č. 93/13/EHS, který byl právě do § 56 občanského zákoníku implementován.⁴¹⁴

Zajímavý (a co se týče příoměru k dobrým mravům obdobný) je přístup k dobré víře v judikatuře NSS. Ačkoliv se nejedná o soud, který by řešil soukromoprávní spory, dobrou víru v subjektivním smyslu a v objektivním smyslu rozlišoval ještě před přijetím o. z. v rámci své rozhodovací praxe v oblasti známkového práva.⁴¹⁵ V rozhodnutí sp. zn. 9 As 123/2011 ze dne 7. 11. 2012 se poměrně podrobně této otázce věnuje a uvádí, že „pojem dobré víry je významově obtížně uchopitelný, ambivalentní; dobrou víru lze vnímat v mravním významu či jako psychologickou kategorii. V mravním významu je dobrá víra chápána jako protiklad autonomie vůle spjatý s římskoprávní aequitas, tedy jako jakási obecně uznávaná hranice jinak právem neomezeného jednání subjektů práva. Tento model převažuje v evropských právních rádech, jakož i v právu Evropské unie. Dobrá víra jako psychologická kategorie vyjadřuje nezaviněnou nevědomost o zpravidla vadných souvislostech postupu účastníka právního vztahu; v tomto smyslu vnímá dobrou víru např. český občanský zákoník (k tomu blíže srovnej Hurdík, J.: Dobrá víra. Právník č. 5, 2007 str. 565 - 573). Psychologický pohled na dobrou víru zaujímají i české civilní soudy, zmínit lze např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98 [...]“ Dále NSS uvádí, že „zákon o ochranných známkách ochranu dobré víry v mravním smyslu obsahuje v jiných ustanoveních zápisné nezpůsobivosti [srovnej § 4 písm. f) zákona].“ Dle tohoto ustanovení platí, že „Do rejstříku se nezapiše označení, které je v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy.“ Obdobně jako někteří autoři či výše zmíněný náleží ÚS tak i NSS odkazuje na zaměnitelnost dobré víry v objektivním smyslu s dobrými mravy.

Dále za zmínku stojí rozhodnutí NSS sp. zn. 6 Afs 85/2014 ze dne 30. 9. 2014, ve kterém NSS citoval ze svého dřívějšího rozhodnutí sp. zn. 2 Afs 173/2005 ze dne

⁴¹⁴ V souvislosti s principem ochrany důvěry lze odkázat též na nálezy I. ÚS 1794/10 a Pl. ÚS 22/13.

⁴¹⁵ K dobré víře ve známkovém právu srov. Pipková (2009).

27. 7. 2006, dle kterého „*Pokud se smluvní strany rozhodnou, v souladu s obecnými principy smluvního práva (smluvní svoboda, dobrá víra, nezneužívání ekonomicky silnějšího postavení apod.) do tohoto smluvního vztahu vstoupit a dojde k jeho skutečné realizaci, nejedná se o právní úkon zastřený.*“ Ačkoliv se nejedná o rozhodnutí v soukromoprávní věci, lze dle mého názoru považovat tento odkaz za relevantní odkaz na princip ochrany dobré víry v soukromém právu v judikatuře českých soudů.

Konečně za zmínku stojí zejména zatím jediné rozhodnutí NS k ustanovení § 6 o. z., které se mi podařilo dohledat. Jedná se o rozhodnutí sp. zn. 23 Cdo 405/2013 ze dne 21. 2. 2014. Šlo v něm o spor ze smlouvy (o prodeji movitých věcí a zásob) mezi podnikateli, kdy žalobkyně nárokovala na žalované zaplacení kupní ceny. Žalovaná přitom svůj závazek - ač tak učinila prostřednictvím své sestry - částečně splnila, čímž došlo v souladu s ustanovením § 407 odst. 3 ObchZ k uznání i zbytku závazku. Na první pohled nic komplikovaného. NS však pro výklad tohoto ustanovení užil za pomoci ustanovení § 3030 o. z.⁴¹⁶ výkladové pravidlo v ustanovení § 2 o. z. a přihlédl ke smyslu ustanovení zákona o uznání závazku částečným plněním. Tímto smyslem dle NS bylo „*zakotvit zásadu, že pokud osoba bez dalšího částečně plní na svůj dluh, je jejím úmyslem plnit na existující dluh, jestliže výslovně neuvede, že částečným plněním dluh plně neuznává.*“⁴¹⁷ K tomu NS dodal a zde cituji celou pasáž, ve které je argumentace ustanovením § 6 o. z. použita, že „*naopak druhá strana závazkového vztahu (věřitel), na jejíž dluh je plněno, je s ohledem na zásadu poctivosti formulovanou v § 6 O.Z. oprávněna očekávat, že dlužník, který bez dalšího plní na existující dluh částečným plnění, a to i prostřednictvím třetí osoby se souhlasem dlužníka, že závazek vůči ní uznává.*“ Soudem použitý odkaz na ustanovení § 6 o. z. zde chápu jako snahu o výslovnou identifikaci konkrétního projevu principu poctivosti. K institutu uznání dluhu upravenému v ustanovení § 407 odst. 3 ObchZ existuje bez jejího bližšího zkoumání poměrně bohatá judikatura, ve které NS musel řešit mnoho různých konkrétních okolností. S ohledem na nyní výslovně zakotvenou generální klauzuli přitom zřejmě NS tímto dává signál, že napříště bude ve své argumentaci využívat též

⁴¹⁶ „*I na práva a povinnosti, která se posuzují podle dosavadních právních předpisů, se použijí ustanovení části první hlavy I.*“

⁴¹⁷ Citované ustanovení pro srovnání zní: „*Plní-li dlužník částečně svůj závazek, má toto plnění účinky uznání zbytku dluhu, jestliže lze usuzovat, že plněním dlužník uznává i zbytek závazku.*“

princip poctivosti. V tomto užití lze spatřovat interpretační funkci principu poctivosti bez bližších konkrétních následků.

NS dále výslovně citoval, ač nikoliv v meritu věci, ustanovení § 6 o. z. v rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 2371/2014 ze dne 10.12.2014.

7.5. Závěr ohledně povahy dobré víry jako principu před o. z.

Dobrou víru v objektivním smyslu považovala před přijetím o. z. za právní princip, přestože tento nebyl výslovně zakotven, řada autorů.⁴¹⁸ Domnívám se, že s nimi lze v tomto nepochybně souhlasit, a to přesto, že tento fakt nebyl dostatečně zřejmý.

K tomuto závěru lze dospět metodou indukce z ostatních právních norem právního řádu.⁴¹⁹ Pokud lze nalézt projevy tohoto principu v některém z ustanovení, lze usuzovat na tento princip jako na obecný princip. Touto metodou lze dosáhnout hodnotové bezrozpornosti právního řádu jako celku. Tak dovozují na jeho povahu jako principu zejména z jeho zakotvení v rámci výše rozebraných ustanovení na ochranu spotřebitele. I kdyby nebyl v těchto ustanoveních výslovně zakotven, lze jeho konkrétní projevy nalézt v řadě dalších ustanovení. Za všechny např. ve skutkové podstatě bezdůvodného obohacení z nepoctivých zdrojů.⁴²⁰

Závěr o povaze principu lze opřít též o ustanovení § 3030 o. z., dle kterého se ustanovení části první hlavy první (tj. též generální klauzule principu poctivosti) použijí i na práva a povinnosti, která se posuzují podle dosavadních právních předpisů. Princip poctivosti tak díky tomuto ustanovení nabývá částečně retroaktivní působnosti⁴²¹ a mají podle něj být posuzovány vztahy, které jinak ještě spadají pod obč. zák. Z toho logicky dovozují, že sám zákonodárce tímto de facto prohlásil princip poctivosti za uplatnitelný i před přijetím o. z., i když tak výslovně učinil až následně.

Konečně na dobrou víru v našem právním řádu jako na princip odkazuje též komentář k čl. III – 1:103 DCFR. Jeho konkrétní projevy spatřuje v ustanoveních § 35

⁴¹⁸ Tégl (2008), s. 73, Tégl in Pauknerová et al. (2009), s. 101, Čech in Pauknerová et al. (2009), s. 56, Zajíc (2013), s. 38, Melzer a kol. (2013), s. 108. Srov. Telec (2011), s. 60, Melzer (2009), s. 28 – 29. Opačný názor srov. Hurdík (2007), s. 565. Kosan (2009), s. 4.

⁴¹⁹ Melzer (2011), s. 59. Srov. Kühn (2002), s. 117 – 118.

⁴²⁰ Srov. Zajíc (2011), s. 31.

⁴²¹ Melzer a kol. (2013), s. 108.

odst. 3⁴²², § 43⁴²³, § 415,⁴²⁴ 424,⁴²⁵ § 559 odst. 2⁴²⁶ obč. zák. Je přitom poněkud zarážející, že právě na ustanovení § 559 odst. 2 obč. zák. žádný z našich autorů v souvislosti s dobrou vírou jako základním principem soukromého práva neodkazuje. Po provedeném komparativním srovnání se tento závěr totiž sám nabízí.

K vyjmenovaným ustanovením bych ještě dodala ustanovení § 564 obč. zák.,⁴²⁷ v němž dle mého názoru plní dobré mravy spíše funkci principu poctivosti. Resp. je tím výslovně stanoveno méně přísnější kritérium, než které by dle mého soudu mělo postačovat.

7.6. Nepsané právní principy, kodifikovat či nikoliv?

Pokud jsem výše uvedla, že se před přijetím o. z. jednalo o právní princip, který se sporadicky objevoval též v judikatuře, přestože nebyl výslovně zakotvený a přestože nebyl vesměs známý, nabízí se otázka, zda bylo nutné jej v o. z. kodifikovat? Pokud by totiž nebyl tento princip výslovně zakotven, zřejmě by v soukromém právu mohl být uplatnitelný též díky ustanovení § 3 odst. 3 o. z.

I přes velké sympatie k anglickému přístupu se domnívám, že je jedině dobře, že byl tento princip nově v o. z. výslovně zakotven. Dle mého názoru je nutné vycházet z reality našeho právního prostředí, která si takto zásadní právní argument v současné době výslovně žádá. Jeho zakotvení odstranilo veškeré pochybnosti, ač zároveň otevřelo spoustu dalších otázek. Bylo by též jen těžko obhajitelné v rámci tradice evropských občanských zákoníků tento princip výslovně nezakotvit, ať už bude jeho skutečné uplatnění v praxi jakékoliv. Bar hovoří o „*celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky*“.⁴²⁸

⁴²² „Právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření obvykle znamená. Přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil, a chrání se dobrá víra toho, komu byl právní úkon určen.“

⁴²³ „Účastníci jsou povinni dbát, aby při úpravě smluvních vztahů bylo odstraněno vše, co by mohlo vést ke vzniku rozporů.“

⁴²⁴ „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.“

⁴²⁵ „Za škodu odpovídá i ten, kdo ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům.“

⁴²⁶ „Dluh musí být splněn řádně a včas.“

⁴²⁷ „Je-li doba plnění ponechána na vůli dlužníka, určí ji na návrh věřitele soud podle okolností případu tak, aby to bylo v souladu s dobrými mravy.“

⁴²⁸ Bar in Švestka, Dvořák, Tichý (2006), s. 13.

8. Rekodifikace

8.1. Stručná historie rekodifikace

Sametovou revolucí se podařilo ukončit dlouhé období politické, ekonomické i právní nesvobody u nás. Bylo zřejmé, že bude třeba zásadním způsobem proměnit soukromé právo tak, aby odpovídalo novým politicko-ekonomickým podmínkám. Otázka rekodifikace soukromého práva tak byla otevřena poměrně záhy.

První rekodifikační návrh,⁴²⁹ který byl připravován souběžně s novelou č. 509/1991 Sb.⁴³⁰ a jehož paragrafované znění bylo vypracováno pod vedením profesorů Knappa a Planka, byl předložen již před rokem 1993.⁴³¹ Tento návrh však nebyl dále dopracován a s ohledem na rozpad federace „*upadl v zapomnění*“.⁴³²

V dalším období tak musela postačit novela obč. zák. provedená zákonem č. 509/1991 Sb., která „*byla ve své době chápána jako provizorium nastolující jen dočasné řešení, které mělo zajistit časový prostor pro rekodifikaci*“.⁴³³

Další rekodifikační práce byly započaty v polovině 90. let, tentokrát pod vedením prof. Zoulíka. Publikovaný návrh koncepce, přestože k němu již byla i širší veřejná diskuze, se však nepodařilo dotáhnout do konce, a to ani do podoby věcného záměru.⁴³⁴

O. z. je tak výsledkem v pořadí již třetí snahy o rekodifikaci soukromého práva u nás. Jeho přípravou byl tehdejší ministrem spravedlnosti Otakarem Motejlem v roce 2000 pověřen prof. Eliáš. Ten se tak stal jeho hlavním myšlenkovým tvůrcem. Pro bližší pochopení nového kodexu je proto vhodné sledovat též jeho názory prezentované v odborném tisku již od doby předložení předchozího rekodifikačního návrhu.⁴³⁵ Mám-li se zaměřit na zakotvení principu ochrany dobré víry (poctivosti) v o. z., prof. Eliáš

⁴²⁹ Někdy se o tomto návrhu hovoří jako o „*federálním návrhu nového občanského zákoníku*“. Telec (1997), s. 226.

⁴³⁰ Němeček (2008).

⁴³¹ S. 10 DZ.

⁴³² Sýkora (2007), s. 38.

⁴³³ S. 10 DZ.

⁴³⁴ S. 10 DZ. Prof. Eliáš kritizoval zejména chybějící koncepci návrhu. Eliáš (1996), s. 13 - 14. Prof. Telec potom namísto pojmu dobré víry navrhoval u nás „*obvyklý*“ pojem dobrých mravů. Telec (1997), s. 231.

⁴³⁵ Např. Eliáš (1995b), Eliáš (1996), Eliáš (2013b),

vyzdvíhal římskoprávní *honeste vivere* již v rámci své kritiky předchozího předloženého návrhu⁴³⁶ a v rámci jím předložené představy o budoucí podobě občanského zákoníku.⁴³⁷ Též zahraničními autory nám bylo v rámci diskusních fór k rekodifikaci doporučeno zřetelně vyjádřit princip dobré víry v o. z.⁴³⁸

Nový občanský zákoník již byl potřeba. Bylo potřeba nového „*mravního zakotvení*“.⁴³⁹ S ohledem na předchozí éru bylo nutné jej vystavit na hodnotách.⁴⁴⁰ Bylo nutné navrátit se ke smyslu práva: „*Juris praecepta sunt haec: Honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere.*“⁴⁴¹ Bylo potřeba výslovného zakotvení dobré víry ve smyslu poctivosti.

8.2. Filosofická východiska rekodifikace

O. z. byl již od počátku „*projektován jako hlavní soukromoprávní kodex, jako myšlenkový a koncepční základ celé stavby soukromého práva.*“⁴⁴² Z tohoto hlediska se tak s rekodifikací pojil zejména základní problém představující stanovení základních filosofických východisek (principů). Někteří autoři zpočátku volali po tom, že tato nebyla předem dostatečně určena.⁴⁴³

Nosnou myšlenkou o. z. je návrat k přirozenému právu. „*Přirozenoprávní východiska jsou v občanském zákoníku posílena zákazem, aby se někdo dovolával slov právního předpisu proti jeho smyslu. Výklad a použití právního předpisu nesmí být nikdy v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti a bezohlednosti urážející obyčejné lidské citění. Z této zásady můžeme dovodit, že i morálka, tedy dobré mravy, jsou hodnotou, kterou musí právo chránit a která je v tomto směru právu nadřazena. Aplikace této zásady v rozhodovací praxi soudů by měla zabránit rozsudkům, které jsou sice v naprostém souladu s doslovným zněním zákonného ustanovení, ale jsou obecně vnímány jako zjevně nespravedlivé. Do budoucna bychom se proto už neměli setkávat*

⁴³⁶ Eliáš (1996), s. 15.

⁴³⁷ Eliáš (2000).

⁴³⁸ Dvořák (2006), s. 201 – 202.

⁴³⁹ Hurdík in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 146

⁴⁴⁰ Hajn in Švestka, Dvořák, Tichý (2006), s. 46.

⁴⁴¹ Hurdík (2002), s. 543.

⁴⁴² Eliáš (2000), s. 328.

⁴⁴³ Hurdík (2002), s. 530 nebo Telec (1997), s. 225 - 226.

s názorem, že právo a spravedlnost jsou rozdílné pojmy a že právo brání darebáky. Občanský zákoník totiž výslovně uvádí, že soukromé právo vyvěrá z obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.⁴⁴⁴ Díky tomuto novému základnímu východisku nás tak čeká změna právního myšlení.⁴⁴⁵ Není přitom třeba připomínat, pokud právo vychází z jeho přirozenoprávních zásad, je protknuto ideo spravedlnosti.⁴⁴⁶

Velké kodifikace již z povahy věci musí mít ambice, aby přetrvaly po dlouhá desetiletí, aniž by v nich docházelo k větším systémovým změnám. Nejinak tomu je i u o. z. Jedním z východisek tak nutně byla též stabilita nového kodexu ve smyslu absence nutnosti neustálých novel.⁴⁴⁷ Vhodným nástrojem pro vytvoření potřebné stability jsou přitom tzv. otevřené právní normy, generální klauzule odkazující na neprávní systémy. Jejich prostřednictvím do práva pronikají mimoprávní standardy, které jsou závislé na aktuálním výkladu. Právo tak díky nim lze činit závislé na aktuálním společenském vývoji. Ideální příklad takovéto otevřené právní normy je přitom právě princip ochrany dobré víry.

Na mnohých místech bylo popsáno, že o. z. má být zákonem „*pro lid, k jeho potřebě a k jeho praktickému užívání*“.⁴⁴⁸ Z tohoto hlediska se jako jasné filosofické východisko jeví cíl spočívající „*v umožnění snazšího a racionálnějšího života obyčejných lidí*“⁴⁴⁹ tj. obecně v racionalitě (rozumnosti). Tomuto cíli může dobře sloužit právě dobrá víra.

O. z. odmítá „*bezhodnotový právní formalismus, jehož masivní nástup v 90. letech působí mnoho škod*“.⁴⁵⁰ Za stěžejní hodnotu a tím pádem i základní zásadu o. z. lze považovat autonomii vůle. Lze hovořit o systémovém návratu ke svobodě. Nejcennější hodnotou je svobodný člověk a jeho přirozené právo dbát o vlastní rozvoj a štěstí, jakož i o rozvoj a štěstí své rodiny. V této vazbě na rodinu lze spatřovat odkaz ke kořenům soukromého práva vůbec. Již z Ústavy vyplývá, že stát je ochráncem, nikoliv tvůrcem svobody. Svoboda je nejprimárnějším právem, ze kterého jsou ostatní

⁴⁴⁴ Novotný (2014), s. 12.

⁴⁴⁵ Melzer a kol. (2013), s. XVI.

⁴⁴⁶ Dvořák a kol. (2013), s. 25.

⁴⁴⁷ Eliáš cituje Svobodu, dle kterého by občanský zákoník neměl bránit „*sociálním žvlům klidně a s tvrdší rozvahou pokračovat ve vývoji*“ Eliáš (2000), s. 328.

⁴⁴⁸ „*Úprava v občanském zákoníku provází člověka celým jeho životem a dotýká se jeho poměrů ještě i dlouho po jeho smrti*“ Eliáš (2000), s. 329.

⁴⁴⁹ Eliáš (1996), s. 12.

⁴⁵⁰ S. 33 DZ.

odvozena. Je nadřazena i rovnosti⁴⁵¹ Na toto by nemělo být při interpretaci dobré víry zapomínáno. Jako každý jiný princip se však projevuje pouze do té míry, do které není v kolizi s jiným principem. Omezit ji tak může právě např. objektivní dobrá víra.⁴⁵²

Pokud má soukromoprávní regulace představovat minimum omezení svobody, potom je otázkou, do jaké míry bude skutečně princip ochrany dobré víry naplňován. Do tohoto vztahu vstupuje též rovnost. Vztah mezi svobodou a rovností je problémem vyvažování.⁴⁵³ Dobrá víra je nástrojem pro toto vyvažování a jakási třetí dimenze vedle svobody a rovnosti.⁴⁵⁴

9. Zakotvení dobré víry a poctivosti v o. z.

Pojmy dobrá víra a poctivost se v o. z. objevují na mnoha místech. Předně je třeba uvést, že pro generální klauzuli byl přes různé průběžné verze⁴⁵⁵ nakonec zvolen pojem poctivosti, zatímco pro dobrou víru v subjektivním smyslu byl ponechán pojem dobré víry, jak ostatně uvádí i DZ.⁴⁵⁶ Nicméně toto rozdělení o. z. nesleduje – a nelze si toho ani na první pohled nepovšimnout – bohužel důsledně.⁴⁵⁷

Pojem poctivosti lze výslovně kromě ustanovení § 6 a § 7 o. z. nalézt dále v následujících ustanoveních:

- § 146, které upravuje definici statusu veřejné prospěšnosti, kdy jednou z podmínek je nabytí majetku z poctivých zdrojů;⁴⁵⁸

⁴⁵¹ Hurdík in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 148.

⁴⁵² Bezouška in Havel, Pihera (2010), s. 34.

⁴⁵³ Hurdík in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 150.

⁴⁵⁴ Hurdík in Švestka, Dvořák, Tichý (2008a), s. 151. Co se týče hierarchizace těchto tří právních principů, záleží samozřejmě na úhlu pohledu. DZ předchozí význam principu rovnosti na s. 12 kritizuje.

⁴⁵⁵ Bylo pracováno např. se spojením „*poctivé dodržování dobrých mravů*“, které však vyvolávalo pochybnosti o tom, zda je tímto princip ochrany dobré víry ve smyslu poctivosti vůbec zakotvován, pokud zároveň zmiňuje též dobré mravy. Srov. Balarin (2011).

⁴⁵⁶ S. 37.

⁴⁵⁷ Na toto naráží i mnozí autoři. Např. Melzer a kol. (2013), s. 106, srov. též Kindl, Rozehnal (2014), s. 63.

⁴⁵⁸ Pojem poctivých (resp. nepoctivých) zdrojů se objevoval již v obč. zák., a to v ustanovení § 451 jako jedné ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení. Ačkoliv nebyl tento pojem nikde výslovně definován, teorie i soudní praxe jej vykládaly jako právním řádem neuznávané zdroje. K tomu blíže Knappová (2006), s. 582.

- § 595, které v oddílu relativní neúčinnosti právních jednání⁴⁵⁹ upravuje právní fikci nepoctivého držitele a dále obsahuje pojem poctivého příjemce bezúplatného plnění;
- § 987 a násl., které upravují držbu;
- § 1043, které upravuje ochranu domnělého vlastnického práva;
- § 1057, které upravuje nakládání s nalezenou věcí;
- § 1089 a násl. upravující vydržení;
- § 1095 upravující mimořádné vydržení;
- § 1096 u započtení vydržecí doby;
- § 1289 a násl., ve kterém je odkaz na poctivého držitele v úpravě požívacího práva;
- § 1356, ve kterém je odkaz na poctivého držitele v úpravě zástavního práva;
- § 1630, ve kterém je odkaz na poctivého držitele v úpravě dědického práva;
- § 1729, ve kterém je výslovně zakotven institut tzv. předsmuvní odpovědnosti (*culpa in contrahendo*);
- § 1749, které zakotvuje pojem poctivého uspořádání práv a povinností stran u institutu určení náležitostí smlouvy třetí osobou nebo soudem;
- § 1787, které předpokládá, aby byla práva a povinnosti ve smlouvě uzavřené na základě smlouvy o smlouvě budoucí poctivě uspořádána;
- § 1793 v souvislosti s institutem neúměrného zkrácení;
- § 1801, ve kterém je zakotven pojem poctivého obchodního styku;
- § 1838, které stanoví právní fikci spotřebitele, jakožto poctivého držitele v případě neobjednaného plnění;
- § 1884, který obsahuje pojem poctivého postupníka pohledávky;
- § 2073, které upravuje nepoctivost držitele daru, který se dopustil nevděku;
- § 2136, ve kterém je odkaz na poctivého držitele v rámci kupní smlouvy;
- § 2432 v rámci příkazní smlouvy (zde ve spojení s pečlivostí);
- § 2749, které upravuje vedení obchodních záznamů v tiché společnosti;
- konečně § 3000 až 3003 upravujících bezdůvodné obohacení.

⁴⁵⁹ Dříve odporovatelnosti právních úkonů dle ustanovení § 42a obč. zák.

DZ dále zmiňuje poctivost v souvislosti s ustanoveními § 530 a § 531 upravujícími přeměnu cenného papíru na zaknihovaný cenný papír, dále § 892, ve kterém odkazuje na ochranu poctivé třetí osoby obdobným užitím ustanovení § 876 odst. 3 o. z., dle kterého „*Jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče.*“⁴⁶⁰

Jak je z vyjmenovaných případů užití pojmu poctivosti patrné, zákonodárce užívá (bohužel) pojmu poctivosti i pro dobrou víru v subjektivním smyslu.

O pojmu poctivosti pro význam dobré víry v objektivním smyslu bylo přitom uvažováno minimálně již od roku 1996.⁴⁶¹ Tento pojem byl zvolen zřejmě z několika důvodů, ať už historických, praktických (i když tyto nebyly bezezbytku naplněny) či obecně jazykových, kdy o. z. má sloužit lidu a pojem poctivosti se tak zdá jako pojem bližší obecnému jazyku.⁴⁶² Mohl tím tak být respektován základní požadavek právního státu, aby právní předpisy byly srozumitelné jejich adresátům.⁴⁶³ Možná byla též motivem snaha o bližší vazbu na roli dobré víry v BGB, pokud BGB též oba smysly pojmu dobré víry rozlišuje.

Vyjmenovanými konkrétními projevy principu poctivosti se dále nebudu zabývat, jelikož konkrétního obsahu nabývají dle kontextu toho kterého ustanovení,⁴⁶⁴ ač mají ve všeobímajícím principu dobré víry společný základ. Středem mého zájmu je aplikovatelnost dobré víry, jakožto generální klauzule.

9.1. Rozdíl mezi dobrou vírou v subjektivním a objektivním smyslu

Výše naznačené setrvání v nedůslednosti rozlišování dobré víry v objektivním a subjektivním smyslu mě přimělo zamyslet se blíže nad rozdílem mezi oběma

⁴⁶⁰ Zde obsaženou dobrou víru DZ pojmenovává výslovně jako poctivost, ačkoliv se domnívám, že na tomto místě se jedná o dobrou víru v subjektivním smyslu.

⁴⁶¹ Eliáš (1996), s. 14.

⁴⁶² Skutečnost, že určitý pojem je totožný s pojmem, který je užíván v běžném jazyku, však ještě neznamená, že bude mít totožný význam. Srov. Čermák in Havel, Pihera (2010), s. 13. Co se týče právního jazyka použitého v o. z., obecně se vyznačuje tím, že dochází k částečné změně terminologie. Kromě poctivosti v něm lze nalézt i další hodnotově zabarvené pojmy pocházející z obecného jazyka jako např. slušnost, čestnost, rozumnost, přiměřenost, štěstí, krutost nebo bezohlednost urážející obyčejné lidské citění.

⁴⁶³ Melzer (2011), s. 91.

⁴⁶⁴ Srov. Pelikánová, Pelikán in Švestka a kol. (2014), s. 38.

významy. Dospěla jsem přitom k závěru, že je vhodné hledat též jejich společné rysy. Scholastickým rozlišováním, jak jej výslovně popisuje důvodová zpráva k o. z.,⁴⁶⁵ může docházet k nepochopení podstaty obou významů. Na možnost synonymického užívání do budoucna z důvodu terminologické nejednotnosti přitom odkazuje též jeden z komentářů.⁴⁶⁶

Ochrana dobré víry v subjektivním smyslu zakotvená v jednotlivých skutkových podstatách, ať už o. z., tak obč. zák., je dle mého názoru pouze projevem obecného principu ochrany dobré víry v objektivním smyslu, a proto je též v některých jiných právních řádech nazývána jediným pojmem. Tento závěr či názor podporuje společný původ obou pojetí dobré víry, když i v římském právu byla uplatňována ochrana dobré víry jak při nabývání nemovitostí, tak zároveň v rámci kontraktního systému. Pro oba tyto významy byl užíván jediný pojem *bona fides*.

Prostřednictvím dobré víry v subjektivním smyslu zákon chrání oprávněné očekávání strany v určitý právní stav.⁴⁶⁷ I v rámci principu poctivosti se hovoří o ochraně oprávněného očekávání druhé strany. Rozdíl mezi oběma významy se dle mého názoru projevuje pouze v tom, že v případě dobré víry v subjektivním smyslu se jedná o již ustálený konkrétní význam, z hlediska německé teorie *Fallgruppen* o konkrétní skupinu případů. Již od nejstarších dob bylo zřejmé, že tento projev principu poctivosti je vhodné výslovně zakotvit.⁴⁶⁸ Tento význam dobré víry je projevem širšího principu právní jistoty. Dobrou víru v subjektivním smyslu tak lze dle mého názoru chápat jako konkrétní projev dobré víry v objektivním smyslu a zároveň principu právní jistoty.

Dobrá víra v objektivním smyslu je oproti tomu obecným právním principem, který je v duchu římskoprávního chápání *bona fides* charakterizován zejména čestností. Čestnost spočívá zejména v závazku dodržet dané slovo, z čehož lze dovodit povinnost dodržet jak smlouvu, tak zákon. Jako poctivé proto může být chápáno každé jednání,

⁴⁶⁵ S. 37.

⁴⁶⁶ Pelikánová, Pelikán in Švestka a kol. (2014), s. 38.

⁴⁶⁷ Hurdík (1998), s. 114.

⁴⁶⁸ Historická zkušenost ukázala, že se jeví jako spravedlivé upřednostňovat v případech, kdy faktický stav není v souladu se stavem právním, princip právní jistoty jako takový a chránit dobrou víru osoby jednající v nezaviněné nevědomosti.

kteřé je v souladu se zákonem či smlouvou stanovenými pravidly, což má blízko k dobré víře v subjektivním smyslu.

Označení dobré víry v subjektivním smyslu pojmem poctivosti v rámci odůvodnění v DZ k ustanovení § 892 tak nemusí být chápáno jako zcela nesprávné.

9.2. Poctivost či dobrá víra?

Pokud jde o zvolené pojmosloví, domnívám se, že o. z. mohl setrvat na pojmu dobré víry i pro její objektivní smysl.⁴⁶⁹ V rámci ustanovení na ochranu spotřebitele nečinil tento pojem dle mého názoru problém a podle jednotlivého kontextu by bylo i nadále rozlišováno, jaký význam v konkrétním případě dobrá víra má. Tento přístup zvolili např. ve Francii či Itálii.⁴⁷⁰ Koneckonců ani nyní není v o. z. terminologie jednotná, tudíž nelze argumentovat, že účelem bylo odstranění pojmoslovných nedostatků. Navíc pojem dobrá víra je bližší pojmu důvěry, která je jedním z elementárních prvků dobré víry v objektivním smyslu. Poctivost má však na druhou stranu v našem právním řádu historické kořeny a též značí jeden z elementárních prvků dobré víry. V užití pojmosloví (dobrá víra a poctivost) a jejich případných záměnách tudíž nevidím zásadní problém.

9.3. Vztah k morálce a mravnosti

Dobrá víra v objektivním smyslu bývá autory obvykle zjednodušeně popisována jako mravní⁴⁷¹ či morální kategorie v protikladu k dobré víře v subjektivním smyslu jako psychickému stavu. Pokud spočívá stěžejní význam principu dobré víry ve smluvním právu, lze uzavřít, že „*dodržovat smlouvy je v nejobecnější rovině nejen právní, ale i morální povinnost.*“⁴⁷² Z popsaného historického vývoje přitom plyne, že dobrá víra plnila funkci spravedlnostního korektivu jak v římském právu, tak

⁴⁶⁹ Stejný názor srov. Pelikánová, Pelikán in Švestka a kol. (2014), s. 36. Naopak rozlišování vítá Lavický a kol. (2014), s. 74, a co se týče pojmu poctivosti též Melzer a kol. (2013), s. 110.

⁴⁷⁰ Nový (2012b), s. 9.

⁴⁷¹ Těgl in Pauknerová et al. (2009), s. 100 nebo Zajíc (2011), s. 29.

⁴⁷² Sobek in Havel, Pihera (2010), s. 274.

v následném vývoji. Stejně tak v právních řádech jiných států, kde je dobrá víra jako princip zakotvena, a to zejména v Německu, plní tuto funkci.

Téma spravedlnosti a práva je věčné. Stejně tak práva a morálky. Domnívám se, že pro účely chápání dobré víry v našem právním řádu by bylo příznačnější začít o ní hovořit též jako o spravedlnostním korektivu. Byla by tak jasněji vyjádřena její funkce v právu, když v případě vazby na morálku by mohl být marginalizován její význam odsunutím do morálního normativního systému. Právo a morálka jsou dva odlišné normativní systémy, ačkoliv se mohou překrývat (právo je minimum morálky). Je nemorální, když někomu nevrátím peníze, ale zejména je to z hlediska práva nespravedlivé, pokud by to mělo být nevynutitelné. Morální a právní řád se vzájemně prolínají prostřednictvím právních principů. „*Čím obecnější princip, tím více společný prvek morálky a práva.*“⁴⁷³ Princip poctivosti „*umožňuje poměřovat výkon práv a povinností s morálními standardy společnosti.*“⁴⁷⁴

Vztah práva a spravedlnosti prošel v historii dlouhým vývojem, přičemž „*jisté není pochyb o tom, že cílem každého práva by mělo být vytvoření podmínek směřujících k naplnění spravedlnosti. Vždyť latinské výrazy pro právo (ius) a spravedlnost (iustitia) mají stejné kořeny.*“⁴⁷⁵ Dle Ulpiniána „*Ius est ars boni et aequi.*“⁴⁷⁶ Morálku lze proto podle mě v dobré víře vidět pouze do té míry, do které je tato jakýmsi vnějším teoretickým pramenem dobré víry. Z právního hlediska bych nadále jako vhodnější viděla hovořit o dobré víře jako o spravedlnostním korektivu, nežli jako o mravní či morální kategorii.

10. Generální klauzule poctivosti

10.1. Neurčitost právního pojmu poctivosti

Zásadní problém generální klauzule poctivosti spočívá v tom, že lze jen těžko stanovit její skutečný obsah. V neurčitých právních pojmech (někdy též zvaných jako tzv. otevřené právní normy) lze spatřovat delegační funkci, kdy rozhodnutí o právní

⁴⁷³ Telec in Havel, Pihera (2010), s. 337.

⁴⁷⁴ Nový (2012a), s. 46.

⁴⁷⁵ Skřejpek (2006) s. 100.

⁴⁷⁶ „*Právo je umění dobrého a spravedlivého*“ Skřejpek (2006) s. 100.

regulaci je přenášeno z moci zákonodárné na moc soudní, tj. do aplikační praxe.⁴⁷⁷ Dle rozhodnutí NS sp. zn. 21 Cdo 633/2002 ze dne 12. 8. 2003, ve kterém se tento vyjadřoval k dobrým mravům zakotveným v ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák., jsou právní normy s neurčitou (abstraktní) hypotézou takové, které „*přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.*“⁴⁷⁸ Neurčité právní pojmy přitom umožňují právu reagovat na změněné společenské podmínky, v čemž lze spatřovat jejich výhodu a nevyhnutelnou potřebu jejich užití v dnešní době.⁴⁷⁹ V možnosti zneužití pro účely např. ideologie lze potom spatřovat jejich nevýhodu. Změněné společenské podmínky lze nejlépe zohledňovat za pomoci pojmů, které na tyto podmínky jakkoliv odkazují a nějak s nimi tedy souvisí, tj. které určitým způsobem odrážejí stav společnosti. Takovými pojmy jsou typicky dobré mravy, veřejný pořádek či právě dobrá víra.⁴⁸⁰

Hurdík k dobré víře uvádí: „*zdá se, že jde o pojem významově téměř nepolapitelný.*“⁴⁸¹ Naráží tím přitom na skutečnost, že dobrou víru nelze fakticky abstraktně definovat. Může na ní být prakticky usuzováno pouze v rámci konkrétních skutkových okolností každého případu.⁴⁸² Lze ji poznat metodou „*I know it when I see it*“. K tomu přistupuje fakt, že pokud bychom dobrou víru definovali, omezili bychom tím její neurčitou povahu.⁴⁸³ Bližší specifikaci neurčitého právního pojmu může sloužit demonstrativní výčet s ním spojený.⁴⁸⁴ Ani tento přístup však není metodologicky bezproblémový.⁴⁸⁵ Jako nejvhodnější se proto jeví k dobré víře přistupovat na základě jejich konkrétních projevů v konkrétních případech a tyto poté následně systematicky řadit obdobně jako tomu je v německém právním prostředí, kde jsou vytvářeny tzv. *Fallgruppen*.

⁴⁷⁷ Melzer (2011), s. 113 - 114, Kühn (2002), s. 37, Adam (1997), s. 249.

⁴⁷⁸ Hurdík, Lavický (2010), s. 126.

⁴⁷⁹ Na toto pamatovali též tvůrci PECL. Všeobecné ideje obsažené v neurčitých právních pojmech umožňují, aby předpis nebyl příliš rigidní či detailní, aby nezabránil zvažovat konkrétní okolnosti případu a aby nezamezil budoucímu právnímu vývoji reflektujícímu společenské změny. Takové generální klauzule nasměřují soudce, aniž by stanovily konkrétní pravidla a umožní mu vydat rozumné rozhodnutí. Srov. Lando (1993), s. 163.

⁴⁸⁰ Nový (2012b), s. 3.

⁴⁸¹ Hurdík (2007), s. 565.

⁴⁸² Zeller (2000).

⁴⁸³ Srov. Kosan (2009), s. 47.

⁴⁸⁴ Tak činí např. DCFR, když výslovně za jednání rozporné s dobrou vírou považuje tzv. jednání *venire contra factum proprium*.

⁴⁸⁵ Melzer (2011), s. 114.

Neurčité právní pojmy se konečně mohou z povahy věci v některých oblastech své působnosti překrývat. Co se týče dobré víry, tato se dle mnohých odkazů v naší literatuře může překrývat s dobrými mravy. Na základě zkušeností ze zahraničních právních řádů potom i se zneužitím práva či se zákazem jednání *venire contra factum proprium* či *neminem laedere*.

10.2. Kogentnost či dispozitivnost?

Dle ustanovení § 1 odst. 2 o. z.⁴⁸⁶ platí, že normy o. z. jsou zásadně dispozitivní. Aby určitá norma mohla fungovat jako skutečný korektiv jednání, měla by mít kogentní povahu, tj. strany by neměly mít možnost se od ní svým ujednáním odchýlit. Zejména by potom kogentní povahu měl mít takový korektiv, který by měl mít opravdu široký dosah. Jinak by tento dosah nemohl být prakticky uplatňován. Z komparativního hlediska plynou různé možnosti přístupu k otázce kogentnosti principu ochrany dobré víry, i když v rámci pramenů státního původu tento princip má vždy⁴⁸⁷ kogentní charakter a stejně tak v rámci PECL, DCFR či CESL. K otázce kogentnosti či dispozitivnosti principu poctivosti se v komentářové literatuře vyjadřuje pouze Melzer a Tégl,⁴⁸⁸ když uvádí, že se nepochybně jedná o normu kogentní. Tento závěr však není nikterak, kromě tvrzení o rozporu se zákonem a v některých případech současně s dobrými mravy,⁴⁸⁹ blíže odůvodněný. Dále zde autoři odkazují na čl. III – 1:103 DCFR, na nějž koneckonců odkazuje i Lavický.⁴⁹⁰ Na kogentní povahu lze dle mého názoru dle zmiňovanými autory popsaného testu usuzovat z účelu a smyslu této normy.⁴⁹¹ K tomuto závěru na základě provedeného testu dospívá též Zajíc.⁴⁹²

S otázkou určení kogentnosti či dispozitivnosti souvisí též otázka možnosti začlenit dobrou víru do smlouvy. Pokud by toto strany učinily, domnívám se, že by

⁴⁸⁶ „Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.“

⁴⁸⁷ Alespoň co se týče Německa, Francie a USA. Nový (2012b), s. 177.

⁴⁸⁸ Melzer a kol. (2013), s. 111.

⁴⁸⁹ Melzer a kol. (2013), s. 111.

⁴⁹⁰ Lavický a kol. (2014), s. 77.

⁴⁹¹ Melzer a kol. (2013), s. 65. K tomuto testu blíže Melzer (2013).

⁴⁹² Zajíc (2013), s. 27.

k takovému ujednání muselo být přihlíženo obdobně jako v anglickém právu, tj. jako k jakési povinnosti nejvyšší možné snahy (*best efforts*).

10.3. Zásada presumpce poctivosti

Se zakotvením principu poctivosti nevyhnutelně souvisí též otázka stanovení její případné presumpce. Zakotvení povinnosti poctivosti by dle mého názoru bez současného stanovení její presumpce nedávalo příliš smysl. Náš právní řád byl dle DZ jeden z posledních, který presumpci dobré víry výslovně nezakotvoval.⁴⁹³ Toto bylo napraveno v ustanovení § 7 o. z., ve kterém se stanoví vyvratitelná právní domněnka: „*Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.*“

Toto ustanovení již bylo předmětem novelizačních snah, kdy v srpnu loňského roku představilo Ministerstvo spravedlnosti pracovní verzi návrhu novely o. z.,⁴⁹⁴ ve které navrhovalo změnit toto ustanovení následovně: „*V pochybnostech se dobrá víra předpokládá.*“ V odůvodnění bylo přitom uvedeno, že presumpce poctivosti je v mezinárodním kontextu výjimkou a působí problematicky. Osobně nesouhlasím s logikou uvedeného odůvodnění: „*proč by zároveň měl zakládat i domněnku, že byl tento standard dodržen, a tím paradoxně oslabovat možnost, aby se někdo porušení této povinnosti dovolal.*“ K paradoxnější situaci by podle mého názoru došlo, pokud by osobě poctivě jednající byla navíc stanovena povinnost tuto svou poctivost prokazovat a pokud by jí mělo být na újmu to, že by se jí toto z jakýchkoliv důvodů nepodařilo prokázat.⁴⁹⁵ Pokud je stanovena povinnost jednat poctivě, nelze zároveň *apriori* předpokládat, že tato povinnost není dodržována. Jedná se o souladný postup jako v případě presumpce nevinu. Jak uvádí Hurdík, nutit „*osoby prokazovat svou poctivost jsou zejména v soukromém právu zdrojem vážného ohrožení právního stavu společnosti.*“⁴⁹⁶ S tímto názorem se zcela ztotožňuji. Zajíc navíc odkazuje na rozhodnutí NS sp. zn. 30 Cdo 1385/2006 ze dne 18. 3. 2008, dle kterého „*v souladu s obecně*

⁴⁹³ S. 37 DZ, přičemž není zřejmé, zda DZ má na mysli pouze dobrou víru v subjektivním smyslu, nebo též v objektivním smyslu. Zřejmě pouze v subjektivním smyslu, jelikož takto široce žádný jiný občanský zákoník kromě lichtenštejnského presumpci nestanoví. Lavický a kol. (2014), s. 82.

⁴⁹⁴ Zdroj <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=337646> [cit. 12.12.2015].

⁴⁹⁵ Obdobně Petrov (2014).

⁴⁹⁶ Hurdík (1998), s. 125, nalezeno díky Zajíc (2013), s. 30.

*uznávanou presumpcí poctivosti jednání subjektů práva se předpokládá, že právnická osoba má dobrou pověst do té doby, dokud není proveden úspěšně důkaz opaku.*⁴⁹⁷

Na problematičnost presumpce poctivosti s ohledem na objektivní povahu standardu poctivosti upozorňuje Lavický, i když nijak dramaticky,⁴⁹⁸ a Balarin a Tégl.⁴⁹⁹ Silně proti se v komentáři staví Pelikán a Pelikánová,⁵⁰⁰ což vysvětluje i pracovní návrh novely, když Pelikán byl v době jeho zveřejnění ministerským náměstkem.

10.4. Retroaktivita

Velmi důležité z hlediska působnosti zásad, na kterých je postaven o. z., je pravidlo zakotvené v ustanovení § 3030. Na základě tohoto ustanovení má princip poctivosti retroaktivní povahu, i když jak bylo odůvodněno již výše, dle mého názoru pouze zdánlivě či částečně, jelikož se jednalo o právní princip i před přijetím o. z. V tomto plně odkazuji na závěry uvedené výše a zejména na rozhodnutí NS sp. zn. 23 Cdo 405/2013 ze dne 21. 2. 2014.

10.5. Právní následky porušení generální klauzule

Dle ustanovení § 6 odst. 2 o. z. platí, že „*Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. Nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu.*“ Jak již bylo popsáno v rámci výkladu k CESL, otázka konkrétní podoby následků jednání v souladu či v rozporu s dobrou vírou není zcela vyjasněná. Z těchto pramenů tedy nelze, co se týče objasnění právních následků, bohužel zcela vycházet.

Jedná se dle mého názoru o nejméně teoreticky probádanou oblast. Nezajímá nás přitom v tuto chvíli porušení konkrétních skutkových podstat, ve kterých se princip poctivosti projevuje.

⁴⁹⁷ Zajíc (2013), s. 29.

⁴⁹⁸ Lavický in Lavický a kol. (2014), s. 84 – 85.

⁴⁹⁹ Melzer a kol. (2013), s. 131.

⁵⁰⁰ Pelikánová, Pelikán in Švestka a kol. (2014), s. 40 – 41.

Lze souhlasit s Téglem, že „objektivní dobrá víra je pojmem velmi širokým a vágním a skrývá v sobě celou řadu různých variant povinností chovat se určitým způsobem. Tím tedy i škála následků nastupujících při porušení těchto rozličných modalit chování musí být širší.“⁵⁰¹

Dle mého názoru lze uvažovat v zásadě o třech možnostech následků jednání v rozporu s dobrou vírou:

- povinnost k náhradě škody;
- odepření právní ochrany;
- neplatnost smlouvy.

Tégl uvádí možnost vzniku nároku na náhradu škody, odepření právní ochrany, odstoupení od smlouvy, zrušení či změnu soudem.⁵⁰² Pro odepření právní ochrany vidí Zajíc nástroj v institutu zneužití práva, s čímž se nemůžu než ztotožnit.⁵⁰³ Oba instituty se budou zřejmě v některých případech překrývat.

Jelikož poctivost je zákonnou povinností, její porušení by mohlo zakládat nárok na náhradu škody dle ustanovení § 2910 o. z.

Odepření právní ochrany lze dle mého názoru dovodit ze znění citovaného druhého odstavce § 6.

Otázka neplatnosti smlouvy by dle mého názoru mohla nastat v souvislosti s interpretační funkcí dobré víry.⁵⁰⁴ Tak by rozpor jednání s dobrou vírou resp. poctivostí, které by představovalo rozpor se zákonem, mohlo v konečném důsledku znamenat i neplatnost právního úkonu pro některý z důvodů neplatnosti (rozpor se zákonem, omyl, nedostatek formy). Sám o sobě by však princip poctivosti toto způsobit neměl.⁵⁰⁵

V otázce možnosti vydání konstitutivního lze uvažovat aplikovatelnost rozhodnutí NS sp. zn. 22 Cdo 2371/2014 ze dne 10. 12. 2014, dle kterého „Rozhodnutí soudu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví má konstitutivní povahu. Na jeho základě se mění dosavadní právní vztahy mezi účastníky a vznikají jim nová práva

⁵⁰¹ Tégl (2008), s. 182. Na různorodost následků odkazuje též Lavický in Lavický a kol. (2014), s. 77.

⁵⁰² Tégl (2008), s. 182 – 183. Obdobné možnosti naznačuje Zajíc (2013), s. 28.

⁵⁰³ Zajíc (2013), s. 29.

⁵⁰⁴ Srov. odkaz na ustanovení § 4 odst. 1 a § 556 odst. 1 o. z. v Lavický a kol. (2014), s. 78.

⁵⁰⁵ Srov. Melzer a kol. (2013), s. 120.

a povinnosti. Na vydání konstitutivního rozhodnutí soudu nelze aplikovat § 3 odst. 1 obč. zák. Aplikace tohoto ustanovení je možná jen na výkon jednotlivých práv a povinností účastníků vyplývajících z občanskoprávních vztahů. [...] nicméně nová úprava, jak je uvedeno dále, odstranila pochybnosti o aplikaci ustanovení o dobrých mravech i pro dobu před 1. 1. 2014. Zatímco výše uvedená rozhodnutí vycházela z toho, že – podle striktního výkladu § 3 odst. 1 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. - na vydání konstitutivního rozhodnutí soudu nelze aplikovat § 3 odst. 1 obč. zák. 1964, po 1. 1. 2014 je třeba i na vztahy vzniklé před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku (§ 3030 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – dále jen „o. z.“) aplikovat i § 2 odst. 3 o. z., který zakotvuje zásadu dobrých mravů jako obecný princip, ovládající výklad i aplikaci občanskoprávních norem, tedy jdoucí nad rámec § 3 odst. 1 obč. zák. 1964; zákonodárce tu výslovně vyřešil otázku, zda i před 1. 1. 2014 byly dobré mravy obecným principem, ke kterému je třeba přihlížet při „použití právního předpisu“, tedy i při vydání konstitutivního rozhodnutí, či zda je bylo možno aplikovat jen v rámci § 3 odst. 1, resp. § 39 obč. zák. 1964.“ Vydání konstitutivního rozhodnutí tak je dle mého názoru dle tohoto rozhodnutí zřejmě možné.

10.6. Rozsah aplikace generální klauzule

Jak plyne z výše uvedeného, rozsah aplikace principu poctivosti bude moci být teoreticky velmi, avšak skutečně velmi široký. Bude přitom záviset na výkladu soudů, jak k principu budou přistupovat a jak jej jako argument ve svých rozhodnutích budou využívat.

Skutečnost, jak jej budou využívat, přitom bude do značné míry záležet na tom, jak jej budou chápat. Obecně přijatá definice dosud chybí. Proto si na tomto místě dovolím shrnout získané poznatky ze všech zkoumaných pramenů vlastními slovy, aniž bych měla ambice tímto dobrou víru jakkoliv definovat. Dobrá víra v sobě zahrnuje požadavek poctivosti, který znamená požadavek čestnosti a obecné přesvědčení, že nikomu svým jednáním, ať už omisivním či komisivním, neškodím. Dobrá víra znamená nutnost v rozumné míře brát ohled na zájmy druhé strany. Poctivé je takové jednání, které bychom očekávali od druhého. Požadavek poctivosti v sobě též zahrnuje

požadavek rozumnosti a přiměřenosti, slušnosti, věrnosti (jakožto zrcadlový pojem důvěry projevující se spolehnutím se na jednání druhé strany), spravedlnosti.

Další snahy o bližší vymezení pojmu dobré víry by byly s ohledem na skutečnost, že konkrétních podob bude dobrá víra vždy nabývat až v konkrétních rozhodovaných případech, jejichž pestrost je nekonečná, zbytečné.⁵⁰⁶ Z výše uvedeného plyne dle mého názoru dostatečně největší možný rozsah obsahu pojmu dobré víry.

K obsahu pojmu dobré víry, jaký má v harmonizačních tendencích a evropském právu obecně, lze odkázat na náleží I. ÚS 625/03⁵⁰⁷ ze dne 14. 4. 2005, ve kterém ÚS připustil, že některé argumenty „přesahují český právní řád“ a k podpoření závěru o existenci základního principu výkladu smluv, kterým je „priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá“, výslovně odkázal na PECL. V souvislosti s dobrou vírou by tak teoreticky odkaz na některý z dokumentů PECL či DCFR byl možný.

Co se týče rozsahu aplikace principu poctivosti v rámci jednotlivých odvětví soukromého práva, ustanovení § 6 o. z. zní velice široce a je nutné jej vztáhnout na celou oblast soukromého práva. Nicméně limity aplikace tohoto sice široce textovaného ustanovení jsou dle mého názoru dány samotným pojmem poctivosti, který primárně vzešel ze závazkového práva a na toto obsahově nejlépe dopadá. Jeho dopad tak předpokládám nejvíce právě v této oblasti.

10.7. Funkce generální klauzule a meze aplikovatelnosti německé doktríny

Na základě původních funkcí dobré víry v římském právu skrytých v Papiniánově definici prětorského práva zjednodušeně řečeno právo podpořit, doplnit či opravit, byly zejména v německém právu odvozeny tyto funkce generální klauzule:

- doplňující;
- korigující či derogační;

⁵⁰⁶ Srov. Lavický a kol. (2014), s. 77.

⁵⁰⁷ Čech in Pauknerová et al. (2009), s. 57.

- interpretační.

Na tyto funkce přitom odkazují jak Melzer a Tégl⁵⁰⁸ v komentáři, tak Lavický.⁵⁰⁹ Ačkoliv bylo výše popsáno, že s ohledem na v zásadě širokou textaci principu poctivosti a vágnost pojmu poctivosti bude teoreticky možná široká škála možností jeho aplikace, domnívám se, že nelze bez dalšího z tohoto převzatého dělení vycházet. Dovolím si citovat Eliáše, dle kterého „*Cílem nemůže být glorifikace dnešní úrovně nalézání práva, ale její kritické vyhodnocení. Již Tilsch formuloval princip, podle něhož nemá být hledána spása v jednotlivém přejímání rozmanitých abstraktních pravidel z různých cizích zákonodárství; jde o to, aby se vlastní tvůrčí síla prokázala novým vytvořením pravidel na základě domácí hrubé látky.*“⁵¹⁰ Proto jsem v práci popsala podrobněji též anglický přístup a vývoj v rámci příprav CESL, aby mohly být tyto přístupy v každém konkrétním případě též zhodnoceny. Pokud se u nás výklad vyvine tím směrem, že dobrá víra bude plnit funkce obdobné, jako v německé doktríně, bude o nich teprve možné takto hovořit. Avšak až na základě zkušeností našeho právního řádu, v rámci nichž je nutné zohledňovat též jiné možné přístupy, které byly popsány v této práci.

Koneckonců ani DZ v rámci ustanovení § 6 neodkazuje pouze na německý, ale též na španělský, švýcarský či nizozemský občanský zákoník a další. Tyto odkazy nám na tomto místě mají dle mého názoru pouze napovědět, o jakouže poctivost ve smyslu rozlišení od dobré víry v subjektivním smyslu se v tomto ustanovení jedná a nikoliv, že by měla být aplikace rovnocenná některému z odkazovaných právních řádů. To by snad ani nebylo prakticky možné.

10.8. Otázka smluvní spravedlnosti a smluvní svobody

Princip poctivosti se bude s ohledem na zjištění v této práci nejzřetelněji projevovat zejména v oblasti smluv. Z principu poctivosti plyne, že smluvní strany se při výkonu svých práv a plnění svých povinností musí chovat „*tak, aby byl naplněn účel*“

⁵⁰⁸ Melzer a kol. (2013).

⁵⁰⁹ Lavický a kol. (2014).

⁵¹⁰ Eliáš (2000), s. 330.

*a cíl vztahu a přitom aby byla šetřena práva a oprávněné zájmy druhé strany.*⁵¹¹ Princip poctivosti lze tedy vykládat i tak, že se jedná o povinnost ohleduplnosti, loajality ke smlouvě. Otázkou však je, co tato ohleduplnost a loajalita znamená. Je třeba vymezit její limity vůči smluvní svobodě.⁵¹² Zejména zda neznamena neúměrné zatížení smluvní svobody, zájmů stran a zda je neomezí v kontraktačním procesu.

Ve výše citovaném rozhodnutí ve věci *Walford v. Miles* Lord Ackner uvedl, že „*povinnost pokračovat ve vyjednávání v dobré víře je v neodmyslitelném protikladu k protichůdným zájmům stran.*“⁵¹³ S tímto závěrem nelze než souhlasit. Na základě principu autonomie vůle zásadně nelze nikoho nutit k uzavření smlouvy. Nicméně na smlouvu lze pohlížet i hlediskem společného cíle. Podle zvoleného postoje ke smlouvě jako ke společnému zájmu, či jako k individuálnímu zájmu, potom může dobrá víra ustupovat či se naopak dostávat do popředí.

Hledisko společného cíle dle mého názoru více vystupuje v dlouhodobých smluvních vztazích mezi obchodními partnery. Dle Nového bylo prokázáno, že fungování těchto vztahů na bázi vzájemné důvěry je důležitějším elementem, nežli jejich fungování pod hrozbou právní sankce.⁵¹⁴ V těchto vztazích tak dobrá víra může vystupovat významněji, přičemž pak bude otázkou, zda nebude pro smluvní strany spíše něčím, co je pro ně pro obě výhodné a co je pro ně tedy i v souladu s jejich smluvní svobodou a právní jistotou.

Není nutné opakovat, že základním principem soukromého práva je autonomie vůle. Smluvní svoboda. Jedná se o výraz obecné svobody garantované ústavním pořádkem. Hlavním limitem této svobody je svoboda druhého. Pokud je člověk svobodný, měl by on sám nejlépe rozhodnout o prosazení vlastního zájmu a o uzavření takové smlouvy, která je pro něj výhodná. Pokud by pro něj nebyla výhodná, neuzavíral by ji, jelikož by ho k tomu v souladu se zásadou smluvní svobody nic nenutilo.⁵¹⁵

Otázka smluvní spravedlnosti a ekvivalence plnění nebyla vždy řešena shodně. Kontraktní právo se vyvinulo v dávných dobách, kdy společenský vývoj začal

⁵¹¹ Čech (2009) in Pauknerová et al. (2009), s. 55.

⁵¹² K otázce smluvní svobody a smluvní spravedlnosti srov. též Bezouška in Havel, Pihera (2010), s. 35.

⁵¹³ Zeller (2000), s. 230.

⁵¹⁴ Nový (2012b), s. XVII.

⁵¹⁵ Lze odkázat na rozhodnutí NS ve věci sp. zn. 28 Cdo 848/2002 ze dne 30. 7. 2002. Dvořák in Dvořák, Kindl (2005), s. 55, dle kterého „*každý je odpovědný za náležitou míru předvídativosti a opatrnosti při uzavírání závazku, do něhož vstupuje (vigilantibus iura).*“

vyžadovat, aby docházelo ke směně statků. Základní otázkou směny je otázka vyváženosti vzájemného protiplnění. Této otázce se v průběhu historie dotýkaly různé filozofické směry, a lze sledovat vývoj od příkazu, aby plnění byla zásadně vyvážená, až po liberalistický přístup vycházející z myšlenky, že jednotlivec je dostatečně zběhlý na to, aby využil svou smluvní (tudiž i soutěžní) svobodu.⁵¹⁶ Jakýkoliv zásah soudu vedený úmyslem zajistit vyváženost plnění se dle tohoto přístupu jevil jako „*příliš paternalistický a nebezpečný*.“⁵¹⁷ Přesto se v právu vyvinuly určité typy případů, ve kterých je žádoucí narovnávat nevyváženost plnění. Tak např. dle německého práva je smlouva neplatná, pokud některá ze stran využije „*vynucené situace, nezkušenosti, nedostatku rozhodovacích schopností nebo slabé vůle druhé strany*.“⁵¹⁸ Holandský zákoník potom rozeznává „*zneužití okolností z pozice síly, závislosti nebo nezkušenosti druhé smluvní strany*.“⁵¹⁹ Obdobě též dle anglického práva může nevyváženost plnění vést ke zrušení smlouvy v případě hospodářské tvrdosti či nepřipustného ovlivnění.⁵²⁰ Ve všech uvedených případech se z nějakého důvodu jedná o slabší smluvní stranu, která by jinak, kdyby nebyla v takové pozici, smlouvu s ohledem na předpoklad své rozumnosti neuzavřela, a je tak na místě ji chránit.

Dle mého názoru je proto nutné pamatovat též na kritérium stanovené v ustanovení § 4 odst. 1 o. z.⁵²¹ Pokud je osoba rozumná, vůbec by smlouvu, pokud by pro ni neměla být výhodná, neuzavřela a pokud ji uzavřela, lze předpokládat, že pro ni z nějakého důvodu výhodná je. Lze tak plně odkázat na francouzskou zásadu „*co je smluvní, je spravedlivé*.“ Svoboda je ústavně garantována, proto je nutné smlouvu mezi stranami považovat za jejich zákon. Možnost soudcovského dotváření práva se musí v těchto ústavních limitech pohybovat. Smluvní svoboda znamená též převzetí odpovědnosti za sjednaný smluvní vztah. Nelze spoléhat na soud, který případné nepřiměřenosti napraví. Nelze připustit, aby soudy zasahovaly pod rouškou spravedlnosti do svobodně uzavřených smluv. Pokud předpokládáme rozumnou osobu,

⁵¹⁶ Salač (1998), s. 11 - 13.

⁵¹⁷ Salač (1998), s. 11 - 13.

⁵¹⁸ Obdobně dle rakouského či švýcarského práva. Salač (1998), s. 11 - 13.

⁵¹⁹ Salač (1998), s. 11 - 13.

⁵²⁰ Salač (1998), s. 11 - 13.

⁵²¹ „*Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat*.“

tato musí být sama schopna sjednat si pro ni výhodnou smlouvu a nelze tak zásadně přenášet odpovědnost na soud, jakožto třetí nezúčastněnou osobu.

Na druhou stranu sjednání smlouvy nemusí být ani pro zkušeného obchodníka jednoduché. Vždy se ve smlouvě nalezne oblast, která není stranami předvídána a tudíž ani výslovně upravena. Těmto případům pak zřejmě bude sloužit princip poctivosti, který by však měl dle mého názoru sloužit primárně společnému zájmu stran, a nikoliv individuálnímu.

Domnívám se, že smluvní svoboda by smluvní spravedlností a principem poctivosti neměla být v konečném důsledku příliš ohrožena. Pokud by měl být ohrožen zájem jedné strany ve prospěch té druhé, z povahy věci by na toto ohrožení muselo být nahlíženo též z druhé strany principem poctivosti a tomuto upřednostnění zájmu by samotný princip poctivosti měl zabránit.

10.9. Soudcovské dotváření práva

Aplikace principu poctivosti se může z výše naznačeného hlediska zdát jako soudcovské dotváření práva. U pojmů, které jsou vágní (dobrá víra, dobré mravy) přitom vždy vystupuje do popředí úloha soudce. Bude záležet na něm, jaký obsah pojmu dá.⁵²² V případě aplikace principu poctivosti se potom bude jednat o otázku, do jaké míry je soud oprávněn doplňovat, či dokonce nahrazovat smluvní povinnosti stran výslovně vyjádřené ve smlouvě.

Co se vztahu zákonodárné a soudní moci týče, pokaždé, kdy zákonodárce vtělí do zákona generální klauzuli, tzv. otevřenou právní normu, musí být případně připraven na její široký výklad soudy. V tomto ohledu by tedy neměl být s možným dotvářením práva problém. Soudce touto generální klauzulí dostal výslovné zmocnění, aby rozhodl dle svého uvážení, co je to poctivost, které případy pod ni spadají a jaké to má právní následky. V zakotvení generální klauzule poctivosti tak lze též spatřovat částečné posílení soudcovské moci.⁵²³

⁵²² Havel (2000), s. 79.

⁵²³ Toto posílení lze spatřovat též např. v našem členství v EU. Wintr (2006), s. 84, zde cituje Kühna.

Ať už je zákon jakýkoliv, jsou to vždy soudci, kdo jej vykládá a kdo tak vytváří právo, a to právě zvolenými způsoby jeho interpretace a aplikace. Soudce je ten, kdo se setká s konkrétními případy, v nichž musí nalézt poctivost či nepoctivost, spravedlnost. Platí přitom, že soudce není otrok zákona. Soudce bude poměřovat principy a budou na něj v tomto směru kladeny vysoké nároky.

Na základě rozhodovací praxe soudů potom budeme doufejme schopni konkrétní případy kategorizovat obdobně jako se tak stalo např. v německém právu a obdobně jako se tak děje v systému *common law*.⁵²⁴ Tato kategorizace přitom bude potřeba s ohledem na požadavek předvídatelnosti práva a rozhodovací praxe soudů. Bez této předvídatelnosti by nemohla být plně naplněna idea spravedlnosti.

Úloha soudce tak se zakotvením principu poctivosti významně vystupuje do popředí se všemi důsledky pro rozhodovací praxe z toho plynoucí.

11. Možnosti aplikace dřívějších institutů

Pokud budu vycházet z výše nastíněného vymezení obsahu dobré víry a institutů zakotvených na základě její dosavadní aplikace v jiných právních řádech, přichází v úvahu zkoumání aplikovatelnosti zejména dvou institutů: předmluvní odpovědnosti (*culpa in contrahendo*), a (zjevného) zneužití práva. Oba tyto instituty přitom v o. z. našly své výslovné uplatnění.

Culpa in contrahendo je upravena v ustanovení § 1729 o. z., dle kterého straně, která očekávala uzavření smlouvy, jelikož se to již jevilo jako vysoce pravděpodobné, vzniká nárok na náhradu škody ve výši ztráty z neuzavřené smlouvy v obdobných případech. Jedná se tak o výslovnou úpravu konkrétního projevu principu poctivosti, kterou koneckonců před přijetím o. z. dovodila i judikatura. Tento institut však odůvodnila na základě obecné prevenční povinnosti zakotvené v ustanovení § 415 obč. zák.⁵²⁵ Obecná prevenční povinnost je v o. z. přitom zakotvena v ustanovení § 2900.⁵²⁶ Z tohoto hlediska tedy nedochází k žádné změně. Pokud však budeme vycházet

⁵²⁴ Srov. Sims (2004), s. 232.

⁵²⁵ Srov. rozsudek NS sp. zn. 29 Odo 1166/2004 ze dne 11. 10. 2006.

⁵²⁶ „Výžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.“

z nejširšího možného pojetí principu poctivosti vycházejícího z římského práva a vezmeme-li znovu v úvahu Skřejpkův závěr, že „představy o tom, zda člověk svým jednáním neškodí druhému, v tom nejširším významu, ať již v právu či obyčejném životě, mají mnoho společného s pozdějším pojetím „dobré víry“ a můžeme zde nalézt jejich prvopočátek,⁵²⁷ nutně dospějeme k závěru, že i dřívější aplikace institutu *culpa in contrahendo* byla de facto založena na principu poctivosti, ač na jeho konkrétnějším projevu *neminem laedere*. I když zůstává otázkou, zda je nutné takový závěr vůbec konstruovat a zda se nelze spokojit s generální prevenční povinností, pokud v německém právu obdobná generální prevenční povinnost neexistuje⁵²⁸ a řešení obdobné našemu se tam tak ani nenabízelo.

Druhým institutem je zákaz zneužití práva. Dosud byl uplatňován v rámci ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák., které ne zcela přímo dopadalo na tento případ. Díky otevřenosti pojmu dobrých mravů však mohlo být zneužití práva pod tento institut podřazeno. S ohledem na nové výslovné zakotvení tohoto institutu do ustanovení § 8 o. z.⁵²⁹ tak ani v tomto případě již nepřichází v úvahu možnost primárního uplatnění generální klauzule poctivosti.

11.1. Dobré mravy a poctivý obchodní styk

Konečně je třeba odkrýt vztah dobré víry k institutu dobrých mravů a poctivého obchodního styku. Dobré mravy patří mezi nejstarší právní zásady. Jejich původ lze nalézt opět kde jinde, než v římském právu, kde byly označovány jako *boni mores*.⁵³⁰ Římské *mores* jako mravy, zvyky, obyčeje byly souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných, avšak právně nezávazných příkazů v nejstarší římské společnosti, přičemž se postupně staly pramenem četných právních norem a institucí.⁵³¹

Dobré mravy jsou institutem, který je v našem právním řádu velmi dobře znám a poměrně ustáleně je zakotven a užíván. I v ABGB byly dobré mravy obecným

⁵²⁷ Skřejpek in Skřejpek, Bělovský (2000), s. 9.

⁵²⁸ Musy (2000), s. 3.

⁵²⁹ „Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.“

⁵³⁰ Havel (2000), s. 51.

⁵³¹ Bartošek (1994), s. 187.

hodnotovým principem.⁵³² Dobré mravy jsou tradičně vymezovány časově a místně.⁵³³ Havel dobré mravy definuje jako „*soubor určitých, společností vytvořených a uznávaných pravidel slušnosti, která vedou jedince jak k vzájemnému respektování se navzájem, tak k nepoškození obecných zájmů společnosti (ve smyslu jejího civilizačního zachování)*“.⁵³⁴ Jsou součástí veřejného mínění.⁵³⁵ Definici dobrých mravů lze nalézt též v judikatuře, dle které „*dobrymi mravy společnosti je nutno chápat souhrn etických a kulturních norem společnosti, z nichž některé jsou trvalou a neměnnou součástí lidské společnosti, jiné spolu se společností podléhají vývoji*“.⁵³⁶

V obč. zák. vystupovaly dobré mravy jako korektiv v několika ustanoveních. Tak zejména byly zakotveny v ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák., dle kterého „*Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy*.“ Dále vystupovaly jako kritérium platnosti právních jednání (§ 39 obč. zák.), v rámci skutkové podstaty náhrady škody (§ 424 obč. zák.), dědického práva (§ 469a, § 471, § 482 obč. zák.), darování (§ 630 obč. zák.) a právní úpravy nájmu (§ 711 obč. zák.) a smlouvy o ubytování (§ 759 obč. zák.).

V ObchZ byl přitom užit analogický pojem dobrých mravů soutěže a poctivého obchodního styku.⁵³⁷ Jedná se o partikulární zásadu,⁵³⁸ o „*účelovou modifikaci institutu dobrých mravů pro potřeby hospodářských vztahů*“,⁵³⁹ jelikož obchod je specifický a vyžaduje proto zvláštní úpravu.⁵⁴⁰

Pro dobrou víru v objektivním smyslu je typické, že ji většina našich autorů⁵⁴¹ a též některá soudní rozhodnutí směřovala či směřují s dobrými mravy. Dobrá víra

⁵³² Melzer a kol. (2013), s. 104.

⁵³³ Havel (2000), s. 51.

⁵³⁴ Havel (2000), s. 53.

⁵³⁵ Havel (2000), s. 53.

⁵³⁶ Havel (2000), s. 54.

⁵³⁷ Dle § 265 ObchZ „*výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany*.“

⁵³⁸ Havel (2000), s. 51.

⁵³⁹ Havel (2000), s. 53.

⁵⁴⁰ Havel (2000), s. 77.

⁵⁴¹ Např. Adam (1997) s. 249, Telec (1997), Tégl (2007b), s. 142 – 143, Kosan (2009), s. 2, Čech (2009) in Pauknerová et al. (2009), s. 55, který odkazuje též na zásady poctivého obchodního styku. Dále např. Hurdík, který odkazuje tak v rámci hesla dobrých mravů, které připodobňuje kategorii dobré víry (*Good Faith*), poctivého obchodního styku (*Fair Dealing*) a rozumnosti (*Reasonableness*). Právníký slovník (2003), s. 152. Dále Hurdík, Lavický (2010), s. 124. Hurdík, Hrušáková, Fiala (2002), s. 95.

přítom dle mého názoru není totéž, co dobré mravy. Tento závěr nutně plyne z dlouhé historie jejich souběžné existence. Oba dva koncepty mohou existovat vedle sebe a vzájemně se doplňovat. Lze souhlasit se závěrem, že „Dobré mravy tvoří základní hodnotovou bázi, poctivost pak její nadstavbu (vyšší standard jednání).“⁵⁴² Jednání, které není poctivé, nemusí být nutně nemravné. Naopak každé jednání, které je nemravné, je zároveň nepoctivé.

Dobré mravy a poctivost k sobě mají velice blízko.⁵⁴³ V obou případech se jedná o „jednu ze základních maxim společenského života“,⁵⁴⁴ vychází z hodnotových základů společnosti a v obou případech se proto jedná o velice vágní pojem, který je i přes veškeré snahy o jeho pochopení více nejasný, než jasný. Oba by měly být jako společenské kategorie hodnoceny objektivně.⁵⁴⁵

V o. z. je funkce dobrých mravů v zásadě zachována, proto bude dle mého názoru do budoucna nutné tyto jemné *nuance* mezi dobrými mravy a poctivostí rozlišovat. Tam, kde se již nebude jednat o rozpor s dobrými mravy, ale pouze s poctivostí, bude namíste případně uplatnit generální klauzuli poctivosti.

⁵⁴² Melzer a kol. (2013), s. 120.

⁵⁴³ Schermaier in Zimmermann, Whittaker (2000), s. 88.

⁵⁴⁴ Havel (2000), s. 55.

⁵⁴⁵ Havel (2000), s. 54.

Závěr

V práci byla zkoumána dobrá víra z různých hledisek. Jedním ze základních východisek bylo, že se jedná o princip neznámý. Tak tomu dříve bylo zejména s ohledem na předchozí nedostatek zkušeností s tímto principem zapříčiněný dlouhotrvající deformací soukromého práva. Lze jedině uvítat, že dobré víře se podařilo zbavit této neznámosti a že byla výslovně v o. z. zakotvena jako jeden ze základních principů soukromého práva. Tento stav tak byl napraven. Bylo však prokázáno, že povahu principu měla dobrá víra i před přijetím o. z., i když toto nemělo, co se týče její systematické a vědomé aplikace, větších důsledků.

Dalším východiskem práce byla významnost principu dobré víry, přičemž toto bylo dokládáno ukázkou jejího pojetí v jiných státech, v právu EU a nadnárodních dokumentech. Bylo prokázáno, že dobrá víra nemá jediný koncept. Nelze stanovit její jednoznačný a jednotný obsah. Jedná se o vágní pojem a přístupy se mohou lišit. Zejména bylo prokázáno, i když není dobrá víra zakotvena jako obecný princip, může být v právním řádu přítomna v podobě jejích projevů. Těchto projevů může být dosahováno různými právními argumenty, což bylo prokázáno i na obdobných řešeních případu uplatnění např. námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy a případu dle PECL a dále např. uplatněním argumentu obecné prevenční povinnosti pro účely zakotvení institutu *culpa in contrahendo*.

Z tohoto zjištění plyne závěr pro účely aplikace dobré víry (principu poctivosti) v našem právním řádu, kterým je zejména nutnost kritického zhodnocení různých přístupů. Soudci budou moci při nalézání obsahu pojmu poctivosti (dobré víry v objektivním smyslu) vycházet ze zkušeností v jiných právních řádech. Tyto však budou muset porovnávat s dosavadními zkušenostmi v rámci našeho právního řádu a budou muset zejména pečlivě hodnotit konkrétní okolnosti každého případu. Z tohoto hlediska se práce snažila nabídnout zejména na příkladech z PECL možný směr uvažování.

Je přitom třeba pamatovat na skutečnost, že v právu neexistují jediná možná řešení. Aplikační rozsah jednotlivých principů či institutů se může překrývat. Až na základě kritického zhodnocení potom může být vybudována potřebná a vhodná rozhodovací praxe, na základě níž budou moci být vytvořeny skupiny případů obdobně

jako tomu je v německém či anglickém právu, a která bude předvídatelná a obecně přispěje ke spravedlivějšímu stavu ve společnosti. Instituty vzniklé z těchto skupin případů budou moci být následně případně uzákoněny, jak se tomu stalo nyní např. v případě *culpa in contrahendo* či zákazu zneužití práva.

Co se týče obsahu pojmu dobré víry, soudci budou muset uvažovat o obsahu pojmů poctivosti, čestnosti, rozumnosti, přiměřenosti, spravedlnosti, věrnosti a důvěry. Avšak nejen soudci. Pokud se nemá dobrá víra stát strašákem smluvních stran, je nutné, aby celé právní prostředí bylo na tuto zásadu dostatečně připraveno, včetně advokátů a akademiků, kteří soudní praxi podpoří, ale též samotných smluvních stran, obchodníků a obyčejných lidí.

Jako jedna ze stěžejních byla v práci hodnocena otázka rizika přílišného zásahu do smluvní svobody. Bylo přitom naznačeno, že v této otázce nalézání smluvní spravedlnosti bude velmi záležet na kvalitě soudců, kterým je dáována do rukou nepochybně větší moc. Na soudce jsou výslovným zakotvením principu poctivosti kladeny vyšší nároky. Bylo též prokázáno na příkladu zahraničních právních řádů, že nelze zřejmě předvídat, jakým způsobem se soudy k principu poctivosti postaví. Soudcům se dostává do ruky nový argument pro účely nalézání spravedlnosti, přesto dopad principu nemusí být tak široký. Pokud by byl naopak velmi široký, hrozilo by dle mého názoru riziko narušení předvídatelnosti a právní jistoty smluvních vztahů a základních zásad, jakými jsou autonomie vůle a *pacta sunt servanda*.

Co se týče ověření stanovené hypotézy, lze ji považovat za částečně ověřenou, když instituty z doby platnosti obč. zák., které by přicházely v úvahu pro účely aplikace v rámci o. z., byly již do o. z. výslovně zakotveny (*culpa in contrahendo*, zákaz zneužití práva). V takovém případě se potom již neuplatní generální klauzule poctivosti, ale konkrétní skutková podstata. Co se týče vztahu k dobrým mravům, bylo vymezeno, že se s principem poctivosti v celém rozsahu nepřekrývají. Na jednání lze nahlížet jako na nepoctivé, aniž by muselo být nutně v rozporu s dobrými mravy. Každé nemravné jednání je však zároveň nepoctivé. Bylo konečně prokázáno, že pojmová nejednotnost dobré víry není s ohledem též na zahraniční právní řády a nalezené společné rysy tak zásadním problémem, jak se může na první pohled zdát.

Závěrem si dovoluji shrnout, pokud bylo dosud českým soudům vytýkáno příliš formalistické uplatňování práva, již by jim nic nemělo bránit v možnosti přijímání opravdu spravedlivých řešení a rozhodnutí odůvodňovat za pomoci argumentu výslovně zakotveného principu poctivosti.

Seznam použitých zdrojů a pramenů

Právní předpisy České republiky

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 31. 12. 2013

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 1. 4. 1964

Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku

Důvodové zprávy k právním předpisům

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/home/zakony-a-stanoviska/texty-zakonu> [cit. 12.12.2015])

Dokumenty EU

PECL (Principles of European Contract law) dostupný z <http://www.transnational.deusto.es/emttl/documentos/Principles%20of%20European%20Contract%20Law.pdf> [cit. 12.12.2015].

Neznámý autor. *Princípy európskeho zmluvného práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. 366 s. ISBN 978-80-8078-301-3. [PECL SK (2009)]

ACQP (The Acquis Principles) dostupný z <http://www.acquis-group.jura.uni-osnabrueck.de/> [cit. 12.12.2015].

DCFR (Draft Common Frame of Reference) dostupný z http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf [cit. 12.12.2015].

CESL (Common European Sales Law), dokument č. 52011PC0635 dostupný z databáze EUR-Lex.

Dokument č. 51989IP0157 dostupný v databázi EUR-Lex, s. 414 - 415 oficiálního Věstníku ES (C 158, Volume 32, 26. června 1989), podnět EP na vytvoření společného *Evropského zákoníku soukromého práva*.

Dokument č. 52001DC0398 dostupný v databázi EUR-Lex, sdělení Komise o evropském smluvním právu.

Dokument COM (2010) 348 final, 1.7.2010, tzv. Green paper.

Dokument COM(2014) 910 final, pracovní plán Komise na rok 2015.

Dokument COM/2015/0634 final - 2015/0287 (COD) ze dne 9. 12. 2015, návrh směrnice o některých aspektech týkajících se smluv na dodávky s digitálním obsahem.

Odborné publikace (monografie)

AKSAR, Yusuf. *Implementing international economic law: through dispute settlement mechanisms*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. 197 p. ISBN 978 90 04 20383. [Aksar (2011)]

ANTONIOLLI, Luisa, FIORENTINI, Francesca. *A factual assessment of the Draft Common Frame of Reference*. Munich: Sellier, 2011. 476 p. ISBN 978-3-86653-869-6. [Antoniolli, Fiorentini (2011)]

BARTOŠEK, Milan. *Škola právníckého myšlení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. 380 s. ISBN 80-7066-579-3. [Bartošek (1991)]

BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2., přeprac. vyd. Praha: Academia, 1994. 471 s. ISBN 80-200-0243-X. [Bartošek (1994)]

BLACK, H. Campbell et al. *Blackův právníký slovník*. Překlad Vladimír Balaš. 6. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1993. 2 sv. ISBN 80-85605-23-6. [Black (1993)]

CAFAGGI, Fabrizio, MUIR-WATT, Horatia. *Making European Private Law: Governance Design*. Sborník. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2008. ISBN 978 1 84720 198 0. [Cafaggi, Watt (2008)]

COULANGES FUSTEL DE, Numa Denis. *Antická obec*. 1. vyd. Praha: SOFIS, 1998. 390 s. ISBN 80-902439-7-5. [Coulanges (1998)]

DANNEMANN, Gerhard, VOGENAUER, Stefan. *The Common European Sales Law in Context: Interactions with English and German Law*. 1. ed. Oxford: Oxford University Press, 2013. 856 p. ISBN 978-0-19-967890-7. [Dannemann, Vogenauer (2013)]

DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. 1, Obecná část*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. 429 s. ISBN 978-80-7478-325-8. [Dvořák a kol. (2013)]

FAUVARQUE-COSSON, Benedicte, MAZEAUD, Denis. *European Contract Law: Materials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2008. ISBN 9783866537255. [Fauvarque-Cosson, Mazeaud (2008)]

FERIA, Rita de la, VOGENAUER, Stefan. *Prohibition of Abuse of Law: A New General Principle of EU Law*. North America: Hart Publishing, 2011. 662 p. ISBN 978-1-84113-938-8. [Feria, Vogenauer (2011)]

GAIUS. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 274 s. ISBN 80-7239-057-0. [Gaius (1999)]

GUTMAN, Kathleen. *The Constitutional Foundations of European Contract Law: A Comparative Analysis*. 1. ed. Oxford: Oxford University Press, 2014. 503 p. ISBN 978-0-19-969830-1. [Gutman (2014)]

HALSON, Roger. *Contract Law*. Harlow: Longman, 2001. 538 p. ISBN 9780582086470. [Halsen (2001)]

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnícký slovník*. 2. rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. 1320 s. ISBN 80-7179-740-5. [Právnícký slovník (2003)]

HESSELINK, Martijn Willem. *FR & social justice: a short study for the European Parliament on the values underlying the draft Common Frame of Reference for European private law: what roles for fairness and social justice?* Munich: sellier european law publishers, 2008. 95 p. ISBN 978-3-86653-721-7. [Hesselink (2008)]

HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl první. 7. vyd.* Bratislava: Právnická fakulta university Komenského, 1929. 646 s. [Heyrovský (1929)]

HONDIUS, Ewoud et al. *Towards a European Civil Code. 3. fully revised and expanded edition.* Boston: Kluwer Law International, 2004. 847 p. ISBN 90 6916 494 9. [Hondius (2004)]

HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 1998. 168 s. ISBN 80-210-2001-6. [Hurdík (1998)]

HURDÍK, Jan, HRUŠÁKOVÁ, Milana, FIALA, Josef. *Úvod do soukromého práva. 2., rozš. a upr. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2002. 158 s. ISBN 80-210-2976-5. [Hurdík, Hrušáková, Fiala (2002)]

HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2010. 197 s. ISBN 978-80-210-5063-1. [Hurdík, Lavický (2010)]

JANSSEN, André, MEYER, Olaf. *CISG Methodology.* Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009. 395 p. ISBN 978-3-86653-070-6. [Janssen, Meyer (2009)]

JESS, D. Charles. *The insurance of commercial risks: law and practice.* Fourth edition. London: Sweet & Maxwell, 2011. 784 p. ISBN 041404620x. [Jess (2011)]

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo. Vyd. 2., dopl. a přeprac.* Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1. [Kincl, Urfus, Skřejpek (1995)]

KINDL, Milan, ROZEHNAL, Aleš. *Nový občanský zákoník: problémy a úskalí.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 303 s. ISBN 978-80-7380-516-6. [Kindl, Rozehnal (2014)]

KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné. 1. 4.*, aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2005. 523 s. ISBN 80-7357-128-5. [Knappová (2005)]

KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné. 2. 4.*, aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2006. 612 s. ISBN 80-7357-128-5. [Knappová (2006)]

KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 419 s. ISBN 80-246-0483-3. [Kühn (2002)]

KÜHN, Zdeněk. *The judiciary in Central and Eastern Europe: mechanical jurisprudence in transformation?* Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. 311 p. ISBN 978 90 04 17556 3 [Kühn (2011)]

MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva. II. díl, P-Z. 2.* rozšířené a podstatně přepracované vydání. Praha: Linde, 1999. 1781 s. ISBN 80-7201-150-2. [Madar (1999)]

MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm - Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s. ISBN 978-80-904083-9-5. [Melzer (2009)]

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2011. 276 s. ISBN 978-80-7400-382-0. [Melzer (2011)]

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1-117*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013. 649 s. ISBN 978-80-87576-73-1. [Melzer a kol. (2013)]

NOVOTNÝ, Petr et al. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy. 1. vyd.* Praha: Grada, 2014. 144 s. ISBN 978-80-247-5163-4. [Novotný (2014)]

NOVÝ, Zdeněk. *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2012. 207 s. ISBN 978-80-7400-376-9. [Nový (2012b)]

OVIDIUS. *Proměny*. Překlad Ivan Bureš. 3. vyd. Praha: Avatar, 1998. 438 s. ISBN 80-85862-25-5. [Ovidius (1998)]

RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém; II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008. 581 s. ISBN 978-80-7357-389-8. [Randa, Spáčil (2008)]

SCHULZE, Reiner et al. *Common frame of reference and existing EC contract law*. Munich, Germany: sellier european law publishers, 2008. 368 p. ISBN 978-3-86653-064-5. [Schulze (2009)]

SKŘEJPEK, Michal. *Poodkryté tváře římského práva: příspěvek k aplikaci "Principů" E.F. Smidaka*. Vyd. 1. Praha: Havlíček Brain Team, 2006. 198 s. ISBN 80-903609-3-9. [Skřejpek (2006)]

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl 1, Obecné nauky*. Praha: Otakar Sommer, 1933. 220 s. [Sommer (1933)]

SPÁČIL, Jiří, ed. *Všeobecný slovník právní. Díl 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 640 s. ISBN 978-80-7357-456-7. [Spáčil (2009)]

STONE, Richard, DEVENNEY, James. *Text, Cases and Materials on Contract Law*. 3. ed. UK: Routledge, 2014. 800 p. ISBN 9781317815174. [Stone, Devenney (2014)]

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0. [Svejkovský (2012)]

TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010. 332 s. ISBN 978-80-87284-01-8. [Tryzna (2010)]

VEČEŘA, Miloš, MACHALOVÁ, Tatiana. *Evropeizace práva v právně teoretickém kontextu: výklad základních pojmů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 227 s. ISBN 978-80-210-5171-3. [Večeřa, Machalová (2010)]

VENEZIANO, Anna, Luisa ANTONIOLLI. *Principles of European contract law and Italian law*. North, Central and South America: Kluwer Law International, 2005, 518 p. ISBN 9041123725-. [Veneziano, Antoniolli (2005)]

VRAJÍK, Michal. *Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 851 s. ISBN 978-80-7263-846-8. [Vrajík (2014)]

WINTR, Jan. *Říše principů: obecné a odpovědné principy současného českého práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. 278 s. ISBN 80-246-1246-1. [Wintr (2006)]

WRBKA, Stefan. *European Consumer Access to Justice Revisited*. 1st ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 416 p. ISBN 978-1-107-07237-4. [Wrbka (2015)]

ZIMMERMANN, Reinhard, WHITTAKER, Simon. *Good faith in European contract law*. Sborník. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 720 s. ISBN 0-521-77190-0. [Zimmermann, Whittaker (2000)]

Komentářová literatura

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. 1. svazek, § 1-487. Praha: Linde, 2008. 1391 s. ISBN 978-80-7201-687-7. [Eliáš a kol. (2008a)]

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2014. 2380 s. ISBN 978-80-7400-529-9. [Lavický a kol. (2014)]

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10., jubilejní vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 1465 s. ISBN 80-7179-486-4. [Švestka a kol. (2006)]

ŠVESTKA, Jiří et al. *Občanský zákoník: komentář. I, § 1-459*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 1373 s. ISBN 978-80-7400-108-6. [Švestka a kol. (2009)]

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I, (§ 1 až 654)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1667 s. ISBN 978-80-7478-370-8. [Švestka a kol. (2014)]

Sborníky a kolokvia

BEJČEK, Josef, KOŽIAK, Jaromír. *Pocta Petru Hajnovi k 75. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 359 s. ISBN 978-80-7357-510-6. [Bejček, Kožiak (2010)]

BĚLOVSKÝ, Petr, SKŘEJPEK, Michal. *Bona fides: sborník z II. konference českých a slovenských romanistů, Praha 5.-6. listopadu 1999*. 1. vyd. Praha: Vodnář, 2000. 51 s. ISBN 80-85889-33-1. [Skřejpek, Bělovský (2000)]

BOGUSZAK, Jiří. *Právní principy. Rechtsprinzipien. Principles of law: kolokvium*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999. 231 s. ISBN 80-901064-5-5. [Boguszak (1999)]

DVOŘÁK, Jan, KINDL, Milan. *Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2005. 472 s. ISBN 80-7357-133-1. [Dvořák, Kindl (2005)]

GERLOCH, Aleš et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. II., Teoretické a ústavní impulzy rozvoje práva*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2010. 367 s. ISBN 978-80-246-1742-8. [Gerloch, Tomášek (2010)]

HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil. *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 396 s. ISBN 978-80-7380-265-3. [Havel, Pihera (2010)]

PAUKNEROVÁ, Monika et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV., Proměny soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. 424 s. ISBN 978-80-246-1687-2. [Pauknerová et al. (2009)]

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva: konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. Praha: ASPI, 2006. 190 s. ISBN 80-7357-207-9. [Švestka, Dvořák, Tichý (2006)]

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva: konaných 20. října 2006, 24. listopadu 2006, 9. února 2007 a 30. března 2007 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. 354 s. ISBN 978-80-7357-294-5. [Švestka, Dvořák, Tichý (2007)]

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekonstrukci občanského práva: konaných 9. listopadu 2007 a 4. prosince 2007 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008. 204 s. Sborník. ISBN 978-80-7357-394-2. [Švestka, Dvořák, Tichý (2008a)]

Kvalifikační práce

DVORSKÝ, Pavel. *Dobrá víra v justiční praxi*. Brno, 2007/2008. 82 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Jan Hurdík. [Dvorský (2008)]

HRUBÝ, Radovan. *Proces formování smlouvy a předmluvní odpovědnost z pohledu mezinárodního práva soukromého*. Brno, 2007/2008. 59 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Naděžda Rozehnalová. [Hrubý (2008)]

CHÝLE, Josef. *Aktuální otázky českého státního občanství se zaměřením na problematiku rozhodování orgánů veřejné správy a soudních orgánů*. Brno, 2011. 301 s. Dizertační práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Soňa Skulová. [Chýle (2011)]

KOSAN, Jiří. *Dobré mravy - dobrá víra jako nutný aspekt kontraktace*. Brno, 2008/2009. 79 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Jan Hurdík. [Kosan (2009)]

SKALICKÁ, Vendula. *Europeizace civilního práva*. Brno, 2012. 92 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Kateřina Ronovská. [Skalická (2012)]

SÝKORA, Jan. *Rekonstrukce soukromého práva jako výraz diskontinuity právního řádu*. Brno, 2006/2007. 67 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Jan Hurdík. [Sýkora (2007)]

ŠKEŘÍKOVÁ, Jana. *Základní principy a zásady římského procesu*. Praha, 2012. 277 s. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Michal Skřejpek. [Škeříková (2012)]

TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu*. Praha, 2008. 232 s. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Jiří Mikeš. [Tégl (2008)]

VYSTAVĚLOVÁ, Miroslava. *Unifikační tendence na poli občanského práva ve sjednocené Evropě*. Brno, 2009/2010. 71 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Kateřina Ronovská. [Vystavělová (2010)]

ZAJÍC, Jaromír. *Objektivní dobrá víra v českém soukromém právu*. Olomouc, 2013. 78 s. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Petr Tégl. [Zajíc (2013)]

Odborné články

ADAM, Jakub. Nabytí vlastnického práva od nevladníka. *Právní praxe*, 1997, XLV, č. 4, s. 241-266. [Adam (1997)]

ADAMS, A. Kenneth. Understanding “Best Efforts” And Its Variants (Including Drafting Recommendations). *The Practical Lawyer*, August 2004. Dostupný z <http://www.adamsdrafting.com/downloads/Best-Efforts-Practical-Lawyer.pdf> [Adams (2004)]

BALARIN, Jan. Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 25 – 34. [Balarin (2011)]

BEALE, Hugh. Hopes for the CESL: A Brief Response to DiMatteo, Loos, Schulte-Nölke, Storme, and Twigg-Flesner. *European Review of Private Law*, 2-2015, p. 251 - 262. [Beale (2015)]

DORFMAN, S. Rosalee. The Regulation of Fairness and Duty of Good Faith in English Contract Law: A Relational Contract Theory Assessment. *The Leeds Journal of Law and Criminology*, 2013, p. 91 - 116. [Dorfman (2013)]

DVOŘÁK, Jan. IV. diskusní fórum nad občanským zákoníkem. *Ad notam*, 2006, roč. 12, č. 6, s. 201. [Dvořák (2006)]

ELIÁŠ, Karel. Základy soukromého práva. *Právní rozhledy*, 1995, roč. 3, č. 5, [Eliáš (1995b)]

ELIÁŠ, Karel. Nad legislativním záměrem zásad obecné části nového občanského zákoníku aneb kterak se promeškávají historické příležitosti. *Právní rozhledy*, 1996, roč. 4, č. 1, s. 12-16. [Eliáš (1996)]

ELIÁŠ, Karel. K rekodifikaci našeho soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 8, s. 327-331. [Eliáš (2000)]

ELIÁŠ, Karel. Problematická ustanovení nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 11, s. 27 – 32. [Eliáš (2013b)]

EUROPEAN LAW INSTITUTE. Statement of the European Law Institute on the Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law. Dostupný z <http://www.europeanlawinstitute.eu/projects/publications/>, [cit. 12.12.2015]. [ELI (2012)]

FARNSWORTH, Allan. The concept of Good faith in american law. *Eseje, Konference a semináře 10. Převzato se svolením Centra pro studium a výzkum v oblasti práva a zahraniční komparace, vedeno M. J. Bonell*, April, 1993. Dostupný z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth3.html>. [Farnsworth (1993)]

FARNSWORTH, Allan. Duties of Good Faith and Fair Dealing under the UNIDROIT Principles, Relevant International Conventions, and National Laws. *Tulane Journal of International and Comparative Law*, 1995, p. 56 et seq. Dostupný z <http://www.translex.org/122100>. [Farnsworth (1995)]

GOODE, Roy. The Concept of „Good Faith“ in English Law. *Eseje, Konference a semináře 10. Převzato se svolením Centra pro studium a výzkum v oblasti práva a zahraniční komparace, vedeno M. J. Bonell*, March, 1992. Dostupný z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/goode1.html>. [Goode (1992)]

HAVEL, Bohumil. Dobré mravy a poctivý obchodní styk. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 1, s. 37-85. [Havel (2000)]

HURDÍK, Jan. Soukromé právo na prahu třetího tisíciletí. *Právník*, 2002, roč. 141, č. 5, s. 527-543. [Hurdík (2002)]

HURDÍK, Jan. Dobrá víra. *Právník*, 2007, roč. 146, č. 5, s. 565-573. [Hurdík (2007)]

HÝBLOVÁ, Karla. Role dobré víry při obchodování podle Vídeňské úmluvy. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 7, s. 293-301. [Hýblová (2008)]

KLIMAS, Tadas, VAICIUKAITE, Jurate. The Law of Recitals in European Community Legislation. *ILSA Journal of International & Comparative Law*, 2008, vol. 15. Dostupný ze SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1159604> [Klimas, Vaičiukaitė (2008)]

LANDO, Ole. Is codification needed in Europe? Principles of European Contract Law and the relationship to Dutch law. *European Review of Private Law*, 1-1993, p. 157 – 170. [Lando (1993)]

LANDO, Ole. Is Good Faith an Over-Arching General Clause in the Principles of European Contract Law? *European Review of Private Law*, 6-2007, p. 841 – 853. [Lando (2007)]

LANDO, Ole. Comments and Questions Relating to the Feasibility Study for a future instrument on European Contract Law (Optional Instrument). 2011. Vyhledáno na internetu v červenci 2015. Již nedostupné. [Lando (2011)]

LANDO, Ole, BAR, Christian. Communication on European Contract Law: Joint Response of the Commission on European Contract Law and the Study Group on a European Civil Code. *European Review of Private Law*, 2-2002, p. 183 - 248. [Lando, Bar (2002)]

LOWRY, John. Whither the Duty of Good Faith in UK Insurance Contracts. *Connecticut Insurance Law Journal*, 2009, p. 97-156. Dostupný z <http://insurancejournal.org/wp-content/uploads/2011/07/1.pdf>. [Lowry (2009)]

MELZER, Filip. Vliv odstoupení od smlouvy na nabytí vlastnického práva. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 14, s. 512-518. [Melzer (2006)]

MELZER, Filip. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 253. [Melzer (2013)]

MICHAEL, N. Margarita. The ‘Good Faith’ Movement: Swimming Against the Tide. *The European, Middle Eastern and African Arbitration Review*, 2015. Dostupný

z <http://globalarbitrationreview.com/reviews/67/sections/232/chapters/2682/good-faith-movement-swimming-against-tide/>. [Michael (2015)]

MUSY, Alberto. The Good Faith Principle in Contract Law and the Precontractual Duty to Disclose: Comparative Analysis of New Differences in Legal Cultures. *Working paper series (International Centre for Economic Research)*, vydání 0–19. December 2000, 17 p. [Musy (2000)]

NIKOLOVA, Silvia. UK's Ratification of the CISG – An Old Debate or a New Hope for the Economy of the UK on Its Way Out of the Recession: The Potential Impact of the CISG on the UK's SME. *Pace International Law Review Online Companion*, 2012, roč. 3, č. 3, p. 69 – 110. Dostupný z https://www.academia.edu/1513223/UK_s_Ratification_of_the_CISG_An_Old_Debate_or_a_New_Hope_for_the_Economy_of_the_UK_on_Its_Way_Out_of_the_Recession_The_Potential_Impact_of_the_CISG_on_the_UK_s_SME. [Nikolova (2012)]

NOVÝ, Zdeněk. Princip "pochivosti" dle DCFR jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 2, s. 46 – 54. [Nový (2012a)]

PAVLOVÁ, Barbora. Stručně o Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 6, s. 206-211. [Pavlová (2007)]

PIPKOVÁ, Hana. Koncept dobré víry v řízení o přihlášce ochranné známky. *Jurisprudence*, 2009, roč. 18, č. 5, s. 9-19. [Pipková (2009)]

RUHL, Giesela. The Common European Sales Law: 28th Regime, 2nd Regime or 1st Regime? March 19, 2012. *Maastricht Faculty of Law Working Paper No. 2012/5*. Dostupný z <http://ssrn.com/abstract=2025879>. [Ruhl (2012)]

SALAČ, Jaroslav. Smluvní svoboda nebo smluvní spravedlnost? *Právní rozhledy*, 1998, roč. 9, č. 1, s. 11-13. [Salač (1998)]

SCHLECHTRIEM, Peter. Good Faith in German Law and International Uniform Laws. *Eseje, Konference a semináře 24. Převzato se svolením Centra pro studium a výzkum v oblasti práva a zahraniční komparace, vedeno M. J. Bonell*, February, 1997.

Dostupný z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlechtriem16.html>. [Schlechtriem (1997)]

SCHULTE-NÖLKE, Hans. *From the Acquis Communautaire to the Common Frame of Reference — the Contribution of the Acquis Group to the DCFR*. *Juridica International*. XIV. 2008. Dostupný z <http://www.juridicainternational.eu/?id=12723>. [Schulte-Nölke (2008)]

SIMS, Vanessa. Good faith in English contract law: Of Triggers and Concentric Circles. *Ankara Law Review*, 2004, roč. 1, č. 2, p. 213 – 232. Dostupný z <http://auhf.ankara.edu.tr/journals/alr-archive/ALR-2004-01-02/ALR-2004-01-02-Sims.pdf>. [Sims (2004)]

SPÁČIL, Jiří. Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 5, s. 189-191. [Spáčil (2000)]

STEYN, Mr. Justice. The Role of Good Faith and Fair Dealing in Contract Law: A Hair-Shirt Philosophy? *Denning Law Journal*, 1991, p. 131 – 141. Dostupný z <http://ubplj.org/index.php/dlj/article/download/207/233>. [Steyn (1991)]

STORME, E. Matthias. Good Faith and the Contents of Contracts in European Private Law. *Electronic Journal of Comparative Law*, 2003, vol 7.1, March 2003. Dostupný z <http://www.ejcl.org/71/art71-1.html>. [Storme (2003)]

TÉGL, Petr. Veřejné seznamy a ochrana dobré víry. Stručný pohled na českou a polskou právní úpravu a jejich srovnání. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 5, s. 142 - 145. [Tégl (2007a)]

TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 183-189. [Tégl (2007b)]

TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 35 – 42. [Tégl (2011)]

TELEC, Ivo. Některé kritické poznámky k návrhu koncepce občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 5, s. 225-232. [Telec (1997)]

TELEC, Ivo. Právní principy a některé jiné věci. *Právník*, 2002, roč. 141, č. 6, s. 621-663. [Telec (2002)]

TELEC, Ivo. Není rozpor se zákonem jako rozpor se zákonem. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 5, s. 161-168. [Telec (2004)]

TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Průmyslové vlastnictví*, 2011, roč. 21, č. 2, s. 60-68. [Telec (2011)]

TUROŇOVÁ, Jana. Úroky z prodlení podle Vídeňské úmluvy. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 8, s. 350-356. [Turoňová (2008)]

WINKEL, Laurens. Forms of Imposed Protection in Legal History, Especially in Roman Law. *Erasmus Law Review*, 2010, Vol. 3, No. 2, October 22, 2010. Dostupný z <http://ssrn.com/abstract=1697517>. [Winkel (2010)]

ZAJÍC, Jaromír. Princip ochrany dobré víry v českém soukromém právu. *Časopis primalex*. Letní semestr 2011, s. 29 – 32. [Zajíc (2011)]

ZAPLETAL, Jiří. Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 60-64. [Zapletal (2006)]

ZELLER, Bruno. The Scarlet Pimpernel of the CISG. *Pace Law School Institute of International Commercial Law*, 2000, May 2000. Dostupný z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/zeller2.html>. [Zeller (2000)]

Judikatura Ústavního soudu ČR

Nález I. ÚS 625/03 ze dne 14. 4. 2005, Sb.n.u. sv. 37, č. 84, str. 157.

Nález I. ÚS 601/04 ze dne 21. 2. 2007, Sb.n.u. sv. 44, č. 34, str. 417.

Nález Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007, Sb.n.u. sv. 47, č. 162, str. 145.

Nález II. ÚS 3/06 ze dne 6. 11. 2007, Sb.n.u. sv. 47, č. 185, str. 429.

Nález I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009, Sb.n.u. sv. 52, č. 35, str. 359.

Nález I. ÚS 342/09 ze dne 15. 6. 2009, Sb.n.u. sv. 53, č. 144, str. 765.

Nález IV. ÚS 128/06 ze dne 11. 11. 2009, Sb.n.u. sv. 55, č. 235, str. 267.

Nález I. ÚS 1794/10 ze dne 16. 7. 2013, Sb.n.u. sv. 70, č. 118, str. 55.

Nález I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013, Sb.n.u. sv. 71, č. 183, str. 201.

Nález Pl. ÚS 22/13 ze dne 12. 11. 2013, Sb.n.u. sv. 71, č. 185, str. 221.

Judikatura Nejvyššího soudu ČR

Rozsudek NS ČR sp. zn. 28 Cdo 848/2002 ze dne 30. 7. 2002.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 633/2002 ze dne 12. 8. 2003.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 29 Odo 1166/2004 ze dne 11. 10. 2006.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 30 Cdo 1385/2006 ze dne 18. 3. 2008.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 23 Cdo 123/2011 ze dne 29. 2. 2012.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 23 Cdo 405/2013 ze dne 21. 2. 2014.

Usnesení NS ČR sp. zn. 30 Cdo 596/2014 ze dne 5. 3. 2014.

Usnesení NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2371/2014 ze dne 10. 12. 2014.

Judikatura Nejvyššího správního soudu ČR

Rozsudek NSS ČR sp. zn. 2 Afs 173/2005 ze dne 27. 7. 2006.

Rozsudek NSS ČR sp. zn. 9 As 123/2011 ze dne 7. 11. 2012.

Rozsudek NSS ČR sp. zn. 6 Afs 85/2014 ze dne 28. 8. 2014.

Zahraniční soudní rozhodnutí

Rozhodnutí House of Lords z roku 1766 ve věci Carter v. Boehm. [Carter v. Boehm (1766)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 1921 ve věci Re Moore v. Landauer. [Re Moore (1921)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 1933 ve věci Arcos Ltd v. EA Ronaasen & Son. [Arcos (1933)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 1989 ve věci Interfoto Picture Library Ltd v. Stiletto Visual Programmes Ltd. [Interfoto (1989)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 1992 ve věci Walford v. Miles. [Walford v. Miles (1992)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 1997 ve věci Union Eagle Ltd. v. Golden Achievement Ltd. [Union Eagle (1997)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 1998 ve věci James Spencer & Co Ltd v. Tame Valley Padding Co Ltd. [James spencer (1998)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 2001 ve věci Director General of Fair Trading v. First National Bank Plc. [Director general (2001)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 2001 ve věci Manifest Shipping Company Limited v. Uni-Polaris Shipping Company Limited and Others. [Manifest Shipping (2001)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 2002 ve věci Cable & Wireless plc v. IBM United Kingdom Ltd. [Cable & Wireless (2002)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 2005 ve věci Petromec Inc. v. Petroleo Brasileiro Petrobras. [Petromec (2005)]

Rozhodnutí House of Lords z roku 2013 ve věci Yam Seng Pte Ltd v. International Trade Corporation Ltd. [Yam Seng (2013)]

Internetové zdroje

BRAZIER, Warren, TOWRISS, Shauna. Duty of Good Faith and Honest Performance Extended to All Contracts in Canada. *Clark Wilson LLP* [online]. November 14, 2014.

[cit. 12.12.2015] Dostupný z <http://www.cwilson.com/resource/newsletters/article/1149-bm-duty-of-good-faith-and-honest-performance-extended-to-all-contracts-in-canada.html> [Brazier, Towriss (2014)]

BŘICHÁČEK, Tomáš. Trojští koně z bruselské stáje. *Revue Politika* [online]. 17.2.2010 [cit. 12.12.2015] Dostupný z <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1252/trojsti-kone-z-bruselske-staje>. [Břicháček (2010)]

Databáze článků k DCFR dostupná z <http://www.elsi.uni-osnabrueck.de/research.html> [cit. 14.7.2015].

Databáze rozhodnutí aplikujících CISG dostupná z <http://www.uncitral.org/clout/index.jsp> [cit. 12.12.2015]

Dokument Komise - Roadmap for completing the Digital Single Market dostupný z http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/index_en.htm, [cit. 12.12.2015]. [Roadmap (2015)]

Dokument nazvaný „*Background*“ dostupný z http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/background/index_en.htm [cit. 14.7.2015].

Dokument nazvaný „*Proposal for a Common European Sales Law withdrawn*“ dostupný z <http://www.epln.law.ed.ac.uk/> [cit. 12.12.2015].

Dokument Komise nazvaný „*An optional Common European Sales Law: Frequently asked questions*“ dostupný z http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-680_en.htm?locale=en [cit. 12.12.2015].

HAJN, Petr. V právu neexistují jediná možná řešení. *Věda.muni.cz* [online]. 12.4.2006 [cit. 12.12.2015] Dostupný z <http://www.veda.muni.cz/veda-a-vyzkum/345-v-pravu-neexistuji-jedina-mozna-reseni#.VWDOwtLkc1I>. [Hajn (2006)]

Návrh novely o z. dostupný z <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=337646> [cit. 12.12.2015].

Návrh Strategie jednotného digitálního trhu, dostupný z http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_en.htm [cit. 12.12.2015].

NĚMEČEK, Tomáš. Rozhovor s prof. Karlem Eliášem: "Jsem jen venkovský učitel". *Jiné právo* [online]. 1.7.2008 [cit. 12.12.2015] Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/2008/07/karel-eli-jsem-jen-venkovsk-uitel.html>.

[Němeček (2008)]

PETROV, Jan. Občanský zákoník zdrcený novelou novel? Část I. *Jiné právo* [online]. 23.8.2014 [cit. 12.12.2015] Dostupný z <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/08/obcansky-zakonik-zdrceny-novelou-novel.html>. [Petrov (2014)]

Pozměňovací návrhy k CESL v EP dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2014-0159&language=CS&ring=A7-2013-0301>, [cit. 12.12.2015].

Preamble principů Unidroit dostupná z <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/418-preamble/862-preamble-purpose-of-the-principles> [cit. 12.12.2015].

Principy Unidroit z roku 2010 dostupné z <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010> [cit. 12.12.2015].

Reakce komise pro EU britského parlamentu na vydání DCFR dostupná z <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200405/ldselect/ldeucom/95/9506.htm> [cit. 12.12.2015].

Reakce subjektů k Feasibility study dostupné na http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm [cit. 14.7.2015].

Shrnutí CESL publikované na webových stránkách EP dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1169480&t=e&l=en> [cit. 12.12.2015].

Smluvní státy CISG dostupné z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html> [cit. 12.12.2015].

Tisková zpráva k vyjádření Rady EU ke zveřejnění DCFR dostupná z http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-09-164_en.htm?locale=en [cit. 12.12.2015].

Výklad k čl. 1.7 principů Unidroit dostupný z <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/414-chapter-1-general-provisions/869-article-1-7-good-faith-and-fair-dealing> [cit. 12.12.2015].

Vysvětlující prohlášení k pozměňovacím návrhům v EP zpravodajů výboru pro právní záležitosti dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2013-0301&language=CS#title1>, [cit. 12.12.2015].

Webová stránka Komise k CESL „*Common European Sales Law*“ dostupná z http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/index_en.htm [cit. 14.7.2015].

Webové stránky Akademie evropských právníků soukromého práva, při nichž je zřízena tzv. Gandolfiho skupina, kde je pod záložkou European Contract Code dostupný CEC, dostupné z <http://www.accademiagiusprivatistieuropei.it/> [cit. 12.12.2015].

Webové stránky tzv. Acquis Group (European Research Group on Existing EC Private Law) dostupné z <http://www.acquis-group.jura.uni-osnabrueck.de/> [cit. 12.12.2015].

Webový zdroj dostupný z http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/index_en.htm [cit. 12.12.2015].

Webový zdroj dostupný z http://ec.europa.eu/justice/newsroom/contract/opinion/150609_en.htm [cit. 12.12.2015].

Resumé

The thesis deals with the principle of Good Faith in Czech private law. The purpose of the thesis is to approach this principle from the broadest possible perspective, as this principle was mostly unknown in the Czech private law before its explicit adoption in the new Civil Code in 2012. The hypothesis is that the principle was though applied during the validity of the old Civil Code and that it is applicable through another institutions in which the principle of Good Faith was taken into account. Used methods of the research are comparative method in order to bring closer the concept of Good Faith in another countries and unifying documents including EU documents for the purpose of defining Good Faith in Czech republic, due to its very old tradition another method is historic method describing Good Faith in Roman Law and the following eras and lastly analytical method which is used for verifying the hypothesis.

In the thesis it was found out, that it is possible to contemplate the principle by different views and that there is no unified concept of Good Faith principle. Different legal systems and legal instruments deal with this principle in a unique way, although they might come to the same solutions. Although this principle is not generally recognized by the English legal system, it is considered to be one of the most fundamental principles of private law in the EU and worldwide, next to the principle of contractual freedom.

It was demonstrated, that Good Faith had the nature of a legal principle before the new Civil Code in the Czech republic, although it was really mostly unknown. The thesis sees the vague principle as requirements of honesty, fairness, rationality, reasonableness, fairness, loyalty and trust mostly in contractual relationships. Due to this vague definition it may be duplicating also with other principles. Its relation to the principle of good manners is that every act that is in contrary to good manners is also contrary to Good Faith, but not every act contrary to Good Faith is also contrary to good manners. Good Faith is though stricter. It will depend on the judges how the principle will be applied mostly in the perspective of possible detriment to contractual freedom.

Abstrakt

Česky

Práce se zabývá nově výslovně zakotveným principem ochrany dobré víry v českém soukromém právu, konkrétně v jejím objektivním smyslu (principem poctivosti). K principu přistupuje s ohledem na absenci jeho výslovného zakotvení v českém právním řádu před přijetím o. z. jako k neznámému a z tohoto hlediska jej zkoumá nejprve v jiných státech EU, zejména v Německu, Velké Británii a Francii. Dále zkoumá vývoj zakotvení tohoto principu zejména v evropských harmonizačních tendencích PECL, DCFR a CESL a pro úplnost též v jiných unifikačních dokumentech jako je Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží nebo Principy UNIDROIT. Na základě poznatků z těchto dokumentů dále přistupuje ke zkoumání principu poctivosti v českém právním řádu, a to na základě analýzy dosavadní judikatury, právní úpravy obsažené v obč. zák. a konečně zkoumá současnou úpravu v o. z. Ke zkoumání přistupuje z různých hledisek, jako je vztah morálky a poctivosti, vztah smluvní svobody a smluvní spravedlnosti, otázka soudcovského dotváření práva.

Anglicky

The thesis deals with the newly expressly enacted principle of protection of Good Faith in the Czech private law, specifically in its objective sense (the principle of honesty). The thesis approaches the principle with regard to absence of its express enactment in the Czech legal order before adopting new Civil Code as an unknown principle and in this respect it investigates it initially in other EU countries, notably in Germany, UK and France. It further examines its enactment in european harmonization efforts PECL, DCFR and CESL and for the sake of completeness also in other unifying documents such as the Vienna Convention on the International Sale of Goods or the UNIDROIT Principles. Based on the findings upon these documents, it further approaches to examine the principle of honesty in the Czech legal order, based on an analysis of current case law, legislation contained in the old Civil Code and finally it examines the current legislation in the new Civil Code. It investigate the topic from different angles, such as the relationship of morality and honesty, the relationship of freedom of contract and contractual justice, the question of judicial development of law.

Klíčová slova

Dobrá víra, princip poctivosti, soukromé právo

Good faith, the Principle of Good Faith and Fair Dealing, Civil Law